

༢༠༡༧

འདྲིམ་ཐོན་སྒྲིལ་བྱུང་བ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དྲུས་དེབ།

TIBET POLICY JOURNAL

བོད་དང་བོད་མི། རེ་བ་དང་གཞི་རིམ་ལྟོགས།

བོད་མི་ན་གཞོན་ཉམས་ཞིབ་པས་བོད་སྤྱི་ཁོར་བ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཚུམ་ཁྲིག་པ། ཆོ་བསོད།

ཚུམ་ཁྲིག་ལས་རྒྱལ། བསྟན་འཛིན་པ་རྒྱ།

རྒྱས་འགོད་པ། ཆོ་བསོད།

ཁྱེད་འདོན་ཐེངས། ༤ ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༧

བདག་དབང་། བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འབྲེམས་སྒྲིལ་བྱེད་མཁུན། བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

འབྲེལ་གཏུགས། tpj-editor@tibet.net

ས་རྒྱ་པར་སྒྱུ་ཁང་། རྒྱུ་ཤུ་ལྷ།

ཡོན་ཏྲུང་པ། ལོན་ཁོན་བོད་ཁང་ཐེབས་ཙ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ཨ་རིར་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ་གཉིས་རེ་བོད་ཡིན་ཀླད་

ཡིག་རེ་མོས་ཐོག་འདོན་སྒྲིལ་དང་། ཁྱེད་འདོན་ཐེངས་ ༤ པ། བོད་ཡིག་འདོན་ཐེངས་ ༤ པ།

དུས་དེབ་འདི་ནི་ནང་བཀོད་པའི་ཉམས་ཞིབ་པའི་ཚུམ་ཁྲིག་ཁག་
གི་ནང་དོན་རྣམས་བོད་མིའི་ཁྲིག་འཁྱུགས་ཀྱི་མིང་བྱས་སམ།
དགོངས་པ་ཡིན་པའི་རེས་པ་མེད།

དཀར་ཆག

སྒྲིབ་གཞི།

༡༽	བོད་ནང་གི་སློབ་གྲུ་སློབ་གསོ་དང་དེའི་ལྷན་སྐྱེས།	
	རི་མཚོ་མེད་གོ།.....	1
༡༽	དེང་བཅན་བྱོལ་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་དུ་རི་ལྟར་འགྲོ་ཚུལ་ དང་། དེར་གཤོར་ལེན་བྱ་ཚུགས་རགས་ཅམ་བཞིན་པ།	
	ཐུབ་བཟུན་རྩམ་ཀླུ།.....	14
༡༽	རིག་བྱེད་ཚོམ་རིག་གི་འབྱུང་ཁུངས་སུ་ཐུར་བའི་《ཨ་ཁེ་ལྷོ་མེད་པ།	
	འཛིག་བྱ་སྒྲོ་བཟང་ཚུལ་དར།	25
༡༽	བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་སྐོར་གྱི་དབྱུང་སྐྱེད་།	
	རིག་འཛིན་རྩམ་ཀླུ།.....	53
༡༽	རྒྱལ་ཞེན་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་རོ་བོ། སྤྱི་དོན།	
	གཉན་ཐང་།	70
༡༽	མདོ་སྐད་སྤྱི་བྱེད།	
	ཀྱན་དགའ་བུ་མཁས་པ།	82
༡༽	བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ ནན་དགོས་པའི་ནང་གོས་སྐོར་མོ།	
	གཙང་བྱུག་སྒྲོ་བཟང་ལགས།.....	93

སྒྲེང་གཞི།

༡༣། བོད་དུ་གཡོ་འགལ་འགྱུར་ཕྱོག་ཆེ་བའི་ལོ་རྒྱུས་འཕོ་འགྱུར་ཞིག་བྱང་བ་དེ་ནི་
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷོ་ ༩ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་མོ་དེ་རེད། དུས་དེ་ནས་བཟུང་རྒྱ་གཞུང་གི་དབང་
རྒྱུར་སྲིད་བྱུས་འོག་བོད་ཀྱི་ཕྱི་སྣོད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་དང་། ནང་བརྟུང་གི་སེམས་ཅན། ཆོས་
དང་རིག་གཞུང་། རྐང་ཡིག་སོགས་གང་སར་ཆབས་ཆེའི་གཏོར་བཤིག་ཐེབས་ནས་
ཉམས་གུང་དང་ཆ་སྟོང་འགྲོ་བའི་ཉེན་ཁར་བརྟེན། དེར་གཏོང་ལེན་དང་སྲུང་སྦྱོབ་
ཆེད་བོད་དང་བོད་མིའི་གནད་དོན་སྒྲེང་ནས་རེ་བའི་གསོན་སྤྱད་འཕེལ་བ་བྱེད་རྒྱུ་
ནི་བོད་མི་རིགས་ཡོངས་ལ་འཁྲི་བའི་འོས་འགན་ཡིན་པ་རེད།

འོན་ཏེ། རང་རེ་བོད་མིའི་གཏམ་རྒྱུན་དུ། “བོད་རེ་བས་ཕོངས། རྒྱ་དོགས་
པས་ཕོངས།”ཞེས། རེ་བ་ནི་རྒྱ་དཀྲོགས་ཏེ་མར་ཐོན་ཐབས་བྱས་པའམ། ཡང་ན་ཤིང་
སྟོང་སྐམ་པོར་འབྲས་བུ་ཡོང་རེ་བྱས་པ་ལྟར་གང་ཡང་འབྱུང་རྒྱུ་མེད་པའི་ཕོངས་གཞི་
ཞིག་ལ་སྟོམ་ཆེག་བྱེད་པ་དེ་རེད། ཡིན་ནའང་དོན་དངོས་ཐོག་རེ་བ་ནི་བསྐྱབ་རྒྱུའི་བྱ་
བ་ཐམས་ཅད་ལ་སྐྱལ་ལྷུག་གཏོང་མཁན་གྱི་བྱེད་པོ་འབའ་ཞིག་དེ་ཡིན།

དེ་ཡང་རང་ས་རྒྱལ་གཏུ་ཤོར་བའི་བོད་མིའི་ངོས་ནས་བརྗོད་ན། རེ་བ་ནི་ཏ་
ཅང་ཆ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་སྟེ་རེ་བར་བརྟེན་ནས་འཐབ་ཚེད་དང་། དེའི་འགྲུབ་སེམས་
ཀྱིས་དཀའ་ངལ་ཡོད་ཚད་ལ་གཏོང་ལེན་དང་། ཐ་ན་རང་གི་སློག་ཀྱང་འགྲུབ་རེ་དེའི་
ཆེད་དུ་གཏོང་ཕོད་པའི་སློ་སྟོབས་བསྐྱེད་གཞི་ནི་རེ་བ་ཡིན། མདོར་ན། བོད་དང་བོད་

མིའི་གནད་དོན་མི་བརྒྱུ་པར་རྒྱུ་སྐྱོང་ཐུབ་པ་ནི་རེ་བ་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་དང་། རྒྱ་
མཚན་ནི་གཅིག་རང་ཡིན་པ་སྟེ། བོད་དོན་འཐབ་སེམས་ལ་སྐྱལ་འདེད་གཏོང་མཁན་
ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་གཅིག་ཕུ་དེ་ནི་རེ་བ་ཡིན་པ་རེད། གལ་ཏེ་རེ་བ་མེད་པ་ཡིན་ན་ཕྱ་བ་
འབྲུབ་སེམས་མི་ཡོང་ལ། དེ་བས་བོད་མིའི་རང་དབང་འཐབ་ཚྭ་རྒྱུ་སྐྱོང་ཇི་ལྟར་
ཡོང་སྟེད་ཅེས་བརྗོད་ན་པལ་ཆེར་ཐལ་བྲགས་ཀྱི་ཡོད་ཀྱི་མ་རེད།

དེས་ན། བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༤ ལྷ་ ༡༠ ཚེས་
༡༩ ནས་ ༢༠ བར་ཉིན་གསུམ་རིང་《བོད་དང་བོད་མི། རེ་བ་དང་གདོང་ལེན》ཞེས།
བརྗོད་གཞི་འདིའི་ཐོག་བོད་མི་ན་གཞོན་ཉམས་ཞིབ་པའི་བཀྲོ་སྐྱོང་ཚོགས་འདུ་ཞིག་
རྒྱགས་ནས་བོད་མི་ན་གཞོན་ཉམས་ཞིབ་པས་བོད་ལ་བལྟ་བའི་གནད་དོན་ཐད་སྐྱོང་
གནང་བ་རེད།

སྐྱོང་གཞིའི་བརྗོད་གཞི་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པའི་ཚྱུ་ཡིག་ཀྱང་འདིར་
རིམ་པ་བཞིན་བཀོད་པ་ནི། བོད་ནང་གི་སློབ་གྲུའི་སློབ་གསོ་དང་དེའི་ཤུགས་རྒྱུ།
སློབ་གྲུ་གངས་ཚད་མང་པོ་ཡོད་པ་ཙམ་གྱིས་དམིགས་སའི་མི་རིགས་དེ་དང་། དེའི་
རིག་གནས། ཡང་ན་འཆོ་བ་སོགས་ལ་དོན་ངོ་མའི་པན་ཐོགས་ཇི་ལྟར་ཡོང་གི་ཡོད་
མིན། བོད་མི་གསོན་གནས་དང་རིག་གཞུང་གནས་དགོས་ན་བོད་མི་རང་ཉིད་ནས་
དེ་དག་གནས་ཐབས་ལ་བརྗོད་ལེན། ལྷག་པར་དུ་དེང་སྐབས་བཅན་བྱུ་ལ་ནང་སློབ་
གྲུ་དང་། ཡང་ན་མཐོ་སློབ། དགོན་སྡེ་སོགས་སུ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞུ་ཇི་ལྟར་
འགོ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་དང་། དེར་གདོང་ལེན་ཇི་ལྟར་བྱས་ནས་སྐྱོབ།

ཡང་རིག་བྱེད་ཚྱུ་རིག་གི་འབྱུང་ཁུངས་སུ་གྱུར་བའི་《ཨ་བེ་སྟེ་སྐྱོང་སྟེ། བོད་
ཀྱི་ཚྱུ་རིག་ཞིབ་འཇུག་གི་བྱུང་ཁུངས་ནས་རྒྱ་གར་རིག་བྱེད་ཚྱུ་རིག་ལ་སློབ་གཉེར་
དང་འཆད་ཁྲིད་བྱེད་སྐབས་གནའ་བོའི་ཨ་བེ་སྟེ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་རིག་བྱུང་རིམ་ལ་
གཞི་ལ་ཐབས་མེད་པས། དེའི་རྩ་བའི་འབྱུང་ཁུངས་འཆོལ་ཞིབ་སྐབས་གནའ་བོའི་ཏ་

ཟིག་གི་ཡུལ་ཕྱོགས་དེ་ནས་མཆེད་ཡོང་བ་ཚུད་མེད་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་དེ་ཡང་འདྲིར་
སྤང་ཡོད།

དེ་བཞིན་འདྲིར་བཤད་པའི་རྒྱལ་ཞེན་ནི་བོད་མི་བཅན་བྱོལ་བ་ཆོས་རང་
གི་པ་ས་པ་ཡུལ་བོད་ལ་བཅངས་པའི་དགའ་ཞེན་ལ་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་
དང་། དེ་ཡང་སྤྲོ་བ་མེད་པའི་དབུ་ཁྲིད་སྤྱད་སྟོབ་དང་བོད་ཀྱི་ཚ་དོན་འཐབ་ཚུད་ལས་
བྱུང་ཞིང་། བོད་མི་བཅན་བྱོལ་བ་རྣམས་རང་ཡུལ་དུ་བཅན་དབང་མ་བཟོད་པར་ཕྱིར་
བཅན་གྱིས་བྱོལ་དགོས་བྱུང་སྐབས་སྐབས་བཅོལ་བོད་མི་ཞེས་ཨིན་གླད་(Tibetan refu-
gee)ཐད་བསྐྱར་གྱི་བརྗོད་ཆད་དེ་ཡང་། གསུམ་བཅུའི་དུས་དྲན་ཐེངས་དང་པོའི་བཀའ་
སྟོབ་དུ་“བོས་བྱོལ་བ”ཞེས་པ་ཐེངས་གཉིས་པ་ནས་“བཅན་བྱོལ་བོད་མི”ཞེས་བསྐྱར་
གནང་མཛད་པར་གྲགས།

ཡང་མི་སྟེར་ངོས་ནས་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དགའ་ཞེན་གྱིས་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་
ངོ་བོ་སྤྱད་སྟོང་བྱེད་པ་ལ་རྒྱལ་ཞེན་དང་། མི་རིགས་ཤིག་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ཆགས་ཤིང་སྤྱི་
ཆོགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་དུས་རིམ་མི་འདྲ་བར་གནས་པའི་མི་སྣའི་ཆོགས་པའམ། ཐུན་
མོང་གི་སྒྲིབ་ཡིག་དང་། ས་ཁོངས། ཐུན་མོང་གི་དཔལ་འབྱོར་འཆོ་བ། ཐུན་མོང་གི་
རིག་གནས་ཐོག་ནས་མཆོན་པའི་ཐུན་མོང་གི་བསམ་ཚུལ་བཅས་ལྟན་པའི་མི་རིགས་
ཀྱི་ཆོགས་པ་ལ་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་། མངའ་འབངས་སྟོང་བར་བྱེད་པའི་འདིག་
རྟེན་སྤྱི་དཔེ་ཁྲིམས་ཀྱི་བྱ་གཞག་ལ་སྤྱི་དོན་ཞེས་དོན་འགྲེལ་ཡོད་པ་ལྟར་རོ།

མདོ་སྤྱད་སྤྱི་བྱུང་ནི་ལོ་ངོ་ ༡༧ ཀྱི་དུས་ཡུན་ནང་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་དུ་ཀྲིག་
མཚམས་གཤམ་ཆེན་ཞིག་དང་། མདོ་སྤྱི་ནི་དམག་ཐེངས་གཉིས་ལས་འགོ་བཙུགས་ཤིང་
མཇུག་སྒྲིལ་བར་སྤང་། དེས་ན་བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་པ་སྟོར་ཞིག་གིས་
བོད་རིག་པའི་སྟོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་བའི་སྐབས། བོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཐད་མང་
གཞི་གཏིང་ཚུགས་པོ་ཞིག་མེད་པའམ། ཡང་ན་གཟབ་ནན་མ་བྱུང་བ་དེ་ལྟར་ཡང་།

ཞིབ་འཇུག་གི་གྲུབ་དོན་མང་པོའི་གལ་ཆེའི་གནད་དོན་ཐད་ཆོག་དོན་གཉིས་ཀར་
ནོར་འཛོལ་བྱང་དང་འབྱང་བཞིན་པ་དང་། ནོར་འཛོལ་དེས་མ་འོངས་བོད་ལ་ཉན་
ཁ་ཅི་ལྟར་བྱང་གིན་པ་དེ་ཡང་ནང་གོས་སྒོར་མོའི་ཚུལ་དུ་སྤང་བ་ནི། ཡཔཎ་ཆེན་
སྐྱ་ཤང་བརྩ་པ་ཆེན་པོས། “ལས་ལ་བརྩོན་ཞིང་དཔའ་ངར་ལྡན་པའི་བོད་མི་རིགས་
ཀྱི་བྱ་རབས་ཆ་རྒྱད་ཀྱི་མཆན་སྟན་ལ་གཞོད་པའི་ཤུལ་རྗེས་ཕྱ་མོ་ཅམ་ཡང་ངའི་ལོ་
རྒྱུས་ནང་མི་འཛོག་པའི་དམ་བཅའ་བརྟན་པོ་བཞག་ཡོད།” ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར།
བརྗོད་བྱའི་ཐ་སྟད་ལ་གཟབ་ནན་དགོས་པ་དེ་ཡང་ཡིག་ཆ་གསལ་གང་ཞིག་དུས་ལྟར་
རིང་པོ་སོང་བེན་པའི་རྗེས་བདེན་པའི་གཞི་རྩར་འགྱུར་ཉན་ནི། རྒྱན་གཅིག་ཐེངས་
བརྒྱ་བཤད་ན་བདེན་པར་གྱུར་བེར་བ་ལྟར། ཡིག་ཆ་གསལ་ལ་བརྟེན་ནས་གནད་དོན་
ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ཤིག་ཤར་བའི་ཆེ་ན། དེའི་ཆེ་དེའི་དུས་བོད་ཀྱི་རྗེས་
རབས་པ་ནམས་ལ་ཐ་སྟད་ཀྱི་ཆོག་རྒྱུ་རིགས་གཏན་ནས་མི་ལྷགས་པའི་འགན་ཁུར་
དགོས་རྒྱ་དེ་ཡང་དྲན་བསྐུལ་གྱི་ཚུལ་དུ་འོ། །

བད་ནང་གི་སྐྱབ་ལྷན་གསུང་དེའི་ཕྱགས་རྒྱུན།

རེ་མཛད་མཆོག་།^[1]

དང་པོ། བད་མིའི་ཆེ་སྒྲག་གི་གསུང་ཕྱགས།

༡༡། མི་རིགས་ཤིག་གསོན་གནས་སྤྱབ་མིན་ནི། མི་རིགས་དེས་རང་གི་སྐྱད་ཡིག་དང་
རིག་གཞུང་གོམས་གཤིས་སོགས་རྒྱན་དུ་འཛོལ་བའི་ནང་བཀོལ་སྦྱོད་དང་རྒྱན་འཛིན་
བྱེད་སྤྱབ་མིན་ལ་རག་ལས་ཤིང་། འཛམ་གླིང་སྤྱི་ལ་བྱབ་པའི་ཆོས་ཉིད་ལྟར་བོད་མི་
རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་ཆེ་སྒྲག་གི་གསོན་ཕྱགས་ཀྱང་མི་རིགས་རང་གི་སྐྱད་ཡིག་དང་སྤྱན་
མོང་མ་ཡིན་པའི་རིག་གཞུང་གོམས་གཤིས་ཀྱི་ཐོག་ནས་འཛོག་དགོས་པ་ལས། ཕྱི་
ཆ་ལུགས་དང་བཟའ་བཏུང་སྦྱོད་ལུགས་ཅམ་ཀྱི་ཐོག་ནས་འཛོག་མི་སྤྱབ། གལ་གནད་
འདིའི་ཐོག་ནས་བལྟས་ན། རང་ཉིད་བོད་མི་ནལ་མ་ཞིག་ཏུ་གནས་སྤྱབ་ཡོད་མེད་
དང་། རང་གི་བྱ་རབས་ཆ་རྒྱད་ནམས་བོད་མི་གཙང་མ་ཞིག་ཏུ་གསོ་སྦྱོང་བྱེད་སྤྱབ་
ཀྱི་ཡོད་མེད་ལས་སྤྱོད་ཐོག་ཉེན་སྤྱབ་པ་ཞིག་ཡིན། བོད་ཀྱི་མི་རིགས་དང་རིག་གཞུང་
འཛིན་ཉེན་འདིའི་ཐོག་སྤྱོད་མཐུད་གནས་དགོས་པའི་བསམ་སྒྲོ་བཙའ་མ་མ་ཡིན་པ་ཡོད་

[1] ཀི་རྟི་བྱེས་པ་སྤྱི་ཚང་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་སློབ་དཔོན། ✉ sangey88@yahoo.com

པའི་བོད་མི་ཞིག་ཡིན་ན། བོད་མི་རིགས་གསོན་གནས་སྐབ་པའི་ལས་འགུལ་རང་ཉིད་
ནས་འགོ་ཚུམ་དགོས་པ་མ་གཏོགས། རང་གི་སྒོ་གསུམ་ལ་མི་རིགས་དེའི་སྐད་ཡིག་
དང་། བསམ་སྒྲོ། ཀུན་སྒྲོད། གོམས་གཤིས་ཀྱིས་མཆོན་པའི་བྱང་ཆོས་གང་ཡང་མེད་
པར་རྒྱར་ན། འོན་ཏེ་མའི་ཐོག་ནས་རང་ཉིད་ཀྱང་མི་རིགས་འདིའི་གསོན་གནས་ཀྱི་
ཆེ་སློག་ལ་ཉེན་ཁ་བཟོ་མཁན་ཞིག་ཏུ་རྒྱར་ཡོད་པ་མཁྱེན་དགོས།

གཉིས་པ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཐོག་བབྱང་བའི་ཤེས་ཡོན་མྱི་ད་བྱས།

རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་མི་རིགས་ཀྱིས་མཆོན་པའི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཁག་གི་ཐོག་
གཏན་འབབས་བྱས་པའི་ཡིག་ཐོག་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ནི། ཆོས་ལུགས་དང་སྐད་ཡིག་ལྟ་
བུ་གང་གི་དབང་དུ་བྱས་ཀྱང་ཅུང་རང་དབང་དང་གྲུ་ཡངས་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན་ཡང་།^[1]
དོན་ངོ་མའི་ལག་ལེན་ནི་སྐབས་སོ་སོར་བྱེད་ཐབས་མི་འདྲ་བའི་བྱང་པར་ཙམ་མ་
གཏོགས། མཐར་སྐབས་གི་དམིགས་ལུལ་ནི། མི་རིགས་སོ་སོའི་བྱུང་མིང་མ་ཡིན་པའི་
མཆོན་ཉགས་ཡིན་པའི་སྐད་ཡིག་དང་། ཆེ་སློག་ལྟ་བུའི་རིག་གཞུང་གོམས་གཤིས་
དང་བཅས་པ་མཐའ་དག་ཚུ་མེད་གཏོང་དགོས་པ་ཡིན་ལ། རྒྱ་ནག་ད་བར་བོད་རིགས་
ས་ཁུལ་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་ནམས་གཏིང་གནག་པའི་སྒྲོག་བྱས་འདི་
དག་དོན་ཐོག་ཏུ་འཁྱོལ་བའི་ཐབས་སུ་གཞུལ་བ་ཤ་སྟག་ཡིན། དཔེར་ན། “དམངས་
གཙོ་བཙོས་སྐྱར་”ཟེར་བ་དང་“རིག་གནས་གསར་བརྗེ་ཆེན་མོ་”ཟེར་བ་སོགས་ཀྱི་
སྐབས། གཞི་རྒྱའི་དམིགས་ལུལ་དེ་དག་མངོན་འགྱུར་ཡོང་བའི་དོན་དུ་མངོན་སུམ་

[1] རང་སྐྱོང་དངོས་སུ་བྱེད་པའི་མི་རིགས་དེའི་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོར་བབྱང་ཆོག་ ཅས་དང་། རྒྱ་རིགས་ལས་བྱེད་པས་
ས་གནས་དེ་གའི་གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྐྱོང་དགོས་ལ། གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་པས་རང་མི་
རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྐྱོང་བ་དང་བེད་སྤྱོད་བྱེད་དགོས། རང་སྐྱོང་གི་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཆན་ཉེར་གཅིག་དང་། སུམ་ཅུ་
སོ་བརྒྱུད་པའི་ནང་དུ་གསལ།

འཛོམས་མེད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྟེ་གནས་གཙོ་
བོ་ཡིན་པའི་དགོན་སྡེ་ཁག་བཅས་གཏོར་ཤིག་ཆད་མེད་བཏང་^[༡]ཡོད། འོན་ཀྱང་བོད་
མི་རིགས་ཀྱི་སྤྱི་སྤྱོད་དང་སེམས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་ནས་མངོན་གསལ་དོད་པོའི་རྩལ་
སྤྱོད་དེ་དག་གིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་མི་རིགས་གཉིས་ཀ་ཙུ་མེད་གཏོང་བྱས་མེད།

ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་པ་ནས་འཛམ་གླིང་དང་རྒྱ་ནག་ནང་ཁུལ་གྱི་འགྲུར་བའི་
གནས་སྐབས་སྤྱི་ཆོགས་དང་བསྐྱེད་ཏེ། དེ་སྤྱི་དང་མི་འབྲེལ་བའི་ཚུལ་ལ་ཞི་འཇམ་
ཀྱི་ནམ་པ་ཕན་བྱ་མངོན་པར་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། དོན་ངོ་མའི་ལག་ལེན་གྱི་ཐོག་ནས་
རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ཙུ་མེད་གཏོང་བའི་སྲིད་བྱས་ལག་
བསྟར་མཆམས་འཛོག་གཏན་ནས་བྱས་མེད།^[༢]

གསུམ་པ། སློབ་གྲུ་སློབ་གསེང་གལ་གནད་ཀྱི་རང་བཞིན།

བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་རྒྱིང་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསེང་གི་ལྟེ་གནས་དང་འབྲུང་
ཁུངས་གཙོ་བོ་ནི་དགོན་སྡེ་ཁག་ཡིན་པས། བོད་ཀྱི་མཁས་པ་དང་ཤེས་ཡོན་པའི་སློབ་
གསེང་སྤྱི་ཆད་ཀྱང་གཙོ་བོ་དགོན་སྡེའི་སློབ་གསེང་ནང་དོན་དང་ལམ་སྲོལ་གྱི་ཐོག་
ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཅིང་། མང་ཆོགས་སྤྱིའི་བསམ་སྒྲུབ་འབྱུང་སོ་དང་ཀྱན་སྤྱོད་ཀྱང་
ཤེས་ཡོན་སློབ་གསེང་དེ་དང་འབྲེལ་བ་གཏིང་ཟབ་ཡོད། འདས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་མང་
ཆོགས་ཀྱི་སློབ་གསེང་དགོན་པ་རྒྱུད་པ་ལ་བརྟེན་པ་སྤྱོད་ཆ་གཏན་ནས་མེད་པ་ཡིན་མི་

[༡] དམངས་གཙོ་བཙུན་གྱི་སྤྱི་ཆོགས་ལས་འགལ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་ནང་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་བརྒྱ་ཆ་ ༩༨ ལ་
གཏོར་སྤོབ་བཏང་བྱས་པ་དང་། གྲྭ་བཙུན་བརྒྱ་ཆ་ ༩༩ ཉུང་དུ་ཕྱིན་ཡོད། ཡིག་འབྲུའི་བདུན་གྱི་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩
ལོར་མའོ་ཅོ་རྒྱུད་དང་། ཀྲོ་ལུ་ཨན་ལའེ་གཉིས་ལ་སྤུལ་བ།

[༢] བོད་རིགས་ས་ཁུལ་གྱི་ལས་ཁུངས་དང་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱོད་པའི་ནང་དུ་བོད་
མིས་རྒྱ་མིའི་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་གཏོང་དགོས་པ་ནི་ལག་ལེན་གྱི་ཐོག་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་མེད་པར་བཟོ་
བའི་སྲིད་བྱས་ལག་ལེན་དུ་བསྟར་བའི་དཔེ་མཆོན་ཡིན། བཀྲ་ཤིས་ཆོ་རིང་གི་ལོ་རྒྱུས། བུ་ཡུལ་གྱི་ཕན་བདེའི་ཆེད་དུ་
ཞེས་པའི་དེབ་ཀྱི་ཤོག་ངོས་ ༩༩༩ སོགས་སུ་གསལ།

སྲིད་ཀྱང་། མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་ཆོ་སྲོག་རྒྱན་གནས་ཀྱི་ཐད་ནས་བཤད་ན་སློབ་གསོ་
འདིས་གྲུབ་འབྲས་ཆེན་པོ་ཐོན་ཡོད་པ་དུ་ལྟའི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཐོག་ནས་གསལ་པོར་
རྟོགས་ཐུབ། འོན་ཀྱང་དུས་འགྱུར་གྱི་རྗེས་སུ་མང་ཆོགས་ཀྱི་སློབ་གསོ་དགོན་པ་དང་
ཁ་འཕྲལ་ནས་སློབ་གྲུའི་ཤེས་ཡོན་ལམ་སློལ་རྒྱུ་པར་བརྟེན་དགོས་པའི་ལམ་ལུགས་
གསར་བཏོད་བྱས་ཡོད། མང་ཆོགས་ཀྱི་སློབ་གསོ་དགོན་པ་དང་ཁ་འཕྲལ་བའི་དབང་དུ་
བྱས་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ནི་ཤེས་ཡོན་དང་། བསམ་སྒྲུབ་ཀྱང་སློབ་གསོ་དགོན་པ་དང་ཁ་འཕྲལ་བའི་དབང་དུ་
བྱས་ཀྱང་། ཐད་ནས་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་ཆེད་གཞིར་བཟུང་བའི་སློབ་གསོའི་ལམ་ལུགས་ཡིན་
དགོས་ཏེ། དེར་སྐབས་སློབ་གྲུའི་སློབ་གསོ་ནི་བོད་ཀྱི་མི་རབས་ཕྱི་མ་རྣམས་བསམ་སྒྲུབ་
པ་དང་། ཀྱུན་སྡོད་ལྡན་པ། འདོན་ཅུས་ལྡན་པ་སྟེ། མདོར་ན། ལུས་སེམས་གཉིས་ཀ་བོད་
མི་གཙང་མ་ཞིག་དང་། སློལ་རྒྱ་དང་དེད་རབས་ཤེས་ཡོན་གྱི་འདབ་གཤོག་གཉིས་ལྡན་
ཏེ། མི་སྤྱི་ཚད་ལྡན་ཞིག་ཏུ་སྦྱང་སྲིད་བྱེད་ཐུབ་མིན་གྱི་གལ་གནད་གཙོ་བོར་གྱུར་ཡོད།

རྒྱ་མཆན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་མི་རིགས་
ས་ཁོངས་རང་སྲོད་གི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དགོངས་དོན་དང་ཡོངས་སུ་མཐུན་པ།^[4] བོད་
མི་རིགས་ཀྱི་དངོས་ཡོད་དགོས་མཁོར་བརྩུན་ནས་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུའི་སློབ་གསོའི་ནང་
དོན་ནི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་གོམས་གཤིས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པ་ཞིག་
ཡིན་དགོས་པར་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་མ་སྐད་དང་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་བརྒྱུད་ལམ་
གཙོ་བོའི་གནས་བབས་ཡོད་པའི་སློབ་སྦྱང་ལམ་སློལ་ལག་བསྟར་བྱ་དགོས་པ་སློབ་མ་
དགོས་ཀྱང་། སློབ་གྲུའི་སློབ་གསོ་དང་སློབ་དེབ་ཁག་གི་ནང་དོན་ལ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་
གི་གནས་ཚད་ལྡན་པ་དང་། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ཤེས་ཡོན་ཡོད་པ། བོད་ཀྱི་སེམས་
ཁམས་དང་འདུ་ཤེས་ཡོད་པའི་མི་རབས་ཤིག་གསོ་སྦྱང་བྱེད་པའི་ནང་དོན་དང་ཅུས་

[4] ཀྱང་དུ་མི་དམངས་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་དོན་ཆན་ 116 རྟགས་དང་། མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྲོད་
གི་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཆན་ 10 རྟགས་སུ་གསལ།

པ་གཉིས་ཀ་མེད་པ་ནི་གཤམ་དུ་འཆད་འགྱུར་ལྟར་ཡིན།^[༥]

བོད་མི་རིགས་ཀྱི་མ་འོངས་པའི་རེ་བཙུན་གྱི་མི་རབས་ཀྱི་མ་ཆོར་
བསམ་སློང་དང་སྐད་ཡིག་གཞན་སྒྱུར་གྱི་སློབ་གསེང་སྤེལ་བའི་གྱེད་ཐབས་འདི་དག་ནི། རྩི་
ཚུལ་ལ་མངོན་གསལ་གྱི་རྩུབ་སྟོང་མེད་པའི་བསམ་སློང་དང་རིག་གཞུང་གི་བཙན་
འཇུག་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན་ལ། བཙན་འཇུག་འདི་ནི་མེ་མདའ་ལས་ཀྱང་ལྷ་བའི་མི་རིགས་
ཀྱི་ཆེ་སློག་གཙོད་པའི་གཤེད་མ་ངོ་མ་དེ་ཡིན་པ་དང་ཆོས་ངེས་པར་དུ་ཤེས་དགོས།

བཞི་པ། བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུང་སློབ་གསེང་ནང་དོན།

དེང་སང་སྤྱི་མོ་དང་མ་འདྲ་བར་བོད་ཀྱི་མང་ཆོགས་ཁྲོད་དེང་རབས་སློབ་གྲུང་སློབ་
གསེང་ཁྱབ་རྒྱ་ཆེན་པོར་གྱུར་ཡོད་པ་ནི་དགའ་འོས་པ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་སློབ་གྲུང་གྲངས་
མང་བ་དང་ཁྱབ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་ཙམ་གྱིས་ཆེད་དུ་དམིགས་སའི་མི་རིགས་དང་། མི་
རིགས་དེའི་རིག་གནས། འཆོ་བ་བཅས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པའི་ངེས་པ་མེད་པ་གསལ་
པོ་ཡིན། ཤེས་ཡོན་ལམ་སྤེལ་ཞིག་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་འཆོ་བར་ཕན་ཐོགས་
ཅན་ཡིན་མིན་ནི། སློབ་བྲིད་སྐབས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་བརྒྱུད་ལམ་དང་། བསྐྱབ་བྱའི་ནང་
དོན་མི་རིགས་དེའི་དགོས་མཁོ་དང་འཆམས་པོ་ཡིན་མིན། དངོས་ཡོད་ཀྱི་འཆོ་བ་དང་
རན་པོ་ཡོད་མེད་བཅས་ལ་རག་ལས་ཡོད།

སྒྱུར་བཏང་ཁྱབ་རྒྱ་དང་སྒྲུས་ཆད་མཐོ་དམའ་ལ་མ་ལྟོས་པར་དུས་འགྱུར་གྱི་
གོང་ནས་ལྷ་སས་མཆོན་པའི་བོད་ཀྱི་ས་ཁུལ་འགའ་ཤས་ལ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་

[༥] ཞིང་སྤྱངས་ལྷའི་སློབ་དེབ་འདི་དག་ལས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་དང་ལྷག་པར་བསམ་སློང་ལྟེན་གྱི་སློབ་ཆན་མེད་
པའམ་ཡང་ན་མ་སྟོང་ཙམ་རེད། ཅས་དང་། སློབ་དེབ་ཀྱི་སློབ་ཆན་མང་པོ་མི་རིགས་གཞན་གྱི་སློབ་མའི་སེམས་
ཀྱི་འབྲེར་སོ་དང་བསྐྱན་པས་བོད་རིགས་སློབ་མའི་སེམས་ཀྱི་འབྲེར་སོ་དང་མི་མཐུན་པས་སྟོང་འདྲོད་པའི་སློབ་
ཆུང་། བོད་ཀྱི་ཚོམ་པ་པོ་རྒྱ་གྲོལ་གྱིས་བཅུམས་པ། སློབ་ཆུང་སློབ་མའི་སློབ་དེབ་དང་ཚོམ་གྱི་གྱེད་སྤྱངས་སྐོར་ལ་
དབྱུད་པ་ཞེས་པའི་ནང་དུ་གསལ།

དེབ་རེ་བྱུང་བྱུང་ཡོད^[2]ཀྱང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྟོན་རང་གི་མངའ་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་
སྤྱི་ལ་ཁྱབ་པའི་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་གཏན་འབེབས་དང་ལག་བསྟར་སྟོན་མ་ནི། ཕྱི་
ལོ་ ༡༩༦༠ ལོར་རྒྱ་གར་ནང་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་དེབ་ཚུལ་སྤྱོད་ཆོག་མཁན་ཆུང་
གིས་ཚུལ་སྤྱོད་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་བཅན་བྱོལ་ནང་གི་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་སྤྱི་ལ་
ཁྱབ་པའི་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་ནམས་ཡིན།^[3] བོད་ནང་དུ་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་གྱི་གཞི་
རིམ་སློབ་གྲྭ་སྤྱི་ལ་ཁྱབ་པའི་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་ནི་དེ་ནས་ལོ་ཉི་ཤུ་ཙུག་གི་རྗེས་
ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་ཞིང་ཁྲོངས་ལཱ་འདེགས་ཀྱི་སློབ་དེབ་ཚུལ་སྤྱོད་ཆོག་མཁན་ཆུང་གིས་
ཚུལ་སྤྱོད་འགོ་འཁུགས་བྱས་པའི་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་འདི་དག་ཡིན། རྒྱ་དམག་འདི་
དག་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱ་བ་ནི་དེ་ལས་ལོ་འགའ་ཤས་ཀྱི་རྗེས་སུ་ཡིན་པ་འབྲེལ་
ཡོད་ཡིག་ཆ་ཁག་ལས་རྟོགས་བྱུང།^[4]

འོ་ན་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་འདི་དག་བོད་མིའི་དངོས་ཡོད་དགོས་མཁོ་དང་
འཆ་མས་པ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་དམ་ཞེ་ན། སྤྱིར་བཏང་བོད་ཕྱི་ནང་གི་རྒྱ་དམག་སློབ་དེབ་
གཉིས་ཀར་གཅིག་མཛུངས་ཀྱིས་ཞན་ཆ་ཡོད་ངེས་ཀྱང་། འདིར་ཞིང་ཁྲོངས་ལཱ་འདེགས་
ཡིག་ཁག་གཅིག་གནད་དུ་བཟུང་སྟེ་སྤྱིར་ན། སློབ་དེབ་འདི་དག་གིས་སྤྱིར་བཏང་གི་ཤེས་
བྱའི་ནམས་གངས་ངོ་སྤྲོད་དང་། གོ་རྟོགས་ཕན་བྱ་སྤེལ་བྱུང་པ་ཅུང་ལས། བོད་ཀྱི་རིག་
གཞུང་གི་ནང་དོན་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས། གོ་མས་གཤེས་བཅས་མཆོན་བྱུང་པ་

[2] མཁས་དབང་དཔུ་དགེ་བསམ་གཏན་གྱི་གསུང་འབུམ་བོད་དང་བོད་ཤོག་གངས་ ༥༡༥ དང་། རྗེ་ཆོ་བརྟན་གྱིས་
བཅུམས་པའི་བོད་ཁྲོངས་སློབ་གསོ་ཞེས་པ་སྟོན་སྒྲིག་གསལ།

[3] བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་མ་ལག་དང་བཅས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཞེས་པའི་ཤོག་གངས་ ༩༦ ནང་གསལ།

[4] སློབ་གསོ་བྱུང་དང་། རྒྱལ་ཁབ་མི་རིགས་དོན་བྱེད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་གཙོ་སློང་འོག་ ༡༩༩༡ ལོར་བོད་
དང་། མཆོ་སྟོན། ཀན་སུག་། ཟྱེ་ཁོན། ཡུན་ནན་བཅས་ཞིང་ཆེན་དང་རང་སློང་ལཱ་འདེགས་བོད་ཡིག་སློབ་གཞི་མཉམ་སྤྱོད་
བྱེད་རྒྱའི་གོ་ས་འཆམ་བྱུང་སྟེ་སློབ་གྲྭ་ཆུང་འཕྲིད་གི་བོད་ཡིག་སློབ་གཞི་གཅིག་གྱུར་ཚུལ་སྤྱོད་བྱ་རྒྱ་གཏན་ལ་ཕབ་
ཅས་སྟོན་དང་། ༡༩༩༦ ལོའི་ཟླ་ ༩ པར་ལྷ་སར་རྒྱལ་ཡོངས་བོད་ཡིག་སློབ་གཞི་ཞིབ་བཤེར་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཞིབ་
བཤེར་ཆོག་མཁན་འདུ་ཐེངས་དང་པོ་འཆོག་ཏེ། དམའ་རིམ་སློབ་འཕྲིད་གི་བོད་ཡིག་དེབ་དུག་ཞིབ་བཤེར་ཞུས་དག་
བྱས། ཞིང་ཆེན་དང་ཁྲོངས་ལཱ་འདེགས་མཉམ་སྤྱོད་སློབ་གཞི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༦ ལོར་མཐའ་མའི་ཞིབ་བཤེར་བྱས་པའི་སློབ་དེབ་
ཁག་གི་གསལ་བཤད་དངས།

ཤིན་ཏུ་དགོན་ཁིང་། བསྐབ་གཞི་འདི་དག་ལ་བོད་ཀྱི་མི་རབས་ཕྱི་མ་རྒྱལ་ས་བོད་མི་ངོ་མ་ཞིག་ལ་གསོ་སྦྱང་བྱེད་པའི་སློབ་གསེའི་རུ་ཅི་འདང་ངེས་ཤིག་གཏན་ནས་མེད།

དཔེར་ན། བོད་རིགས་སློབ་མའི་ཀུན་སྦྱོང་སློབ་གསོ་ཞེས་པའི་ནང་། བོད་ལྗོངས་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་པའི་ཆ་ཤས་ཡིན་ལུགས། གྲུང་ཁྲན་ཏང་ལ་དགའ་ཞེན་དང་། སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ལ་དགའ་ཞེན། འཕྱོར་མེད་གྲལ་རིམ་གྱི་མི་རིགས་ལྟ་བུ་འཇགས་ཐབས། ལྟ་མེད་སྤྱི་བའི་སློབ་གསོ། མར་ཁེ་སི་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་ལྟ་བུ་བཅས་བོད་རིགས་སློབ་མ་རྒྱལ་ས་ཀྱི་ཤ་གསེང་རུས་གསེང་ལ་ཐིམ་ཐབས་བྱས་ཏེ། སློབ་གྲྭ་ནས་ཐོན་པའི་སྐབས་བོད་རང་གི་སློབ་རྒྱུན་གྱི་བསམ་སྟོན་དང་། ཆོས་ལུགས་དང་འདྲུན། ཀུན་སྦྱོང་གོམས་གཤིས་ཡོངས་རྒྱུགས་དང་འགལ་ལྡན་ལངས་ཏེ་སྟོལ་བ་རྒྱག་མཁན་ཞིག་ཏུ་གསོ་སྦྱང་ཡོང་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པར་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་སེམས་ཁམས་མེད་པའི་དམར་པོ་དམར་རྒྱུང་ཞིག་ཏུ་སྦྱར་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་གསལ་པོ་ཡིན།^[70]

ཅ་བའི་ཁིང་ལྗོངས་ལྗེའི་སྐད་ཡིག་སློབ་དེབ་འདི་དག་ལ་འགྱུར་བ་རིམ་པ་མང་པོ་ཕྱིན་ཡོད་ཀྱང་།^[71] དེང་སྐབས་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་པའི་སློབ་རྒྱུང་གི་སྐད་ཡིག་སློབ་དེབ་བརྒྱ་གཉིས་ཡོད་པ་འདི་དག་གི་སློབ་ཆན་མང་པོ་ཞིག་སྦྱར་ཚུལ་ཡིན་པར་མ་ཟད། སྦྱར་ཚུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་ཆད་ཞན་པས་བོད་སྐད་ཀྱི་ཆོག་འགྲོས་གཙང་མ་མེད་པའི་ཐོག་སློབ་ཕྱག་རྒྱལ་ས་ཀྱིས་གོ་དགའ། འདིའི་ཐད་ཚུལ་པ་པོ་རྒྱ་གོལ་གྱིས། འགྱུར་མ་མང་དགས་པས་བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཀུན་ལ་བག་ཆགས་ངན་པ་

[70] བོད་རིགས་སློབ་གསེའི་བཅོས་བསྒྱུར་དང་འཕེལ་རྒྱས། བཤད་སྤྱོད། མཚོ་སྡོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 1999 རྩོག་གྲངས་ 909 ན་མ་ 993 རྩང་གསལ།

[71] བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་དེབ་ཀྱི་འགྱུར་རིམ་ནི། ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་པའི་མགོ་ནས་ལོ་རབས་དགུ་བརྒྱུ་པའི་དཀྱིལ་བར་གྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་དེབ་ནི་སྟན་འགྲུབ་དང་སྤུ་རྟགས་མང་ཤོས་ཡིན། ལོ་རབས་དགུ་བརྒྱུ་པའི་མཇུག་ནས་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་མགོ་བར་གྱི་སློབ་དེབ་ནི་སྟན་འགྲུབ་དང་སྤུ་རྟགས་ཐར་ཐོར་ཅོམ་དང་སྦྱར་ཚུལ་མང་ཤོས། དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་མགོ་ནས་ད་ལྟའི་བར་གྱི་སློབ་དེབ་ནི་སྟན་འགྲུབ་དང་སྤུ་རྟགས་ཐར་ཐོར། སྦྱར་ཚུལ་ཉུང་བ། རྒྱུ་ཐར་དང་ལེགས་བཤད། ལོ་རྒྱུས་ཡིག་རིགས་མང་ཅོམ་ཡོད།

སྐད་ཡིག་གཙོ་བོར་འཛིན་པའི་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ཐབས་ཡོངས་ཁྲབ་ཏུ་བྱུགས་རྗེ་ཆེར་གཏོང་བཞིན་ཡོད།^[15] དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ གི་མཚོ་སྡོན་ཁིང་ཆེན་གྱི་ལོ་འཁོར་ཆོགས་ཆེན་སྐབས། བོད་རིགས་དགེ་ཆུན་ ༥༠༠ ནང་། སློབ་མ་ ༥༠༠༠ ལྷག་གིས་མིང་ཉགས་བཀོད་ནས་མི་རིགས་རང་སློང་ཁུལ་དུ་རྒྱ་རྒྱར་སློབ་གསོ་སྤེལ་མཆོམས་བཞག་སྟེ། མི་རིགས་རང་གི་སློབ་གསོའི་སྲིད་བྱས་བསྐྱར་གསོ་དགོས་པའི་སྟན་ཁུ་ཕུལ་ཡང་རྒྱ་གཞུང་གིས་སྤང་མེད་དུ་འཛིན་རྒྱུ་བྱས་པ་^[16] ལྟ་བུ་ཡིན།

དེ་བཞིན་མི་རིགས་སློབ་གྲུ་ཆེན་མོའི་བོད་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱང་མང་ཆེ་བའི་ནང་སློབ་མ་བསྟུ་ཆད་རྗེ་ཉུང་དུ་བཏང་སྟེ། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཙོ་བོར་འཛིན་པའི་སློབ་མ་ཆོའི་མདུན་ལ་མ་ཆད་འཛིན་གྱིས་གཡོ་ཐབས་གནོན་བྱུགས་སློང་བཞིན་ཡོད་པར་མ་ཟད།^[17] བོད་ཡིག་ཆེད་སློང་འཛིན་གྱི་རིགས་ཤིག་ཡོད་ཀྱང་ཆོག་ལ་མི་ཆོག་པའི་གནས་སྟངས་ཤིག་དུ་གྱུར་ནས་ཡོད། དཔེར་ན། བོད་སློངས་སློབ་གྲུ་ཆེན་མོས་སློ་བུར་དུ་ལོ་གཉིས་ཅམ་རིང་བོད་ཡིག་ཆེད་སློང་འཛིན་གྱི་བསྟུ་མཆོམས་བཞག་པའི་གནས་ཚུལ་བུང་བ་ལྟ་བུ་ཡིན།^[18] དེ་ཅམ་མ་ཟད་བོད་ཡིག་སློབ་སྦྱང་དང་བོད་ཡིག་ཆེད་སློང་འཛིན་གྱི་སྟགས་ནས་སློབ་སློང་ཐོན་པའི་སློབ་མ་ཆོར་རང་གི་ཤེས་ཆད་དང་མཐུན་པའི་ལས་གནས་ཐོབ་གྱི་མེད་ཅིང་། བོད་རང་སློང་སློངས་དང་། རང་སློང་ཁུལ། རང་སློང་རྫོང་བཅས་ཀྱི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱི་རིན་ཐང་དང་བཀོལ་སློང་གི་ཁོར་ཡུག་སློང་གི་མེད་^[19] ལ་བཅས་ལ་བརྟེན། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ནི་

[15] རྒྱ་ནག་དོ་སློང་གནད་བསྟུས་ཞེས་པའི་ཤོག་གྲངས་ ༡༤༡ ནང་གསལ།
[16] ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༠ ལྷ་ ༡༠ ཆོས་ ༡༥ འཁོད་པའི་བོད་ཀྱི་བང་ཆེན་ཅ་ཆོགས་དང་། ཏུས་བབ་ཅ་ཆོགས། གཡུ་ཁུན་ཅ་ཆོགས་སོགས་སུ་གསལ།
[17] རྩོམ་ཁུལ་རྒྱུའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཆེན་ཐེངས་བཅུ་བཞི་པར་བཅར་བའི་སྐབས་བོད་ནས་ཐེབས་པའི་དགེ་ཆུན་ཉམས་ཞིབ་པ་འགའ་ཤས་ཀྱིས་གསུངས།
[18] བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་གི་ལོ་རྒྱུས། ངའི་མ་ཡུལ་གྱི་མན་བདེའི་ཆེད་དུ། ཞེས་པའི་སྐུར་ཚོམ་གྱི་ཤོག་ངོས་ ༡༤༡ ནང་གསལ།
[19] མཁན་པོ་ཚུལ་ཁྲིམས་སློབ་ཀྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རྒྱར་དུ་ཉམས་གསོ་དགོས་ཚུལ་ཞེས་པའི་ཚོམ་ཡིག་སོར་སུ་གསལ།

ཐ་ན་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཉིན་རེའི་འཚོ་བ་དང་འབྲེལ་མེད་ལྟ་བུའི་ཉེན་ཁའི་གནས་
སུ་གྱུར་བཞིན་ཡོད། རང་གི་འཚོ་བ་དང་ཐད་ཀར་འབྲེལ་བ་མེད་ཅིང་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་
ཁོར་ལུག་མེད་པའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཤིག་སྤྱོད་མཁན་ཤིན་ཏུ་དཀོན་པོ་ཡིན་
པ་རང་བཞིན་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པ་སྟེས་མ་དགོས།

མདོར་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུའི་སློབ་གསའི་ཐོག་ལྟ་ཚུལ་
གང་འདྲ་བཟུང་ཡོད་མེད་ནི། བོད་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་ཀྱི་དམར་ཤོག་བྱུང་ཆེ་ཁྲིན་ཁུའི་
ཡོན་ཀྱིས་བོད་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསའི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་ལྔ་པའི་
ཐོག་ ང་ཆོའི་སློབ་གསའི་གྲུབ་འབྲས་ཐོན་མིན་དེ་སློབ་གྲུ་ཆེན་མོ་དང་། ཆེད་ལས་
སློབ་གྲུ། སློབ་འབྲིང་བཅས་ཀྱི་སློབ་ཐོན་ལག་བྱེད་ག་ཆོད་སྤྱད་ཡོད་མེད་དེ་མིན་
པར། མཐར་ཐུག་ནས་བཤད་ན་སློབ་ཐོན་སློབ་མ་ནམས་རྒྱ་ལའི་རུ་ཆོགས་ལ་ངོ་ཚྏ་
བྱེད་མཁན་ཞིག་ཡིན་པའམ། ཡང་ན་རྒྱ་ལའི་རུ་ཆོགས་ལ་སེམས་པ་ཕྱོགས་མཁན་
ཞིག་ཡིན་དང་། ལྷབས་ཆེན་མེས་རྒྱལ་དང་ལྷབས་ཆེན་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་རིང་ལུགས་
ཀྱི་བྱ་གཞག་ལ་བསམ་པ་ནམ་དག་བྱེད་མཁན་ཞིག་ཡིན། ཡང་ན་སློ་འགལ་སེམས་
འགལ་བྱེད་མཁན་ཡིན་མིན་ལ་བལྟ་དགོས། དེ་ནི་ང་ཆོའི་སློབ་གསའི་ལས་དོན་ལ་
བྱས་ཐེས་དང་། འོར་འཛོལ་བྱུང་ཡོད་མེད་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱེད་པའི་མདོན་གསལ་
དོད་ཤོས་དང་། གལ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་དམིགས་ཆ་དེ་ཅིག་ཡིན་པ་རེད།^[71] ཅས་དང་། རྒྱ་
ནག་གི་ཆེས་མཐོའི་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་ལུང་ཁང་གིས། སློབ་གྲུའི་ནང་བོད་ཡིག་སློབ་
ཁྲིད་བྱ་རྒྱུ་ནི། གཞུང་གི་མི་དངོས་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་འགྲོ་གྲོན་ཚུད་ཟོས་སུ་འགྲོ་བའི་
རྒྱ་ཡིན།^[72] ཅས་པ་དང་། དེ་བཞིན་རྩ་བ་ཁུལ་ཀྱི་སློབ་གསའི་ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་
ཀྱང་ཐན་ཁེ་ཡིས། རྩ་བ་ཁུལ་ནས་ཀྱང་མཐོ་འབྲིང་སློབ་གྲུའི་སྤྱོད་ཆ་ཆ་ཆ་རྒྱ་ཡིག་

[71] བོད་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་ནང་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསའི་སྐོར་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་ 4 པའི་ཐོག་བོད་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་དང་
ལུང་ཀྱི་རུ་ཆུ་ཅི་ཁྲིན་ཁུའི་ཡོན་ཀྱིས་སྤེལ་བའི་གཏམ་བཤད། ཕྱི་ལོ་ 2006 ལྷ་ 10 ཆོས་ 16 ཉིན།

[72] ཆེ་རིང་ཤུག་ཆེད་ཚོས། ཁམ་ཡིམ་ཞེས་པའི་དྲུས་དེབ། ཕྱི་ལོ་ 2000 ལྷ་ 2 ཆོས་ 12 ནང་ཐོན་པ།

ཏུ་བསྐྱར་ནས་བོད་ཡིག་བསྐྱབ་མི་དགོས་པ་བྱས་ན་འགྲིག་པ། བོད་ཡིག་བསྐྱབ་ཀྱང་མ་
འོངས་པར་སྦྱོང་སྦྱོར་ཆེན་པོ་མེད་པ་དང་འབྲོག་ཁུལ་གྱི་སློབ་གསོ་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་བར་
ཕན་པ་ཆེན་པོ་མེད་ཅེས་དང་། ཁོས་འབྲོག་ཁུལ་གྱི་སློབ་གྲུང་འབྲིང་གི་སློབ་གཙོ་དག་
ལ། འབྲོག་ཁུལ་གྱི་སློབ་གྲུང་འབྲིང་གི་སློབ་མའི་རྒྱ་ཡིག་ཆུ་ཚད་ཡག་པོ་མེད་ཆེ། བྱང་
རང་ཆོ་སློབ་གཙོ་ཆད་ལྡན་ཞིག་མིན་པའི་རྟགས་རེད། འབྲོག་ཁུལ་གྱི་སློབ་གསོ་ཡར་རྒྱས་
གཏོང་བར་རྒྱ་ཡིག་གཙོ་བོར་འཛིན་དགོས། སློབ་མ་ཆོས་རྒྱ་ཡིག་ཡག་པོ་སྦྱོང་ཐུབ་ཆེ་མ་
འོངས་པར་མདུན་ལམ་ཡག་པོ་ཡོད་པ་དང་། སློབ་གྲུང་འབྲིང་གི་སློབ་གཙོས་འགན་འཁུར་འགྲུབ་
ཅིང་ཆད་ལྡན་ཡིན་པ་རེད།^[17] ཅེས་པ་ལྟ་བུའི་གཏམ་བཤད་འདི་རིགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་རྒྱ་
ནག་གི་དབྱས་དང་ས་གནས་ཀྱི་དཔོན་རིགས་ཆོས་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུང་སློབ་གསོའི་ཐོག་
བཟུང་བའི་དམིགས་ཡུལ་གང་འདྲ་ཡིན་མིན་གསལ་པོར་གྱུར་ཡོད་པར་མ་ཟད། སློབ་
གསོའི་བྱེད་ཐབས་ཡོངས་རྫོགས་དམིགས་ཡུལ་འདི་རིགས་མངོན་འགྱུར་ཡོང་ཐབས་སུ་
དམིགས་པ་ཤ་སྟག་ཡིན།

བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུང་ཁག་ཏུ་འདི་ལྟ་བུའི་སྐུལ་སློང་རན་པའི་སྲིད་བྱས་ཤིག་གི་འོག་
ནས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་དང་དངོས་ཡོད་འཆོ་བ་གང་དང་ཡང་མི་འཆོམས་
པའི་སློབ་གསོ་དེ་མ་ཅན་ཞིག་ལག་བསྟར་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས། སློབ་གྲུང་སློ་མོ་ནས་
ཐོན་པའི་བོད་རིགས་ན་གཞོན་མང་པོ་ཞིག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་གི་ཤེས་
ཆ་དཔེན་ཏུ་སྦྱོར་བར་མ་ཟད། དེ་ལས་ཀྱང་ཉན་ཆབས་ཆེ་བ་ནི་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་འདི་
རིགས་བོད་རང་གི་སྤུན་མིན་གྱི་བྱང་རྟགས་དང་། གཅེས་ནོར་དུ་ཉར་ཆགས་འོས་པའི་
སྲོལ་རྒྱན་རིག་གཞུང་ལ་དགག་པ་བརྒྱག་མཁན་དང་། མེས་པོ་གོང་མའི་རྗེས་སྤུལ་ནག་
གསུབ་གཏོང་མཁན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ཉན་ཡོད་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་དངངས་སྐྱག་གི་གནས་སུ་
གྱུར་བ་ཞིག་ཡིན། འདི་ལྟར་བལྟས་ན་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུང་ཁག་ནི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
ཀྱི་འགན་ཁུར་འབབ་སའི་གཞོན་སྐྱེས་མི་རབས་ཀྱི་མ་རྒྱུས་བོད་མིའི་བྱང་ཆོས་ལྡན་

[17] དབྱས་བོད་མིའི་སློབ་འཁུགས་ཀྱི་དྲ་རྒྱ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལྷ་ ༡༡ ཆོས་ ༩ འཕྲོད་པ་སོགས་སུ་གསལ།

པའི་ཤེས་ཡོན་པ་ཞིག་ཏུ་གསོ་སྐྱོང་བྱེད་པ་ལས་ལྷོག་སྟེ། མི་རིགས་ཀྱི་ཆོ་སྲོག་གི་རྒྱ་བ་
གཙོན་པའི་བཤས་ར་ལྟ་བུ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བའི་ཉེན་ཁ་མེད་པ་ཞིག་གཏན་ནས་མིན།

ལྔ་པ། བོད་ནང་གི་སློབ་གྲུའི་གནས་སྐབས་རྩ་མ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོ་ནས་བཟུང་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲུ་ཁག་གི་གནས་སྐབས་ལ་འགྱུར་བ་སྣ་ཆོགས་
ཕྱིན་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ནང་གི་ད་ལྟའི་སློབ་གྲུའི་གནས་སྐབས་དངོས་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠
ལོའི་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་གྱི་བོད་མི་སྤྱིའི་གངས་འབོར་བསྐྱོམས་ ༥༩༡༦༠༡༡ ཡིན་པ་
དང་། དེ་ལས་ལོ་བྱུག་ཡན་གྱི་མི་གངས་ ༩༡༩༡༡༩༡ ཡོད་པ་ལས། སློབ་གྲུ་གཏན་ནས་
འགྲོ་མ་སྤྱོད་བ་ ༡༡༡༩༩༩༩ ཡོད་འདུག་པའི་གངས་འབོར་འདིས། བོད་མི་སྤྱིའི་བརྒྱ་
ཆ་ ༩༠.༡༩ ལྷག་ཟིན། སློབ་གྲུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བའི་སློབ་མ་སྤྱིའི་གངས་འབོར་ལས་སློབ་
རྒྱུ་ཚུལ་དུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་གངས་ ༡༦༡༥༡༠༡ ལྷག་དང་། དམའ་འབྲིང་དུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་
གངས་ ༡༦༩༩༡༡ ལྷག་དམའ་རིམ་ཆེད་སྤྱོད་སློབ་གྲུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་གངས་ ༡༡༩༥༠༩
ལྷག་མཐོ་རིམ་ཆེད་སྤྱོད་སློབ་གྲུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་གངས་ ༩༥༡༠༡ ལྷག་སློབ་ཆེན་དངོས་
གཞིར་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་གངས་ ༡༡༡༡༥ ལྷག་ཞིབ་འཇུག་སློབ་གྲུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་གངས་
༡༡༡ ལྷག་བཅས་ཡིན་འདུག^[༡༡]

བོད་ནང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠ ལོར་སློབ་ཆེན་དངོས་གཞིའི་སློབ་མ་
གངས་ ༡༡༡༡༥ ཚུལ་ལས་ཐོན་མེད་པའི་གངས་འབོར་འདིས་སློབ་གྲུ་ཁྱེད་སྤྱོད་བ་
པའི་གངས་ ༡༡༡༩༩༡༠ ལྷག་ཡོད་པའི་བརྒྱ་ཆ་ ༠.༡ མ་གཏོགས་ཟིན་ཐུབ་ཀྱི་མེད་ལ།
དེ་བཞིན་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་གངས་ ༡༡༡ ཚུལ་ལས་ཐོན་མེད་པ་འདིས། སློབ་ཆེན་
དངོས་གཞིའི་སློབ་མ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༩.༥༩ མ་གཏོགས་ཟིན་ཀྱི་མེད། འདས་པའི་ལོ་ལྔ་

[༡༡] ཉེ་དྲོད་དུ་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་ཤེས་ཡོན་ཅན་མཁའ་དབྱགས་གསར་པ་ཞེས་པས་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་ཁག་ལ་གཞི་
བཅོལ་ནས་བྲིས་པའི་དུས་བབ་ཟིན་བྲིས་སོགས་སུ་གསལ།

བརྩ་ལྷག་རིང་མི་འབོར་ས་ཡ་དྲུག་མ་ཟིན་ཅམ་ཡོད་པའི་སྤྱོད་ནས་སློབ་ཆེན་དངོས་གཞིའི་སློབ་མ་གྲངས་ ༡༩༩༧ ཅམ་དང་། ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་གྲངས་ ༩༩༩ ཅམ་ལས་གསེས་སྤྱོད་སླབ་མེད་པ་ནི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཤིན་ཏུ་གྲོང་གུན་དང་གོད་ཆགས་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན།

དེ་ལས་མི་གྲངས་འབུམ་གཅིག་ལྷག་ལས་མེད་པའི་བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་ལོ་ལྷ་བརྩའི་རིང་གི་སློབ་གསེའི་གནས་སྤངས་ལ་མཆོན་ན། ཉེ་བའི་གཙུག་ལག་རབ་འབྱམས་པ་སྟེ་སློབ་ཆེན་དངོས་གཞིའི་སློབ་མ་གྲངས་ ༡༠༠༠༠ ལྷག་ཐོན་ཡོད་པ་དང་། གྲངས་འབོར་འདིས་བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་མི་འབོར་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠ ཟིན་པ་དང་། གཙུག་ལག་རབ་འབྱམས་པ་སྟེ་ཞིབ་འཇུག་སློབ་མ་ཐོན་པ་གྲངས་ ༩༠༠༠ ལྷག་ཡོད་པའི་གྲངས་འབོར་གྱིས་སློབ་ཆེན་དངོས་གཞིའི་སློབ་མ་སྤྱིའི་གྲངས་འབོར་གྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ ཟིན་གྱི་ཡོད།^[༩༩]

འདི་ལྟར་བལྟས་ན་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤངས་འཛིན་འོག་བོད་ཀྱི་སློབ་བྱ་ལག་གི་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསེའི་སྤྱི་ཚད་དང་གྲངས་འབོར་བཅས་ཀྱི་གནས་སྤངས་གང་འདྲར་གྱུར་ཡོད་མེད་གསལ་པོ་རྟོགས་སླབ་ཅིང་། ལུ་མཐུད་གནས་སྤངས་འདིའི་འོག་ཏུ་ཕྱིན་ཆོད་ཀྱིས་ཡུན་རིང་པོ་མ་འགོར་བར་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་དོ་བོ་རྩ་བསྐྱུག་ཏུ་འགྲོ་བའི་ཉེན་ཁ་མེད་པ་གཏན་ནས་མིན་པས། བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆོ་སྲོག་རྒྱུན་གནས་སླབ་པར་རང་དབང་ལུང་པ་ལག་ཏུ་འཆོ་སྤྱོད་བྱས་པའི་བོད་མི་ཆོར་འགན་འཁུའི་དམིགས་བསལ་བ་ཞིག་ཡོད་པ་ཅིས་ཀྱང་ངེས་ཤེས་འདྲིངས་པ་དགོས་ལ། ངེས་ཤེས་འདིའི་ཐོག་ནས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆོ་སྲོག་གི་རྩ་བ་སླག་སའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་སློང་དང་རྒྱུན་གྱི་འཆོ་བའི་ནང་ཉམས་ལེན་ཡོད་པ་ཞིག་ཅིས་ཀྱང་གནང་དགོས། ॥

[༩༩] ཤེས་རིག་ལྷན་ཁང་གི་མཐོ་སློབ་སློབ་ཡོན་སྟེ་ཆོན་དང་། བོད་ཁྱིམ་མཐོ་སློབ་ཤེས་ཡོན་སྟེ་ཆོན་སོགས་ནས་མཁོ་སྤྱོད་གནང་བའི་ཡིག་ཆ་ལག་ལ་གཞི་བཅོལ་ནས་བྲིས་པ་ཡིན།

དེང་བཅན་བྱུལ་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་
ཚུལ་དང་། དེར་གདོང་ལེན་བྱ་ཕྱགས་རགས་ཙམ་བརྗོད་པ།

བྱབ་བཞུན་རྩམ་ཀླུ།^[9]

༡༡། ཁང་དོན་གནད་བསྟུས། ཚུམ་ཡིག་འདིར་དེང་བཅན་བྱུལ་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་ཉམས་ཞན་དུ་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཚུལ། སློབ་གྲྭ་དང་། མཐོ་སློབ། དགོན་སྡེ་སོགས་ནས་
རྒྱ་རྒྱུན་ཅི་ཞིག་གི་རྒྱུན་པས་ཡིན་མིན་དང་། དེར་གདོང་ལེན་བྱ་ཕྱགས་སོགས་ཁག་
ཅིག་བསྟུས་ཏེ་བྲིས་ཡོད།

བར་ཆད་གཙོ་བོ། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་རིག་གནས། བཅན་བྱུལ།

སྒྲིང་སྒྲིང་བ།

བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པའི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་
གཉིས་པ་གོ་སྒྲིག་གནང་བུམ་པར་འཆམས་འདྲི་དང་སྒྲགས་འདིར་ཁོ་བོས་གང་སྒྲིང་

[9] རྩམ་ཀླུ་གྲྭ་ཆང་། ✉ thuptennamgyal7@gmail.com

དེར་བཅན་བྱེད་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཚུལ་དང་། དེར་གཏོང་ལེན་བྱ་བྱེད་ཀྱི་

བྱེད་བཅོད་གཞི་དངོས་མ་སྒྲིམ་པའི་གོང་ལ་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་ངོ་བོ་དང་། གལ་
ཆེན་རིན་ཐང་སོགས་མདོ་ཙམ་ཞིག་བཅོད་འདོད་མོད། ཡིག་འབྲུའི་ཆད་གཞི་ངེས་
ཅན་ཞིག་ཡོད་པས་དེ་ལྟར་མ་དགོས་པར་ཐད་ཀར་བཅོད་གཞི་འདི་ཉིད་ཆན་པ་གཉིས་
དང་ནང་གསེས་འགར་བྱེད་སྟེ་བྲིས་ཁྲུལ་བྱས་ཡོད།

ས་བཅད་དང་པོ། བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཚུལ་ལ་བལྟ་བ།

༡ སློབ་གྲྭ་ཁག་ནས་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཚུལ།

གཞི་རིམ་སློབ་གྲྭ་ཁག་ལ་སྤྱི་མོ་ནས་སྤྱིར་ཤེས་ཡོན་ཅི་བཞིན་མི་ཡོང་བའི་ཁར་བོད་
ཡིག་ཀྱང་ཁུངས་འཁྱེད་བཞིག་འབྱུང་མི་ཐུབ་པས་ཤེས་ཡོན་སྲིད་བྱས་གསར་པ་གཏན་
འབེབས་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད། དེ་སྤྱི་གཞི་རིམ་སློབ་གྲྭའི་སློབ་མ་བརྒྱ་ཆ་ ༩༠ བོད་པ་
དང་། དེའི་ཁྲོད་ནས་པལ་ཆེ་བ་བོད་ནས་འབྱོར་བ་ཡིན་པས། ཁོ་ཆོ་བོད་ནང་སློབ་
གྲྭར་འགྲོ་མྱོང་བ་དང་རྒྱུད་ཀྱི་ཆ་དང་གཞི་ཡང་ཡག་པོ་ཡོད་པས་སློབ་གྲྭའི་ཁོར་ལུག་ལ་
ཤུགས་ཀྱི་དེས་ཅན་ཞིག་ཐེབས་ཏེ། བཅན་བྱེད་ནང་གི་དུས་དེབ་དང་གསར་ཤོག་
སོགས་ལ་རྩོམ་ཡིག་ཀྱང་མི་ཉུང་བཞིག་སྟེ་ཐུབ་པ་མ་ཟད། ཆད་ལོན་མིན་ཅི་ལྟར་
ཡང་རྩོམ་དེབ་ཀྱང་མང་པོ་ཞིག་པར་ཡོད།

དེར་སྐབས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གནས་སྟངས་དང་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་འགྱུར་འགྲོས་སོགས་
གང་ཡིན་མི་ཤེས་མོད། སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་སློབ་མ་གཞིས་ཆགས་ཁག་གི་བོད་སྐད་དང་
དྲི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་སྤྱི་གྲུ་ཁོ་ན་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད། ཁོ་ཆོར་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གི་
རྩ་བའི་གཞི་རྟེན་མེད་ལ་དོན་གཉེར་ཡང་དེ་ཙམ་མེད། དེ་ཡང་དྲི་མ་ལ་ཡའི་སྤྱི་གྲུ་
ཆོ་སློབ་གྲྭར་འབྱོར་ཏེ་གཞི་ནས་བོད་རྒྱུད་བསྐྱབ་དགོས་པ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་སྐད་

ཆོར་ཚུང་དྲུས་ནས་བྱིས་ཆང་དང་སློབ་གྲུའི་སློབ་གསོ་དེ་ཙམ་མ་ཐོབ་པས་འབྲས་བུ་
དེ་ལྟར་སྒྲིན་ཡོད། གན་འཇམ་ཤེས་ཀྱིས་“ང་ཆོའི་བྱིས་པ་ནམས་ལ་མངལ་གྱི་གནས་
སྐབས་དང་། བཅས་པའི་རྒྱུ་ཆང་མར་ཐོབ་པའི་བྱིས་ཆང་སློབ་གསོ་ནི། དདུལ་གྱི་
རིན་ཐང་དང་། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་ལུང་པ་སྦྱིད་མ་སྦྱིད་ཀྱི་སྐོར་ཡིན།”^[1] ཞེས་སློབ་གསོའི་
ཁ་ཕྱོགས་མ་འགྲེགས་པས་སོ། དེ་བཞིན་གན་སློབ་གྲོས་དཔལ་བཟང་གིས་“ངས་ཉེན་ཁ་
ཆེན་པོ་ག་རེ་མཐོང་གི་འདུག་ཅེ་ན་སློབ་གྲུ་ལ་མཐོང་གི་འདུག ངས་སློབ་ཆད་སློབ་
གྲུ་ཡིད་ཆེས་ཟེར་ན་འདྲ། གང་ལྟར་ཡག་པོ་ཡིན་ཤག་གིས་དོ་སྣང་བྱས་ཅིང་། སློབ་
མ་ངལ་སྤུ་གྲུ་ཡོད་པ་མ་རེད། ད་ལྟ་ངལ་སྤུ་གྲུ་བུ་མོ་གཅིག་ཡོད་སྐབས་ངལ་འབྲེལ་
བ་འདུག དེད་གཉིས་སྐད་ཆ་བཤད་དུས་མོའི་ཐ་སྙད་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠༠ ཡི་ནང་གི་ཐ་སྙད་
༧༥ ཙམ་དེ་ཕྱིན་ངེ་རེད། དཔེར་ན། ངའི་བུ་མོས་སྤ་སེ(Bus)ཟེར་དུས་ངས་སྤྱི་སྤྱོད་ཆངས་
འཁོར་ལབ་ན། ག་རེ་གོ་མ་སོང་ཟེར་གྱི་འདུག གནས་ཚུལ་དེས་ངལ་བསམ་སློབ་གཏོང་
དགོས་པ་མང་པོ་ཞིག་ཆགས་བརྒྱག་སོང་།

ང་ཆོའི་བཅའ་བྱུལ་ནང་གི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཆག་ཏུ་གཏོང་མཁན་གཙོ་བོ་
གཅིག་སློབ་གྲུ་ཁག་མཐོང་གི་འདུག དང་པོ་སྤུ་གྲུ་ཡིན་དུས་ནས་ཉམས་ཆུད་ཕྱིན་ན་
རྒྱུ་ལྟོ་སྤངས་བཅོ་ཐུབ་གྱི་མི་འདུག མི་ཆེན་པོ་ཆགས་དུས་གོ་མས་གཤེས་ཆགས་
ཟེན་སྐབས་བརྒྱུར་བཅོས་གཏོང་རྒྱ་དཀར་ལས་ཁག་པོ་རེད།”^[2] ཅས་ཁོང་གཉིས་
གསུང་སྐད་ཤོར་བ་དེ་ཡང་མིག་གིས་རིག་པ་དང་ན་བས་ཐོས་པ་ཙམ་མིན་པར་མྱོང་
བའི་ཐོག་ནས་གསུངས་པ་ཞིག་ཡིན། གནས་སྤངས་དེ་ཆོས་སྤུ་གྲུ་ནང་ཁུལ་དང་པ་
མར་ཁ་བརྟེན་བྱེད་སྐབས་སྒྲགས་སྐད་དང་སྐད་ཡིག་གི་རིན་ཐང་ཡང་མི་མཛོད། དེ་ཡང་
མཁན་པོ་ཚུལ་བྱིས་སློབ་གྲོས་ཀྱིས་ཀྱང་“པ་སྐད་ཀྱི་ནང་དུ་ཕྱི་སྐད་ཀྱི་མིང་ཆིག་ཤིན་ཏུ་

[1] མཁས་པའི་བཀོ་སྐྱོང་ཆེད་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གིས་པར་སྐྱབ་ཞུས།
༢༠༡༠ ཞོག་ཀྱངས། 11 ནང་གསལ།

[2] ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ སྐད་ཡིག་ཉེན་མོ་སྤངས་བཅིའི་སྐབས།

དེར་བཅན་བྱུང་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཆུང་དང་། དེར་གདོང་ལེན་བྱ་བྱེད་གས།

མང་པོ་འདྲེས། ཕྱི་སྐད་སྒྲ་མ་ཤེས་ན་རིག་གནས་མེད་པ་དང་མཐོང་རྒྱ་མེད་པའི་གྲལ་
དུ་འདོག་དེས་ན་པ་སྐད་སྒྲ་ན་ངོ་ཚ་དགོས་པ་དང་རང་ཉིད་མི་གཞན་ནམས་ལས་རིག་
གནས་ཀྱི་རིམ་པ་གཅིག་གི་དམན་པའི་སྤང་བ་འགོག་མེད་དུ་འཆར། དེའི་དབང་གིས་
ན་གཞོན་ནམས་འདུ་འདོམས་བྱ་སའི་གནས་པལ་མོ་ཆེ་ཞིག་དུ་ཕྱི་སྐད་ཁོ་ན་བཤད།
དེར་མ་ཟད་ཐ་ན་བྱིམ་ཆང་གི་ནང་དུ་འང་པ་སྐད་བཤད་པ་ཉུང་དུ་འགྲོ་ལོ།^[༤] ཞེས་
དེ་དག་གིས་སློབ་གྲུའི་ཁོར་ཡུག་དང་སྤྱི་ཚོགས་ནང་དུ་གོམས་ངན་ཞིག་ཐེབས་ཏེ་ཉེན་
ཁར་འགྱུར་བཞིན་ཡོད།

༡ བོད་པའི་མཐོ་སློབ་ཁག་ནས་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་དུ་འགྲོ་ཆུང་།

བཅན་བྱུང་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཆེད་སྦྱོང་བྱེད་ཡུལ་ས་རྒྱ་མཐོ་སློབ་དང་ཕ་རྒྱ་མཐོ་
སློབ་སོགས་ཁག་གཅིག་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་འབྲེལ་པའི་གཞུང་དང་གཞུང་
འབྲེལ་མིན་པའི་སྤྱི་ཚུ་བ་ཞིག་ཡིན་དགོས་ན་མཐོ་སློབ་དེ་དག་མ་བརྒྱད་ཐབས་མེད་
ལྟ་བུ་ཡིན། དེར་སྐབས་མཐོ་སློབ་དེ་དག་ལས་ཀྱང་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་དུ་འགྲོ་བཞིན་
པའི་སྐོར་ལ་མཐོ་སློབ་དེ་ཆོའི་སློབ་མའི་ཡོང་ཁུངས་ཀྱི་ཆ་ནས་བོད་ནང་ནས་སློབ་གྲུ་
ཐོན་ཏེ་བཅན་བྱུང་ལ་འབྱོར་བའི་རིགས་གཅིག་དང་། དགོན་སྡེ་ཁག་ནས་ཡོང་བ་ཁག་
གཅིག་དེ་བཞིན་གཞི་རིམ་སློབ་གྲུ་ཁག་ནས་ཐད་ཀར་སླེབས་པའི་རིགས་གཅིག་བཅས་
སྡེ་ཆ་ན་གསུམ་ལས་འདུས་ཡོད། ལྷ་མོ་ཡིན་ན་སློབ་མའི་བརྒྱ་ཆ་གསུམ་གཉིས་ལྟ་
བོད་ནས་ཡིན་པ་དང་། བར་སྐབས་ཤིག་ནས་བོད་ནས་འབྱོར་བ་དང་གཞི་རིམ་སློབ་
མ་གྲངས་ཆ་མཉམ་པ་ལྟ་བུ། དེར་སྐབས་གཞི་རིམ་ནས་ཐད་ཀར་སླེབས་པ་གསུམ་

[༤] འཛམ་གླིང་སྐད་ཡིག་གི་སྡེ་འཆིའི་ལོ་རྒྱུས་བསྐྱར་པ་ལུག་ཇི་རྒྱན་པོའི་གི་སྒྲ་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ། མཁན་པོ་
ཆུང་ཁྲིམས་སློབ་ཤོག་ བོད་སྐད་ཡིག་གཅིས་སྦྱོང་མཐུན་ཆོག་གས། ཤོག་གྲངས་ ༤༦ རྩེ་གསལ།

ཆ་གཉིས་དང་བོད་དང་དགོན་སྡེ་ཁག་ནས་ཡོང་བ་གསུམ་ཆ་གཅིག་ཙམ་ལས་མེད།
རྒྱ་མཚན་དེས་ན་དེ་སྤེལ་སློབ་མ་དག་གི་སྐད་ཡིག་གི་གནས་ཚད་དང་དོན་གཉིས་
སོགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་ནུས་པ་དེ་ཙམ་ཐོན་མིན་དེར་གི་སྤྱི་ཚོགས་སྤེང་
དང་སྤྱི་མོའི་ཚོམ་ཡིག་ཁག་ལས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང།

ད་སྐབས་དེ་ལས་སྡོག་སྟེ་གཞི་རིམ་ནས་ཐོན་པའི་སློབ་མ་ཚོ་སྤྱིར་བཏང་ཤེས་
བྱ་གང་འཚམས་ཤིག་མཆིས་རུང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་ལ་མཐོ་སློབ་གཅིག་གི་སློབ་
མའི་ཤེས་ཚད་མེད་པའི་དཀའ་ངལ་མང་པོ་ཞིག་ཕྱད་བཞིན་ཡོད། དེའི་སྐོར་ལ་ཡུ་
ལའི་སྤྲ་མ་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་བོད་དགེ་ཞིག་ལ་དུས་བབ་གསར་ཁང་གིས་
དེ་གའི་སློབ་མ་ཚོར་ཅེ་བ་དང་ཡིད་ཆེས་གང་འདྲ་ཞིག་མཐོང་མིན་དྲིས་པར། “འདྲིན་
རིམ་བརྒྱ་གཉིས་ཐོན་པའི་སློབ་མ་ཞིག་གི་ངོས་ནས་བསམ་སྟོབ་བཏང་ན། སློབ་མ་ཚོའི་
བོད་ཡིག་གི་གནས་ཚད་སྟོང་པོ་རེད། འདི་བཙན་བྱོལ་བོད་མའི་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསའི་
ཁྱབ་ཁོངས་སྤྱིའི་གནད་དོན་ཞིག་རེད། ཁོང་ཅག་གི་ཞན་ཆ་དེ་དག་སློབ་ལྷ་འདི་བརྒྱད་
དེ་ཁ་སྐོང་དང་དེ་ལེགས་སུ་གཏོང་མ་བྱུང་ན། རྗེས་མ་སློབ་ལྷ་ཐོན་ཏེ་སྤྱི་ཚོགས་ནང་
འགོ་སྐབས་ལ་ཡུ་ལའི་སྤྲ་མ་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་མིང་ཚུ་ལ་མི་སྤྱིར་བའི་ངེས་
པ་མི་འདུག”^[4] ཅེས་གནས་སྐབས་དེས་མཐོ་སློབ་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་སྤྱི་ལའང་ཤུགས་སྤྱོད་
ངེས་ཅན་ཞིག་སྟོང་བཞིན་ཡོད། དེ་བཞིན་སློབ་མའི་ཡོང་ཁུངས་མི་འདྲ་བས་གནས་
ཚད་དོ་མི་སྟོམས་སྟབས་སློབ་བྲིད་སོགས་ལའང་གདོང་ལེན་མང་པོ་ཞིག་བྱེད་དགོས་
ཀྱི་ཡོད།

དེ་ཡང་ཀན་ལྷག་པ་ཆེ་རིང་གིས། “མཐོ་སློབ་སློབ་མའི་སྐད་ཡིག་གི་ཤེས་
ཚད་ཆེས་ཞན་པ་དང་། སྐབས་རེར་ཆེས་མི་ཉམས་པ་སོགས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་ཡོང་བཞིན་
ཡོད་པས་ན། དཀའ་ཚོགས་དེ་དག་སེལ་ཆེད་འབྲེལ་ཡོད་འདྲིན་སྐོང་དང་དགེ་ཀན་

[4] བོད་ཀྱི་དུས་བབ་འཚོགས་ལས་འདུག། དེང་སྐབས་ས་རྒྱ་མཐོ་སློབ་ཀྱི་སློབ་དཔོན།

པས་སློབ་གཉེར་སྤྱི་དང་ཡང་སློས་སྐད་ཡིག་ཐོག་ལའང་ཉེན་ཁ་གང་ཡང་མི་མངོན།
དེང་སྐབས་ཟླ་རྒྱུན་བོད་ནས་ཡོང་མི་ཐུབ་པ་དང་། བཅན་བྱོལ་ནང་ནས་ཀྱང་
ཟླ་པ་བྱེད་མཁན་དགོན་པས། དེའི་ཁ་གསལ་ལྟ་བུར་དེ་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་ནས་ཟླ་རྒྱུན་
མང་པོ་ཞིག་བཅུག་དང་འདུག་བཞིན་པར་བརྟེན་ཁོ་ཆོའི་སྤྱང་འདུན་བོད་པ་ཆོ་ལས་
ཞན་པ་དེ་འདྲ་མེད་ཀྱང་། ཁོ་ཆོས་ཚུང་དུས་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས་པའི་སྐད་གཙོ་བོ་དེ་ནི་
དེའམ་ཡང་ན་ལ་དྲུག་སྐད་སོགས་ཡིན་པས་དགོན་པར་སླེབས་ཏེ་གཞི་ནས་བོད་སྐད་
བསྐྱབ་དགོས་པ་དང་། བོད་སྐད་ལ་བྱང་གོམས་མེད་པས། བོད་སྐད་ཀྱི་ཐ་སྣང་དང་མིང་
ཆིག་སོགས་མི་འདད་བའི་དཀའ་ངལ། གཉིས་ནས་ཁོ་ཆོ་ནང་ཁྱལ་ཁ་བརྗེ་བྱེད་སྐབས་
རང་ཤུགས་ཀྱིས་དེ་དེ་སོགས་སྤྱོད་བཞིན་པས་དགོན་སྡེའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་
ཤུགས་རྒྱུན་ཞིག་འཐེབ་བཞིན་ཡོད། དེ་བཞིན་དགོན་སྡེ་ཁག་གཅིག་ལས་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་རྒྱུང་པ་དང་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་སོགས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་སྐབས་དེ་དག་ཁོ་ཆོར་འབྲེལ་བ་
མེད་ཚུལ་སོགས་བཤད་དེ་ངལ་བ་བརྟེན་དགོས་པ་དེ་འདྲ་འང་ཡོད་ཆོད་འདུག།

༡ སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་མ་འདངས་པས་ཉམས་ཞན་དུ་འགྱུ་ཚུལ།

བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་མ་འདངས་པས་ངེ་ལྟར་ཉམས་ཚུལ་ནི་བོད་མི་སུ་འདྲ་ཞིག་
ཡིན་རུང་རང་ཉིད་མི་ཆོ་སྤྱོད་དགོས་པས། བོད་ཡིག་ཆེད་སྤྱོད་བྱ་སའི་མཐོ་སློབ་ཅིག་
ནས་ལོ་རེར་སློབ་མ་སུམ་ཅུ་རེ་འདོན་བཞིན་ཡོད་ནའང་། དེ་དག་ལས་རེ་གཉིས་གཅིག་
ལས་པལ་ཆེ་བ་སོ་སོའི་ཆེད་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་མེད་ཀྱི་ལས་ཀ་རྒྱུང་བྱེད་དགོས་པ་དང་།
དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་ཁོར་ཡུག་ནི། སློབ་ཟླ་དང་། དགོན་པ་
ཞིག་ཏུ་སོང་། གཞུང་ངོས་ནས་ཀྱང་ལས་བྱེད་ས་མིག་ཐོག་བསྐྱེད་བྱེད་སྐབས་སྐད་

དེར་བཅན་བྱེད་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲོ་ཆུང་ཡང་དང་། དེར་གདོང་ལེན་བྱ་བྱེད་ཀྱིས།

ཡིག་གཉིས་རང་རྒྱ་འཁེར་བ་གཙོ་འདོན་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་དང་།”^[༥] ཞེས། ང་ཚོ་
བཅན་བྱེད་པའི་འཆོ་བ་ནི་གཞན་དབང་སྟབས་བསྟན་ཞེས་པ་དེ་ཡིན་པས་གཞུང་གི་
སྤྱི་ཞུ་བ་བསྟན་སྐོང་དང་། བྱི་རྒྱལ་ཡུལ་གྱུ་ཁག་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་པར་གཏོང་སྐབས་ཀྱང་
བོད་དབྱིན་གཉིས་དོ་མཉམ་པའམ་ཡང་ན་དབྱིན་ཡིག་བརྒྱ་ཆ་མཐོན་བོད་ཡིག་བརྒྱ་
ཆ་མཐོན་པོ་མེད་ཀྱང་ཡིག་ཆ་དེ་ལོན་པ་དང་། བོད་ཡིག་བརྒྱ་ཆ་མཐོན་ཡང་དབྱིན་ཡིག་
བརྒྱ་ཆ་དམའ་པོ་ཡིན་ན་མི་ཚུད་པའི་གནས་སྟངས་^[༦] འདྲིའི་རྒྱུ་པས་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་ལ་ཆེ་མཐོང་དང་རིན་ཐང་མེད་པ་མཐོང་བཞིན་ཉམས་ཞན་དུ་འགྲོ་བ་མངོན་ནོ།

ས་བཅད་གཉིས་པ། གནས་སྟངས་དེ་དག་ལ་གདོང་ལེན་བྱ་བྱེད་ཀྱིས།

༡ སློབ་གྲྭ་དང་མཐོ་སློབ་ཁག་ལ།

༡. སྐད་ཡིག་མི་ཉམས་པ་དང་ཡར་རྒྱས་གཏོང་དགོས་ན་“བོད་སྦྱོང་བྱས་པའི་ཐོག་ནས་
གཏོང་དགོས་པ་ལས། བོད་སྦྱོང་མ་བྱས་པར་ཡར་རྒྱས་ཅི་ལྟར་གཏོང་བྱུང་།”^[༧] ཅས་
གསུངས་པ་ལས་ལྟག་པ་མེད། དཔེར་ན། གཞི་རིམ་སློབ་གྲྭར་མཆོན་ན་ཕུ་གུ་ཆོ་སྒྲིམ་
དུས་ནས་བསྐྱེད་སྐྱོད་རྒྱུ་མཁན་ཞིག་ཡོང་མི་ཤེས་པས། ས་མ་སོ་སོས་ཕུ་གུ་ཆུང་དུས་
ནས་བོད་སྐད་གཙང་མ་བཤད་རྒྱུར་བཙོན་ན་བོད་སྐད་ཀྱི་མང་གཞི་བཟན་པོ་དང་མིང་
ཆོག་ཕུག་པོ་ཆགས་རྒྱུར་པན་ངས། དེ་བཞིན་བོད་མི་རིགས་དང་སྐད་ཡིག་གི་གལ་ཆེད་
རིན་ཐང་ངོ་སྦྱོང་བྱས་ཏེ་ཕུ་གུའི་སེམས་ལ་བག་ཆགས་ཟབ་མོ་རེ་གཞག་ཐུབ་ན་དགོ་

[༥] རོང་པོ་སློབ་པ་ལྟར་སྟན་གྲགས། མཁས་པའི་བཀོ་སྐྱོང་ཆེད་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་
ཁང་གིས་པར་སྐྱུན་ཞུས། ༢༠༡༠ རྟོག་གྲངས་ ༡༡༩ རྩེད་གསལ།

[༦] འཇམ་དཔལ་ཤེས་རབ། མཁས་པའི་བཀོ་སྐྱོང་ཆེད་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་
གིས་པར་སྐྱུན་ཞུས། ༢༠༡༠ རྟོག་གྲངས་ ༡༡༩ རྩེད་གསལ།

[༧] ལྷ་རྒྱལ་དབང་བཙུ་བཞི་པ། བཀའ་སློབ་སྦྱིང་གི་འོར་བུ། དེབ་མེད་གཉིས་པ། ༢༠༡༦ རྟོག་གྲངས་ ༡༢༡ རྩེད་གསལ།

མཆན་དང་། སློབ་གྲྲ་ཡང་དག་ཆན་ཆོས་སློབ་བྲིད་སྐབས་ལ་“ཁ་སྐད་དེ་ཡིག་སྐད་
དང་མཉམ་དུ་ཡར་འབྲིད་རྒྱུ་འབད་བཅོན་བྱས་པ་ཡིན་ན་གང་འཆམས་ཤིག་ནས་
ཁ་ནས་ལབ་པ་དང་ཡི་གེ་འབྲི་རྒྱ་གཉིས་གཅིག་པ་ཆགས་མི་ཐུབ་པའི་རྒྱ་མཆན་གང་
ཡང་ཡོད་པ་མ་རེད།”^[༡༠] ཅས་དང་། ཡང་“དག་ཆན་ཆོས་སློབ་བྲིད་གནང་བའི་སྐབས་
དང་། གསུང་བཤད་གནང་བའི་སྐབས་ལ་གང་ཐུབ་ཅི་ཐུབ་ཀྱིས་ཡིག་སྐད་དང་མཐུན་
པའི་མིང་ཆོག་མང་དུ་བཏང་། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་ཡར་འགོ་གི་ཡིན་ན། གང་འཆམས་
ནས་བྲུང་པར་ཞིག་ཡོང་གི་རེད།”^[༡༡] ཅས་གསུངས་པ་ལྟར། ལག་ལེན་འདི་ལྟར་
བཟུར་ཐུབ་ན་རིམ་གྱིས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུ་ངལ་མེད་ཆགས་རྒྱ་ཐེ་ཆོམ་ཅི་ལ་ཡོད།
༡. མཐོ་སློབ་ཅིག་ལ་མཆོན་ན་མཐོ་སློབ་ནི་སྐད་ཡིག་གི་མང་གཞི་གཞག་ས་ཙམ་
མིན་པར་སྐད་ཡིག་ཆེད་སྦྱོང་བྱེད་ས་ཡིན་པས། རིག་གནས་སྦྱོང་སྐབས་འདེམས་
སྦྱོང་གི་ཆེད་ལས་འཇུགས་དགོས་པ་དང་། དེ་ལྟར་བྱུང་ན་རྗེས་སུ་ཞིབ་འཇུག་ལ་འགོ་
སྐབས་ཆད་གཞི་ལྟར་འགོ་ཐུབ་པའི་པན་ཐོགས་དང་། དེ་མིན་ད་ལྟ་བཞིན་བསྐྱད་ན་
ཞིབ་འཇུག་སྐབས་རིག་གནས་སྐབས་ཀྱི་སློབ་ཆན་མང་པོ་ཞིག་ཁ་སྐད་དགོས་པར་
གྱུར་ཏེ། ཞིབ་འཇུག་སློབ་ཆན་ཆ་ཆང་འགོ་མི་ཐུབ་པ་དང་ཆད་གཞི་དི་བཞིན་མི་ལོན་
པས་དག་ཆོས་གཉིས་ཀར་དཀའ་ངལ་མང་པོ་ཞིག་འཕྲད་བཞིན་ཡོད། དེ་སྤེམ་ས་རྒྱ་
མཐོ་སློབ་ཀྱི་སློབ་དཔོན་ཞིག་གིས། “ང་ཆོའི་མཐོ་སློབ་ཀྱི་སློབ་གཞིའི་འགོ་སྐབས་ནི་
རྒྱལ་སྤྱིའི་མཐོ་སློབ་ཀྱི་འགོ་སྐབས་དང་རྒྱན་ནས་མི་མཐུན་ལ། ཆད་གཞི་ཡང་མི་ལོན་
པས་ངེས་པར་དུ་ཆེད་སྦྱོང་བཅོམ་དགོས་ཞེས་ལན་མང་གསུངས་པ་”^[༡༢] དེས་འཇུག་སྤོ་
དེ་བཞིན་མཐོ་སློབ་ཞིག་ལ་དག་ཆན་ཤེས་ཆད་ཡོད་པ་དེ་འདྲ་ངེས་པར་དུ་དགོས་པས།

[༡༠] ཟམ་གདོང་རིན་པོ་ཆའི་གསུང་བཤད་དང་གསུང་ཚཱ་མོགས་ཕྱོགས་བསྟུན། བོད། ༥ བོད་ཀྱི་གྲོས་ཆོགས་དང་
མྱོད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། གྲག་གྲངས་ ༡༡༩ ནང་གསལ།
[༡༡] གསུང་བཤད་དང་གསུང་ཚཱ་མོགས་ཕྱོགས་བསྟུན། བོད། ༥ བོད་ཀྱི་གྲོས་ཆོགས་དང་མྱོད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།
གྲག་གྲངས་ ༡༡༩ ནང་གསལ།
[༡༢] ས་རྒྱ་མཐོ་སློབ་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་སློབ་དཔོན་ཟུར་པ་དེང་སྐབས་ནོར་གླིང་ཚཱ་དགོ།

དེར་བཅན་བྱེད་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་ཅི་ལྟར་འགྲེལ་བྲལ་དང་། དེར་གཤོང་ལེན་བྱ་བྱེད་གས།

གཞུང་དང་མཐོ་སློབ་སོ་སོའི་འདིན་སྐྱོང་ངོས་ནས་འཆོལ་བསྐྱེད་དགོས་གཤམ་དང་།
དེ་བཞིན་དགོ་ཀན་ཆོར་དམིགས་བསལ་ཆེ་མཐོང་དང་སློབ་མ་ཆོའི་ངོས་ནས་གྲས་
བཀྲར་ཐོབ་པ་ཞིག་བཟོ་ཐུབ་ན་འགྱུར་བ་ཞིག་འགོ་ངེས་སོ།

༡ དགོན་སྡེ་ཁག་དང་ཁོར་ཕྱག་ཐོག་ལ།

༡. སྤྱིར་དགོན་སྡེ་ཁག་ལ་བྱ་བ་ཆེ་ཆུང་ཅི་ཞིག་སྤེལ་རུང་སྐད་ཡིག་དང་འབྲེལ་ཞིང་།
ལྷག་ཏུ་ཆོས་རའི་དུས་ཡུན་ནི་བོད་སྐད་ཁོ་ནའི་དཔུང་སྡེང་ཞིག་ཡིན་པས་སྐད་ཡིག་
ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུར་དཀའ་འཆོག་ས་དེ་ཅམ་མེད་མོད། རྗེ་གྲུང་ཐང་པས། “ཐ་སྙད་
རིག་གནས་སོགས་ལ་མགོ་འཁོར་ཏེ། །རྩ་བ་བོར་ནས་ཡལ་ག་མི་འདིན་ཨང་། །”
ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར། སྤྱི་མོ་དགོན་སྡེ་ཁག་ལ་ཐ་སྙད་རིག་གནས་ཐོག་དེ་ཅམ་སློབ་
གཉིར་དང་ལྷ་སྐྱེངས་མི་བཟང་བ་དེ་འདྲ་མིན་པར་རིག་གནས་ཐོག་ལ་སྤྱར་ལས་སློབ་
འཁྲིད་ཅི་བཟང་དུ་གཏོང་དགོས་པ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་མིན་གྱི་བོད་རིགས་སྤྱ་གཞོན་
རྣམས་ལའང་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ནས་བོད་མི་རིགས་དང་རིག་གཞུང་ཆ་ནས་གཅིག་མཆུངས་
ཡིན་པ། རྣམ་ཞིག་བོད་པའི་སྐད་ཡིག་ཉམས་རྒྱུད་དུ་སོང་ན་ང་ཆོ་ཐུན་མོང་བའི་རིག་
གཞུང་ཟབ་པོ་དག་བསྐྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པའི་སྐོར་ལ་ངོ་སྤྱོད་སློབ་གསོ་གཏང་རྒྱ་གཤམ་ཆེན་
དུ་འགྱུར་ཡོད།

༡. སྐད་ཡིག་གི་ཁོར་ཕྱག་བསྐྱེད་ཐབས་ལའང་ང་ཆོ་རང་གི་སྐད་ཡིག་རྒྱུང་པའི་
ངོས་ནས་མི་ཆོ་བསྐྱེད་ཐུབ་རྒྱུ་ཁག་པོ་ཡིན། དེར་སྐབས་རང་བཅན་ཡོད་པའི་སློབས་
ཆེན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོ་ཞིག་ནང་ལའང་རང་གི་སྐད་ཡིག་ཐོག་སྐད་ཡིག་གཞན་
གཉིས་གསུམ་མ་ཤེས་ན་ལས་ཀ་མི་རག་པ་དང་། ཡིག་རྫོངས་པའི་གས་སུ་འདོག་བཞིན་
ཡོད་པས། དེ་བས་ང་ཆོ་བོད་པའི་འཆོ་བ་ནི་གཞན་དབང་སྐབས་བསྐྱེད་ཡིན་པས་དེ་

ལྷར་ཡོང་ཐབས་མེད། དེ་ནི་རང་གི་སྐད་ཡིག་ལ་མཐོང་ཚུང་བྱས་པ་དེ་འདྲ་མིན་པར་
འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་སྤྱི་ཚོགས་འཕོ་འགྱུར་དབང་གིས་ཡིན།^[༡] དེས་ན་ལས་བྱེད་བསྟུ་
ལེན་སོགས་ཀྱི་སྐབས་བོད་ཡིག་རྒྱང་པའི་ཐོག་ནས་མ་བྱུང་ཡང་། གཞུང་དང་གཞུང་
འབྲེལ་མིན་པའི་ཚོགས་སྡེ་ཆེ་ཁག་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཐོག་ལ་ཆེད་སྦྱོང་གི་སློབ་ཐོན་པ་
དེ་ཆོ་དམིགས་སྒྲོར་བཟུང་སྟེ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྒྲོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་སའི་སྤྲོད་ས་
ཆ་དེ་འདྲ་བསྟན་དགོས་པ་དང་། དེ་བས་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཆོ་ལྷན་ཕྱིའི་རིག་གཞུང་
ནང་འདྲེན་བྱེད་མཁན་གྱི་ཆེད་སྦྱོང་ཆ་ན་ཁག་མཁོ་གལ་དུ་འགྱུར་ཡོད། དཔེར་ན།
ལོ་རྒྱུས་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་ང་ཆོར་ལོ་རྒྱུས་ཅམ་ཡོད་ཀྱང་དེར་བལྟ་བའི་ལོ་རྒྱུས་རིག་
པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་དབྱེད་ཐབས། ལོ་རྒྱུས་མཆན་ཉིད་རིག་པ། ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ལམ་
སོགས་གཅིག་ཀྱང་བོད་ཡིག་ཐོག་མེད། དེ་ཆོར་བལྟ་དགོས་ན་ངས་པར་དུ་སྐད་ཡིག་
གཞན་ཞིག་བརྒྱུད་དགོས་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་སྟན་ངག་དང་བན་སྦྱོད་སོགས་ལ་དེ་
བཞིན་ཡིན་པས། དེ་ཆོ་ནང་འདྲེན་བྱ་སའི་ཆེད་སྦྱོང་དེ་འདྲ་བྱུང་འཇུགས་སྟབས་ན་
ད་གཟོད་དེང་བཅན་བྱོལ་ནང་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཞན་དུ་འགོ་བར་གདོང་ལེན་
སྟབས་པ་མ་ཟད། འབྱུང་འགྱུར་ཡང་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ལ་ཕན་ཐོགས་ངེས་
ཅན་ཞིག་གཞག་སྟབས་སོ། །

[༡] ཟན་ཆེ་རིང་ཤུག་འི་ཞིབ་འཇུག་འཆད་ཁྲིད་ལས་བྱངས།

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་བུ་སྟུ་སྟུ་གར་གཏོགས།

སུ་ཡི་དོན་དུ་འདི་ཉིད་མཛད།

དབུ་ཞབས་བསྟུས་པའི་དོན་ཅི་ཞིག།

ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་སྟོན་བྱོན་འཕགས་བོད་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཅིས་
འགོ་ཡན་ལག་ལུང་སྟོན་སྟུ་བསྟུ་བཅས་འཆད་པའི་སྟོལ་བཟང་གཅིགས་སུ་བཟུང་
ནས་“འདི་ཡི་མཛད་པ་པོ་ནི་སྟུ།” ཞེས་བྱ་བའི་ཆོག་གིས་དྲངས་ཏེ་སྟུ་བས་སུ་བབ་པའི
《ཨ་བེ་སྟུ་》མཛད་པ་པོའི་མི་ཆེའི་ལོ་རྒྱུས་སྟུང་བར་བྱ་བ་ལ་ཆན་པ་བཞི་སྟེ། མཆན་
དོན་ཤན་སྟུར། མཆན་གྱི་གོ་དོན། ལོ་རྒྱུས་བྱུང་རིམ་དང་མཛད་རྒྱུས། གཟུང་ར་ཏོ་སི་
རྒྱ་ར་དང་སྟོན་པ་གཤེན་རབ་བར་གྱི་དོགས་སྟོང་བཅས་སོ།

ཆན་པ་དང་པོ། མཆན་དོན་ཤན་སྟུར།

༡) ཨ་བེ་སྟུ་སྟུ། Zarathustra (zərə'θu:stɾə/;Avestan: Zaraθuštra)

༢) ཏ་ཟིག་སྟུ། Zartosht (Persian: 𐬰𐬀𐬭𐬀𐬰𐬀𐬭𐬀 Zartosht, 𐬰𐬀𐬭𐬀𐬰𐬀𐬭𐬀 Zardosht)

༣) རྟེ་རེ་སི་སྟུ། Zoroaster (,zɒrou'æstər/ or /'zɒrou'æstər/, from Greek Ζωροάστρης
Zōroastrēs)^[1]

༤) རྟུ་སྟུ། 扎拉图什塔拉/查拉图斯特拉(阿)/琐罗亚斯德(希)(帕拉维语称
作Zartusht/扎尔图什特)

༥) བོད་སྟུ། གཟུང་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་ར(ཨ) གཞོ་རོ་ཨ་སི་ཁྲིར(རྟེ་སྟུ་ལ་ནག་པ)
རོ་རོ་སི་ཐ(མཁས་པ་ཆེ་མདའ་འཕང་p.241 རྟེ་ད་ཆ)

[1] “Zoroaster” Avestan, Zaraθuštra: (Avestan -zaraθ with the Greek zōros and the Avestan -uštra with astron “star”)

ཆན་པ་གཉིས་པ། མཆན་གྱི་གོ་དོན།

གཟའ་ར་ཏོ་སི་རྩུ་ར་ཞེས་པའི་མཆན་གྱི་གོ་དོན་ལ་འགྲེལ་སྟངས་མི་འདྲ་བ་ཁ་ཤས་སྤང་
སྟེ། 《ཨ་བེ་སྟེ་འི་》སྟེ་བཅུ་ལས་བྱུང་བའི་ Zarauštra ཞེས་པའི་མིང་བྱེད་བྱི་མ་ uštra ཏོན་
ནི་རྩུ་གར་དང་དབྱི་རན་གྱི་སྟེ་བཅུ་རྩེད་པ་ལས། “ར་མོང་” (骆驼 camel) གི་གོ་དོན་
ཡིན་པས་ “ར་མོང་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱུང་བའི་སྟེ་ས་བྱུ་” (驾驶骆驼者 He who can manage
camels) ཞེས་པའི་དོན་དུ་གོ་དགོས་ཏེ། འདི་ནི་གཞན་ལས་འཕགས་པའི་རྩུ་པ་བྱང་
པར་ཅན་ཡོད་པའི་ཆ་ནས་ངོས་འཛིན་བྱས་པར་འདོད། གཞན་ Zaruštra ཞེས་པའི་
མིང་བྱེད་སྟེ་མ་ “Zar” ཡི་དོན་ནི་དབྱི་རན་ཤར་ཕྱོགས་སྟེ་བཅུ་རྩེད་པ་ལས། “གསེར་” ལ་
འདྲུག་པས། “གསེར་གྱི་ར་མོང་བདག་པོ་” (金骆驼的主人 Owner of the golden camels)
ཞེས་པ་ཡིན་པར་བཤད། འདི་ནི་གཞན་ལས་ལྷག་པའི་རིན་ཐང་བྱང་པར་ཅན་ཡོད་
པའི་ཆ་ནས་ངོས་འཛིན་བྱས་པ་སོགས་མཆན་དོན་འགྲེལ་སྟངས་ཁ་ཤས་ཡོད།

ཆན་པ་གསུམ་པ། ལོ་རྒྱུས་བྱུང་དེམ་དང་མཛད་རྗེས།

དེ་ཡང་གཟའ་ར་ཏོ་སི་རྩུ་ར་ནི་འཛིན་ཉེན་འདིར་བྱོན་པའི་མེ་མཆོད་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་
ཆོས་ཐོག་མའི་སྟོན་གཏོད་མཁན་གྱི་སྟོན་པ་དང་ཆོས་ལུགས་དེའི་ལྟ་བུ་སྟོན་པའི་
རྩ་བའི་གཞུང་གཞིར་རྩུ་བའི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གསུང་རབ་རྩེད་པ་《ཨ་བེ་སྟེ་འི་》
ཁྲོད་ཀྱི་ལེའུ་རྩེད་ཤོས་《ཀ་ཐ་》ཡི་རྩོམ་པ་པོ་ཡང་ཡིན་ནོ། ཡིན་ནའང་། ད་ལྟའི་བར་ད་
ཆོས་ཁོང་གི་ལོ་རྒྱུས་མང་པོ་ཞིག་ཤེས་ཐབས་མེད་པ་མ་ཟད། རུང་ཅམ་ཞིག་ཤོད་བཞིན་
པ་དེ་ལའང་དག་རྩུན་དང་ལྟ་སྦྱང་གིས་ཟིན་ཡོད་སྟབས་གསལ་པོ་དང་ཁུངས་ལྡན་
ཞིག་ཡིན་པར་སུ་ལ་ཡང་ཡིད་རྟོན་དཔེན། དམ་པ་འདིའི་འཁྲུངས་ལུ་ཡང་དང་འཁྲུངས་

འདས་ལོ་ཆེགས་ཀྱི་ཐད་ལ་མཁས་པ་ནམས་བརྗོད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་མ་ཟད། དེ་དག་གི་བར་ལ་གནམ་ས་ལྟ་བུའི་ཉེ་བག་ཆེན་པོ་ཤོར་ཡོད། ཆེས་སྐྱབ་ཕྱི་ལོའི་ལྔ་ཉེན་གྱི་ལོ་རྒྱུག་སྟོང་(6000B·C)ལས་མས་དང་ཆེས་ཕྱི་བ་ཕྱི་ལོའི་ལྔ་ཉེན་གྱི་ལོ་རྒྱུག་བརྒྱ(600B·C)ལས་མས་ལ་འཁྲུངས་པར་འདོད་པས་ལོ་དེ་རྒྱུག་སྟོང་གི་ཉེ་བག་ཡོད། རྒྱ་ནག་གི་མཁས་པ་ཡོན་ལྷན་ཆེ ཅེས་པའི་ཡིས་བསྐྱར་བའི་《ཨ་ལེ་སྟེ་ལི་ལུ་རྒྱ་ཆུང་》^[1]དུ་བཀོད་པ་ལྟར་ན། ཕྱི་ལོའི་ལྔ་ཉེན་གྱི་དུས་རབས་གསུམ་པའི་སྐབས་ཀྱི་ཨ་ལག་ཁྱུ་གཟར་སྒྲིར་(亚里士多德384 B·C--322 B·C)གིས་གཟར་ར་ཉོ་སེ་རྒྱ་ར་ཕྱི་ལོའི་ལྔ་ཉེན་གྱི་དུས་རབས་བཞི་པར་འཁྲུངས་པའི་ཕུ་ལེ་ཁྲོ་(柏拉图427B·C--347B·C)ལས་ཀྱང་ལོ་དེ་རྒྱུག་སྟོང་གིས་སྐྱབ་བར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་རབས་འཁོད་འདུག དེར་བརྟེན་མཁས་པ་ཁག་གཅིག་གིས་ཁོང་ནི་སལ་ཆེར་ཕྱི་ལོའི་ལྔ་ཉེན་གྱི་དུས་རབས་11B·C ནང་འཁྲུངས་པར་འདོད།

གཞན་དང་། མཁས་པ་མི་ཉུང་བ་ཞིག་གིས་ཁོང་ནི་ཕལ་ཆེར་ཏ་ཟིག་གི་
བཅའ་ཁྲིམས་ལྟར་བྱུང་གོང་གི་ཕྱི་ལོའི་སྟོན་གྱི་ 628B·C ལ་དབྱི་རན་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་མེ་
སྒྲེ་ཡ་རྒྱལ་རབས་(Median dynasty 米底亚王国 672 B·C--550 B·C)དུས་སུ་ཏ་ཟིག་གི་སྐུ་
དག་ཏྲ་བའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་དུ་སྐྱེ་འབྱུངས་ཤིང་། ཁོང་འབྱུངས་པའི་ཉིན་དེར་ནམ་མཁར་
སྐྱ་ཆེན་པོ་ཞིག་གྲགས་པས་ཁོང་གི་ལྷན་ཆེན་ལ་གཡོ་འགྲུལ་དག་ཏུ་ཐེབས་པའི་སྐུ་
གྱིས་ལག་པ་རང་དབང་མེད་པར་དབྲལ་བར་བཞག་པའི་རྟགས་མཆན་ངོ་མཆར་ཅན་
ཞིག་བྱང་བ་ཡིན་པ་ལ། ཕྱིས་སུ་ཀུན་གྱིས་དེ་ནི་ཁོང་ཤེས་ཡོན་དང་ཤེས་རབ་ཀྱི་བདག་
ཉིད་ཅན་དུ་འགྱུར་བའི་སྤྱུ་ལྷས་ཡིན་པར་བཤད། ཁོང་ནི་བདེན་དོན་དང་ཤེས་རབ་ལ་
ཐུགས་ཞེན་ཤིན་ཏུ་ཆེ་སྟབས་དགྲུང་ལོ་ ༡༠ ལ་སོན་སྐབས་འཇིག་རྟེན་ཕལ་པའི་བྱ་
གཞག་མཐའ་དག་ཞེ་གཏིང་ནས་སྤངས་ཏེ་འོ་བརུད་ལ་བརྟེན་ནས་དགའ་བ་མང་དུ་
སྟུད། དགྲུང་ལོ་ ༡༠ ལ་སོན་སྐབས་སྤྱི་ལོ་དང་བསྟུན་བཞིན་པ་ཡུལ་དང་ཁ་གྲུས་ནས་

[3] <<阿维斯塔——琐罗亚斯德教圣书>> (伊朗)杜斯特哈赫选编:元文琪(译)导读p.404

མི་མེད་ལྷང་སྟོང་གི་རི་ཙེ་ཞིག་ཏུ་སྟོན་སྐྱབ་ལ་ཙེ་གཅིག་ཏུ་གཞི་ལ། ལོ་ངོ་ ༡༠ ཡི་རྗེས་
སུ་རི་འདབས་སུ་ཕེབས་སྐབས་ས་ཆ་དེར་བྲག་ཏུ་འཕྱར་བའི་མེ་སྤང་ཞིག་ལྷང་སྐབས།
ཏ་ཟིག་གི་རྒྱལ་སྟོན་རྣམས་ཀྱིས་དགོན་མཆོག་གིས་བྱིན་གྱིས་བསྐྱབས་པར་སྟེན་ནས་
མཆོད་འབུལ་བྱེད་འགོ་བཙུགས་མ་ཐག མེ་སྤང་དབུས་ནས་གཟའ་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་ར་ལ་
གཞོད་སྟོན་ཅི་ཡང་མེད་པར་གཟི་བྱན་ལྟ་མེར་འབར་བཞིན་མངོན་དུ་བྱུང་སྟེ། རྒྱལ་
སྟོན་རྣམས་ལ་དགོན་མཆོག་མཆོད་པའི་དགེ་བ་དང་གདམས་ངག་མང་དུ་སྟུལ། ཁོང་
གིས་སྟོན་རྒྱུ་གི་ལྟ་མང་སྤྱ་བའམ་ལྟ་ཆོགས་སྤྱ་བའི་ཆོས་ལུགས་རྟིང་པ་གཏོར་བཅོམ་
བཏང་ནས་རང་གི་ལྟ་སྤྱབ་རྣལ་མ་ལྟ་གཅིག་སྤྱ་བའི་ཆོས་ལུགས་གསར་པ་གཟའ་ར་ཨ་
སི་ཁྲིའི་ཆོས་ལུགས་ཞེས་པ་གསར་གཏོད་དང་དར་སྤེལ་བཏང་། ཐོག་མར་སྟོན་རྒྱུ་
ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆོས་དཔོན་རྣམ་པས་ཁོང་ལ་བཀག་འགོག་དང་དགག་པ་མང་དུ་བྱས་
ཀྱང་། ཁོང་གིས་ཆོས་འཁོར་མང་དུ་སྟོར་བའི་ཤུགས་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་ཨི་རན་ཤར་
ཕྱོགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་མེ་སི་ཏ་སི་པ་(Vesthtaspa ཨེས་ཏ་སི་པ་)^[༥]ཁོང་གི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རྗེས་
སུ་ཞུགས་པ་མ་ཟད། ཁོང་དགྲུང་ལོ་ ༤༩ ལྷབས་སུ་རྒྱལ་པོའི་སྟོན་ཆེན་གྱི་སྲས་མོ་ཏེ་
ཨོ་མེ(赫沃薇Hvovi)^[༦]དང་གཉེན་སྲིག་བྱས་པའི་དབང་གིས་རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་གི་
སྤང་སྟོན་དང་རོགས་རམ། མཐུན་རྒྱུན་གང་མང་སྤྱར་བ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་ཁོང་
གི་ཆོས་ལུགས་དེ་དར་བྱལ་ཆེན་པོ་སོང་། མཐར་དགྲུང་ལོ་ ༥༥ མོན་པའི་བྱི་ལོའི་
སྟོན་གྱི་ལོ་ 551B-C ལྷབས་ཏ་ཟིག་དང་ཁོ་རན་(Turan 图兰) གཉིས་ཀྱི་གཡུལ་འཕྲུག་
སྐབས་སུ་ལྟ་ཁང་ཞིག་ཏུ་སྐྱབ་གྲོངས་པར་བཤད། དེས་ན་ང་ཆོས་ཀྱང་བཤད་ཚུལ་བྱི་
མ་མེ་སྤེལ་རྒྱལ་རབས་སྐབས་འཁྲུངས་པར་གཞི་ལ་བཞག་ན་ཁོང་གི་འཁྲུངས་འདས་
ལོ་ཆོགས་ནི་པལ་ཆེར་བྱི་ལོའི་སྟོན་(628B·C --551B·C)ཡིན་པར་ཆ་འདོག་བྱས་པ་དེར་

[༥] རྒྱ་གར་ཙོན་རིག་འཆད་ཁྱིམ་ཟིན་གླིང་། N.C.p.146
[༦] ཡོན་ལུན་ཆེའི་ཨེབ་ལྷའི་བྱར་རྒྱུན་p.403 ནང་ཁོང་ནི་སྟོན་མཆོད་ལཱའི་ཁོད་ཀྱི་གསུམ་པ་དེ་ཡིན་ལ། ཁོང་མི་
ཆོ་གཅིག་ལ་རྒྱུང་མ་གསུམ་ལ་གཉེན་སྲིག་བྱས་པའི་མཐའ་མ་དེ་འདི་ཡིན་པར་འཁོད་ཡོད།

ངོས་འཛིན་བྱས་ཆོག་སྟེ། །

ཆན་པ་བཞི་པ། གཟུང་ར་ཏྲ་སི་རྒྱ་ར་དང་སྟོན་པ་གཤེན་རབ་བར་གྱི་དོགས་སྒྲིབ་།

དེ་ཡང་ཆན་པ་འདི་ལ་ཁོ་བོས་ཞིབ་འདུག་དང་དེ་ཕྱི་ཞིབ་ནན་ཏན་བྱས་མེད་ལ་དེ་
རིང་གི་སྒྲིབ་གཞི་གཙོ་བོའི་ཞོར་འཕྲོས་སུ་འདིའི་ཐད་དོགས་སྒྲིབ་ཞིག་བྱས་པ་ཙམ་
ཡིན། དུས་རབས་བརྒྱ་པ་དང་བརྒྱ་གཅིག་ནང་གཏིར་ནས་བཏོན་པར་བཤད་པའི་
གཡུང་དྲུང་བོན་གྱི་ཕྱག་དེབ་《མདོ་འདུས་》དང་། 《མདོ་གཟེར་མིག་།》《མདོ་རི་མེད་
གཟི་བརྒྱུད་》སོགས་སྟོན་པ་གཤེན་རབ་མི་བོ་ཆེའི་སྐྱེ་ཆེའི་ལོ་རྒྱུས་དང་འབྲེལ་བའི་
ཕྱག་དེབ་མང་པོ་ཞིག་ཏུ། སྟོན་པ་གཤེན་རབ་དང་སྐྱེ་ཆེ་གཅིག་ལ་ཁོང་གི་འགལ་
ཟླར་ལངས་པའི་བདུད་ཁྲབ་པ་ལག་རིང་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་བརྗོད་པ་དེ་དང་། སྟོན་
པ་ཤུལ་ཐུབ་པ་དང་སྐྱེ་ཆེ་གཅིག་ལ་ཁོང་གི་འགལ་ཟླར་ལངས་པའི་ལྷས་བྱིན་གཉིས་
ཀྱི་འབྲེལ་བ་བརྗོད་པའི་གཏམ་རྒྱུད་འདི་དག་གི་བར་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་དཔྱད་
བསྟར་གནང་ཡོད་པ་མ་ཟད། སྟོན་པ་གཤེན་རབ་དང་ཏ་ཟིག་གི་སྟོན་པ་གཟུང་ར་ཏྲ་སི་
རྒྱ་ར་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལའང་དཔྱད་བསྟར་བྱས་འདུག དེར་བརྟེན། སྟོན་པ་གཤེན་
རབ་བོད་ལ་ཕེབས་དོན་ནི་བདུད་ཁྲབ་པ་ལག་རིང་གིས་བརྒྱས་པའི་ཁོང་གི་རྟ་བདུན་
པོ་ཚུར་ལེན་དུ་ཕེབས་པར་འཁོད་པའི་གཏམ་རྒྱུད་དེ་དང་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་མེ་
མཆོད་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྟོན་པ་གཟུང་ར་ཏྲ་སི་རྒྱ་ར་རྟ་བའི་བྱིས་དུ་སྐྱེས་པའི་ལོ་རྒྱུས་
བཅས་ཀྱི་དབར་ལའང་དེ་ཕྱི་ཞིབ་དང་དཔྱད་བསྟར་གཏིར་ཟབ་བྱ་རྒྱ་ཡོད་པ་མ་ཟད།
ཡང་སྤྱིར་སྟོན་པ་འདི་གསུམ་དང་ཁོང་རྣམ་པས་སྟོལ་བཏོད་གནང་བའི་ཆོས་ལུགས་
བཅས་ཀྱི་བར་ལ་གསང་ཟབ་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ་ཞེས་པ་ནི་སྐབས་འདིའི་
ཤེས་འདོད་ཞུགས་པའི་དོགས་སྒྲིབ་དངོས་ཡིན་ནོ། །

མེའུ་གཉིས་པ། གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གསུང་རབ་རྟིང་པ་《ཨ་འེས་ཏུ》ལ་ལྟ་བུ།

དེ་ཡང་དཔལ་ལྷན་རྒྱ་བ་གྲགས་པའི་ཞལ་ནས། “ལུང་ནི་གང་བརྟུས་ཕྱོགས་གར་གཏོགས། སྲུ་ཡི་དོན་དུ་འདི་ཉིད་མཛད། །དབུ་ཞབས་བསྐྱས་པའི་དོན་ཅི་ཞིག།”ཅེས་བྱ་བའི་ཆོག་གིས་དངས་ཏེ་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གསུང་རབ་རྟིང་པ་《ཨ་འེས་ཏུ》གཞུང་དངོས་སྒྲིང་བར་བྱ་བ་ལ་ཆན་པ་བཞི་སྟེ།

ཆན་པ་དང་པོ། ཨ་འེས་ཏུ་བཅུ་དོན་དང་བརྗོད་བྱའི་བསྟན་དོན་བསྐྱས་པ།

《ཨ་འེས་ཏུ》(Avesta ཨ་འེས་ཏུ/ཏུ)ཞེས་པ་ནི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གཟུང་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྷ་གྲུབ་སྟོན་པའི་གསུང་རབ་རྟིང་པ་ཞིག་ཡིན། འདས་པའི་ལོ་ངོ་ཉིས་སྟོང་ནས་སུམ་སྟོང་གི་ལོ་རྒྱུས་རིན་ཐང་ལྷན་པའི་གསུང་རབ་འདི་ལ་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་ཆབ་སྲིད་འཕོ་འཁྱར་གྱི་ཀློག་མཆོམས་རེ་རེ་ནས་གསུང་རབ་འདི་ལ་འང་དར་རྒྱུད་ཀྱི་བྱུང་རིམ་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པས་དེ་དག་འོག་ཏུ་རགས་ཅམ་སྒྲིང་བར་བྱ། གསུང་རབ་འདིའི་མཆན་བྱང་ལ་འང་མཁས་པ་རྣམས་འདོད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་མང་པོར་སྤངས་སྟེ། གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་སྐད་དུ། ཨ་འེས་ཏུ་“阿维斯塔”ཨ་འེས་ཏུ་“阿维斯塔克”ཨ་འེས་ཏུ་ཐ་“阿贝斯塔”ཨ་འེས་ཏུ་ཐ་“瓦斯塔”ཨ་འེས་ཏུ་ཐ་“阿斯塔”ཨ་འེས་ཏུ་ཐ་“奥斯特”སོགས་མང་དུ་སྤངས། སྤྱིར་བཏང་“ཨ་འེས་ཏུ”ཞེས་པའི་བཅུ་དོན་ལ་སྤྱི་མང་རྟོག་འདིར་ཆེ་སྟབས། ལོ་ངོ་ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་གི་ཞིབ་འདུག་བྱ་བའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་དུ་མཁས་པ་རྣམས་བསམ་འཆར་གཅིག་མཐུན་བྱུང་ཐུབ་མེད་ལ། བཅུ་ཆད་འདི་གཞུང་འདིའི་ཁྲོད་ནས་མངོན་གསལ་དུ་མ་བྱུང་བའི་སྟབས་ཀྱིས་ཉམས་ཞིབ་པ་ཆོས་དྲུས་རབས་བརྒྱུད་

པར་ཨ་རབ་ཀྱི་ཁ་ཆེ་བས་ཏ་ཟིག་ལ་བཅན་འདྲེལ་བྱེད་དུས་ཚཱ་ལུགས་འདི་ལ་དང་
མོས་བྱེད་མཁན་ཁག་གཅིག་རྒྱ་གར་གྱི་ཤོ་རི་ར་མི་(Gujarati 古吉拉特)ལ་བྲོས་བྱོལ་དུ་
ཡོང་བའི་ཏ་ཟིག་མི་རྒྱུད་པོ་ཨར་སེ་(Parsi 帕西人)^[༤]ཞེས་པའི་ཁྲོད་དུ་འང་འཆོལ་ཞིབ་
བྱས་ཀྱང་མ་རྟེན། འོན་ཀྱང་རྒྱ་གར་གྱི་ཏ་ཟིག་པའི་མཁས་པ་རྟ་ར་(印度帕西人达拉)
[༥]ཡི་འདོད་ཚུལ་ལྟར་ན། “ཨ་ཁེ་སྤྱེ་ལྷོ་ར་”དང་“བེད་Veda吠陀”ཞེས་པ་གཉིས་ཀྱི་
ཆེག་ཆ་གཅིག་ཡིན་པར་འདོད་ལ་དེའི་བརྗོད་ནི་“ཤེས་ཡོན་”དང་“དམ་པའི་གསུང་
རབ་”ཅེས་པ་ལ་འདྲག་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད། དེ་བཞིན་འཇར་མན་གྱི་མཁས་པ་
རྟ་ར་ཐོ་ལོ་མེ་(Bartholomae 巴尔托洛梅)ཡིས་དེའི་དོན་“བསྟོན་བསྐྱུགས་”ཞེས་པར་འདོད་
ལ། མེ་ཁན་སྤྱིར་(Wikander 维坎德)ཡིས་“མེ་ཡི་བསྟོན་བསྐྱུགས་”ཞེས་པའི་དོན་ཡིན་
པར་བཤད་པ་སོགས་ཤིན་ཏུ་མང་མོད། མདོར་བསྟུས་ན། ཤེས་ཡོན་དང་བཀའ་ལླང་།
གསུང་རབ། བསྟོན་བསྐྱུགས་ཞེས་པའི་དོན་ལ་འདྲག་པར་སྟུམ། དེའི་ཕྱིར་《ཨ་ཁེ་སྤྱེ་》
ཞེས་པའི་བསྟན་བཅོས་འདིའི་མཆན་བྱང་ལ་འང་སྐབས་འགར་《གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་
གི་གསུང་རབ་》དང་། 《མེ་མཆོད་ཚཱ་ལུགས་ཀྱི་ཆ་བའི་བཀའ་ལླང་》《བསྟོན་སྤྱེ་》
སོགས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་འདུག།

བོད་ལ་མཆོན་ན་བསྟན་བཅོས་འདིའི་མཆན་བྱང་ཙམ་ཐོག་མར་སྤྱིར་མཁན་
ནི་བླ་དབང་དགེ་འདུན་ཚཱ་ལེལ་ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་རིག་བྱེད་ལེགས་སྦྱར་དང་
གནའ་དཔེ་ལེགས་སྦྱར་གཉིས་ཀྱི་བྱང་པར་བཤད་དུས། 《གཏམ་རྒྱུད་གསེར་ཐང་》
ལེའུ་རྒྱག་པ་ལས། “ཏ་སིག་པའི་སྟོན་གྱི་ལྷང་ཨ་ཁེ་སྤྱེ་ཞེས་པ་དང་རིག་བྱེད་ལེགས་
སྦྱར་གཉིས་ཤིན་ཏུ་མཐུན་པ་ཡིན་ནོ། དེས་ན་རིག་བྱེད་ལེགས་སྦྱར་དེ་ད་ལྟའི་འདི་

[༤] Parsi ཞེས་པ་ཏ་ཟིག་གི་མི་སྤྱེ་ Persians ཞེས་པ་རྩུར་ཆག་པར་འདོད། དུས་རབས་ ༡༩ པར་སྤང་རྟེ་ཅུ་བརྟན་
གཞི་ཆགས།

[༥] <<阿维斯塔>>(伊朗)贾利尔·杜斯特哈赫(选编). 元文琪(译). 导读. p. 343. 商务印书馆
出版. 2005北京

ཡོངས་གྲགས་དང་ཚུ་ལ་མི་མཐུན་པར་ཤེས་པར་བྱ་ཞེས་གསུངས། དེ་ནས་བཟུང་ད་
ལྟའི་བར་དུ་བོད་ལ་གཞུང་འདི་ངོ་སྟོན་བྱེད་མཁན་མ་བྱུང་པ་འདྲ། 《ཨ་བེ་སྟུག་ཞེས་
པའི་ལེའུ་ཉེར་གཅིག་གི་བདག་ཉིད་དུ་གྱུབ་པའི་གཞུང་འདིའི་བསྟན་དོན་གཙོ་བོ་
ནི། མདོར་བསྟུས་ན། གཟུང་ར་ཏོ་སི་རྩུ་རའི་མི་ཆེའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྟ་
བ། ལྟ་གྲུབ་སྟོན་པའི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་སོགས་གཙོ་བོར་གྱུར་བའི་མཆོད་
བསྟོད་དང་། ཆོ་ག་ལྷག་ལེན། བྱེད་སྟོན་སྟེལ་སྟངས་སོགས་ཀྱི་སྟོར་སྟོན་པའི་གནའ་
བོའི་གསུང་རབ་རྟིང་ཤོས་ཤིག་ཡིན།

ཆན་པ་གཉིས་པ། གཞུང་གཞིའི་འཕེལ་རིམ་དང་འབྲེལ་བའི་ལྷན་སྦྲིག་གི་རིམ་པ།

སྐབས་འདིར་སྟུ་ཞབས་ཡོན་ལུན་ཆེ་ཡིས་གཞོ་རོ་ཨ་སི་ཁྱིའི་ཆོས་ལུགས་ལ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
སྟེང་ནས་འཕེལ་རིམ་མི་འདྲ་བ་བཞི་དབྱེ་ཡོད་པ་དེ་དང་སྐར་ནས་གཞུང་འདིའི་སྟངས་
སྦྲིག་གི་རིམ་པ་རྣམས་བཤད་པ་ཡིན་ན་ཁ་གསལ་ཞིང་གོ་བདེ་བར་སྟུ།

1. གསར་ཚོམ་གྱི་དུས་སྐབས།(初创时期 1100B·C--800B·C) སྐབས་འདི་ནི་མའི་དབང་
བོ་གཟུང་ར་ཏོ་སི་རྩུ་རའི་ཆོས་ལུགས་འདི་ཐོག་མར་གསར་གཏོད་བྱས་པ་ནས་རང་གི་
ལྟ་གྲུབ་སྟོན་པའི་རྩ་བའི་མདོ་ལུང་《ཨ་བེ་སྟུག་ཞེས་པ་འདི་གྲུབ་པའི་དུས་སྐབས་ཡིན།

2. འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་དུས་སྐབས།(发展时期 700B·C དུས་མགོ་400B·C དུས་མཇུག) སྐབས་
འདི་ནི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གསུང་རབ་འདི་ཆེས་ཐོག་མར་སྟུང་བསྦྲིགས་བྱས་ཏེ་ལྷོ་
རེ་སའི་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་གྱི་ཤར་འདུལ་དམག་དཔུང་གིས་མེད་བཟླག་མ་བཟོས་
པའི་བར་ལ་འཕེལ་རྒྱས་ཆེན་པོ་བྱེད་ཡོད། འདི་ལ་ཨ་ཤི་མེ་ནེ་རྒྱལ་རབས་སྐབས་ཀྱི་
སྟུང་སྦྲིག་(Achaemenid Dynasty 阿契美尼王朝 550B·C--331B·C)ཅེས་ཀྱང་ཟེར། ཏ་
ཟིག་བཙན་རྒྱལ་ཐོག་མ་ཨ་ཤི་མེ་ནེ་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་མཇུག་ལ་ཐོག་མར་གསུང་

རབ་འདི་སྤྱད་སྒྲིག་ལེགས་པར་བྱས་ཤིང་། ཙ་བའི་གཞུང་གཞི་ལ་ལེའུ་ཉེར་གཅིག་གི་བདག་ཉིད་ཅན་དུ་གཏན་འབེབས་གནང་། བྱིས་སུ་གླེ་རེ་སིའི་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་(亚历山大330 B.C-- B.C170)ཀྱིས་ཏ་ཟེག་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས་ཚོས་ལྷགས་འདི་ལ་གཏོར་སྒྲོན་ཚད་མེད་བྱས་པ་མ་ཟད། གསུང་རབ་འདིའི་ཁྲོད་ཀྱི་གསོ་རིག་དང་གནམ་རིག་སྐར་ཅིས། མཆན་ཉིད་རིག་པ་སོགས་དང་འབྲེལ་བ་ནམས་གླེ་རེ་སིའི་སྐད་དུ་བསྐྱར་ཞིང་ལྷག་མ་ནམས་མེར་བསྐྱེགས་བཏང་ཡོད་འདུག།

ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་ཀྱིས་མེར་བསྐྱེགས་བྱས་པའི་སྒྲོར་ཡོན་ལྷན་ཆེ་(元文璁)ཡིས་བསྐྱར་བའི་《ཨ་ཁེ་སྤུ་》ཟུར་རྒྱན་p.344^[1]དུ། “བྱི་ལོའི་སྔོན་ཀྱི་དུས་རབས་དང་པོའི་100B.C སྐབས་ཀྱི་རོ་མའི་ལོ་རྒྱུས་རིག་པ་བ་ཕུ་ལེ་ནོ་སི་(Plinius 普利纽斯)ཡིས་བརྗོད་གསལ་ལ། བྱི་ལོའི་སྔོན་ཀྱི་དུས་རབས་གསུམ་པའི་300B.C སྐབས་ཀྱི་གླེ་རེ་སིའི་ལོ་རྒྱུས་མཁས་པ་ཏེར་མེ་ཕོ་སི་(Hermipus 赫尔米普斯) ཡིས། ལྷན་ཆེག་གི་ལམ་ནས་བྲིས་པའི་གཟུང་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་རའི་ཚོས་ལྷགས་ཀྱི་དམ་པའི་གསུང་རབ་ཆ་ཚང་བསྐྱེགས་ཁྲོད་བར་བཤད་འདུག་པས། དེ་ནི་(埃斯塔赫尔帝国图书馆)བཙན་རྒྱལ་དཔེ་མཛོད་ཁང་དུ་ཉར་ཆགས་བྱས་པའི་《ཨ་ཁེ་སྤུ་》མ་ཡིག་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་ཀྱིས་མེར་བསྐྱེགས་བཏང་བ་དེ་ཡིན་འདུག” ཅེས་འཁོད། དེས་ན། ཏེར་མེ་ཕོ་སི་ནི་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་དང་དུས་རབས་གཅིག་ཡིན་པས་བརྗོད་ཚུལ་འདི་ནི་དཔྱད་གཞི་གལ་ཆེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད། ད་དུང་ཏ་ཟེག་ས་སན་བཙན་རྒྱལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཨར་ཏ་ཞིར་པ་པ་འི་(阿尔达希尔·巴巴克 224—240 ཁྱེ་ལྷ་ཡི་སྒྲོན་ཆེན་ཐན་སར་(坦萨尔)ཟེར་བ་ཞིག་གིས་རྒྱལ་པོ་ཀི་ཤ་སི་པ་(戈沙斯布)^[2]ལ་མགོ་འདོགས་པར་སྐྱེལ་མ་བཏང་བའི་ཡི་གེའི་ནང་འཁོད་དོན། རྒྱལ་སར་ཉར་ཆགས་བྱས་པའི་ཏ་ཟེག་གི་གནའ་བོའི་གསུང་རབ་དེ་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་ཀྱིས་མེ་བསྐྱེགས་བཏང་ཟིན་ལ། དེ་ནི་ཀོ་ལེབ་ 17000 ལྷེང་།

[1] <<阿维斯塔>>导读p. 344元文璁
[2] 塔巴耳斯坦(今马赞德朗)国王戈沙斯布。

དུ་བྱིས་ཡོད་པར་གྱེད། དེ་བཞིན་མ་སི་མོ་ཏི་ཡི་《གསེར་མདོག་གི་རྩ་ཐང》(黄金草原)^[90] ཞེས་པའི་ནང་འཁོད་དོན། “ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་གྱིས་བཀའ་པལ་ནས་《ཨ་བེ་སྟེེ་འོ་ཁོ་ད་ཀྱི་གསེར་རིག་དང་གནམ་རིག་སྐར་ཅེས། མཚན་ཉིད་རིག་པ་བཅས་ཀྱི་སྐོར་གྱི་རེ་སིའི་སྐད་ལ་བརྒྱུར་ཞིང་ལྷག་མ་ནམས་ཅུ་མེད་བཟོས་ཟེན།” ཞེས་བཀོད་འདུག་པ་སོགས་རྒྱ་ཆ་སྣ་མང་ལ་བརྟེན་ནས་མཁས་པ་ནམས་ཀྱིས་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྒྲིར་གྱིས་སྐབས་དེར་མེར་བསྐྱེད་ཀྱིས་པར་ངོས་འཛིན་གསལ་པོ་བྱས་ཡོད་འདུག སྐབས་འདི་ནི་《ཨ་བེ་སྟེེ་འོ་ཁོ་ད་ཀྱི་གསེར་རིག་དང་པོ་བྱས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་བྱིན་པའི་དུས་སྐབས་རེད།

༡. ཏ་ཅང་དར་བའི་དུས་སྐབས།(鼎盛时期3A·D དུས་མགོ་7A·D དུས་དཀྱིལ) ཡང་ན་དར་རྒྱས་ཅེར་སོན་གྱི་སྐབས་འདི་ནི་《ཨ་བེ་སྟེེ་འོ་ཁོ་ད་ཀྱི་གསེར་རིག་དང་པོ་བྱས་ཏེ་དགོངས་འབྲེལ་དང་བཅས་པ་པ་ལ་མེ་སྐད་བརྟེན་ཡིག་ཚགས》(帕拉维语文献)^[91] ཞེས་པའི་སྐད་གསལ་ཆེ་བ་དེ་ལྟར་ནས་ས་སྐོར་བཅོན་རྒྱལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པའི་ཆོས་ལུགས་ལ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཏེ་དར་བྱས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་དུས་སྐབས་ཤིག་ཡིན། དུས་སྐབས་འདིར་སྟེང་གྲོག་སྤྱི་ཕྱི་གཉིས་བྱས་ཡོད་ལ་གསལ་ཆེ་བ་བྱི་མ་དེ་ཡིན།

2. ཨ་ཤི་ནན་བཅོན་རྒྱལ་སྐབས་ཀྱི་སྟེང་གྲོག་(Ashanian Empire 安息帝国247B·C--224A·D དེ་ཡང་ཨ་ཤི་ནན་བཅོན་རྒྱལ་གྱི་ཕོ་ལོ་རྒྱ་སི་དང་པོའི་(Vologeses I 伏洛奇薛斯一世51A·D--78 ཁི་ལོ)^[92] དུས་སྐབས་སྤྱི་ཁོང་གིས་བཀའ་པལ་ནས་དུས་ལུན་རིང་པོ་ཞིག་ལ་བོར་བརྒྱུག་ཏུ་སོང་བའི་གསུང་རབ་འདི་ཉིད་ཡི་གེར་བཀོད་པ་དང་མ་བཀོད་པའི་དག་རྒྱུན་ལ་སོགས་གང་རྟེན་མཐའ་དག་འཛོལ་སྒྲུབ་དང་དག་སྒྲིག་བྱེད་པའི་ལས་གཞི་ཞིག་འགོ་བརྩམས་ནས་གང་ཟེན་ཐམས་ཅད་ཡིག་ཐོག་ལ་བཀོད།

[90] <<阿维斯塔>>导读p. 345元文琪

[91] 帕拉维语是萨珊帝国的官方语言。

[92] <<阿维斯塔>>导读p. 346元文琪 ལོ་རྒྱུས་རྟེན་ཕོ་ལོ་རྒྱ་སི་ལྷ་བྱུང་ཡོད་པས་འདི་གསུམ་པ་དེ་ཡིན་པར་འདོད་མཁན་ཡོད།

༡. ས་སན་བཅོན་རྒྱལ་སྐབས་ཀྱི་སྤྱད་སྤྱིག་(Sasanian Empire 萨珊帝国 226A·D--650A·D)
ས་སན་རྒྱལ་རབས་འཛུགས་མཁན་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཨར་ཏ་ཞི་ཨར་(阿尔达希尔)^[༡]
ནི་ཡབ་མེས་ཀྱི་རིང་ནས་ཆོས་ལུགས་འདིར་དང་མོས་ཡོད་ལ་ཁོང་གིས་སློན་ཆེན་ཐན་
སར་ལ་བཀའ་པལ་ནས་《ཨེ་ཤ་ཤེན་ལོ་མོ་ལོ་》འཛོལ་སྤྱོད་དང་དག་སྤྱིག་བྱས་ཡོད། ཕྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་
ཆ་པོ་ཤ་པོ་ཨར་དང་པོའི་(Shapur1 沙普尔一世240A·D--270)རིང་ལ། ཁོང་གིས་བཀའ་
པལ་ནས་《ཨེ་ཤ་ཤེན་ལོ་མོ་ལོ་》ཁོད་ཀྱི་གསོ་རིག་དང་གནམ་རིག་སྐར་ཅིས། མཆན་ཉིད་རིག་པ་
དང་ས་ཁམས་སྐོར་གྱི་བརྗོད་བྱ་རྣམས་ལྟེ་རེ་སི་དང་རྒྱ་གར་ནས་ཕྱིར་འཛོལ་བསྐྱབས་
ཏེ་ཁ་སྐོར་མཛད། དེ་བཞིན་ཤ་པོ་ཨར་གཉིས་པའི་(Shapur2 沙普尔二世309A·D--379)^[༢]
རིང་ལ་གཞུང་གཞི་ཡོངས་རྫོགས་སྤུར་བཞིན་ལེན་ ༡༡ བདག་ཉིད་ཅན་དུ་དག་
བསྐྱེགས་བྱས་ཏེ། གཟའ་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་འདི་ཡང་བསྐྱར་ཏ་ཟེག་གི་ཡུལ་
ཐུ་ཀུན་ལ་དར་སྤེལ་བྱུགས་ཆེར་བྱས་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་ལ་གཏན་འཁེལ་
བྱས། དུས་སྐབས་འདིར་གཞུང་གཞིར་ཡིག་འབྲུ་ཁྱི་སུམ་ཅུ་སོ་བཞི་ལྟ་སྟོང་བདུན་
བརྒྱ(345700 ཡིག་འབྲུ)ཡོད་པར་བཤད། ཡིན་ནའང་ཕྱིས་སྤྱོད་དག་བསྐྱེགས་བྱས་པའི་
གཞུང་གཞི་འདི་ལེན་གྲངས་ཆད་སོགས་ཙམ་བའི་གཞུང་གཞི་རྒྱུ་པ་དང་མཐུན་མོད།
འོན་ཀྱང་དེ་དག་གི་བར་ལ་ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་ལ། ལྷག་པར་དུ་སྤྱད་སྤྱིག་བྱེད་
མཁན་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཆོས་རང་རང་གི་སྤྱད་དབང་ལ་མཁོ་བའི་ཆབ་སྤྱོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་མང་
པོ་ཞིག་གང་འདོད་དུ་བར་བར་ལ་བརྟུག་ནས་བསྐྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཅན་དུ་བྱས་
ཡོད་པ་དབྱེ་ཞིབ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བརྗོད། སྐབས་འདི་ནི་《ཨེ་ཤ་ཤེན་ལོ་མོ་ལོ་》སྤྱད་སྤྱིག་གཉིས་པ་
བྱས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་ཅེར་སོན་བྱུང་བའི་དུས་སྐབས་ཡིན།

༢. ཉམས་རྒྱུད་ཀྱི་དུས་སྐབས་(伊斯兰时期7A·D--18A·D) ཕྱི་ལོའི་དུས་རབས་བདུན་
པའི་རྗེས་སྤྱོད་ཁ་ཆེ་བས་ཏ་ཟེག་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱས་པ་ནས་གནའ་བོའི་ཏ་ཟེག་གི་མེ་

[༡] <<阿维斯塔>>导读p. 346 元文琪

[༢] རྒྱ་གར་ཀུཏྲ་རྒྱལ་རབས་དང་རོམ་ལ་བཅོན་འཛུལ་བྱས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

མཆོད་ཆོས་ལུགས་འདི་ལ་ཉམས་རྒྱུ་ཆེན་པོ་བྱང་བ་དང་བསྐྱེད་ནས་གསུང་རབ་
འདི་ལའང་བར་ཆད་ཆེན་པོ་བྱང་ཡོད་ལ། གསུང་རབ་འདིའི་ཁྲོད་ཀྱི་ཆོས་ཆན་ཁག་
མང་པོ་ཞིག་ཀྱང་སྐབས་འདིར་ཙུ་བསྐྱེད་ཀྱི་ཕྱིན་ཡོད། དུས་སྐབས་འདིར་གསུང་རབ་
འདི་ལ་ཡིག་འབྲུ་བརྒྱུད་ཁྱི་སྐུམ་སྟོང་(83000 ཡིག་འབྲུ)ཙམ་ལས་མ་ལྟག་པས། དེ་ནི་ས་
སན་བཅན་རྒྱལ་སྐབས་ཀྱི་གཞུང་གཞིའི་བཞི་ཆ་གཅིག་ཙམ་མ་གཏོགས་ཟིན་མེད།
ཡིན་ནའང་། དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱུད་པར་རྒྱ་གར་དུ་ཆོས་ལུགས་འདིའི་རྗེས་འཇུག་
པ་རྣམས་ཉེན་གཞི་ཆགས་པ་ནས་ཆོས་རྒྱུན་མ་ཆད་པར་ད་ལྟའི་བར་དུ་རྒྱུན་གནས་
ཐུབ་པ་ཙམ་བྱུང་ཡོད། གཞུང་གཞི་འདིའི་སྤྱད་སྒྲིག་གི་རིམ་པ་དེ་ཙམ་ཡིན།

ཆན་པ་གསུམ་ལ། བཟན་བཙོས་ཀྱི་ལེའུ་ཁག་གི་བཟུས་དོན།

དེ་ཡང་《ཨ་བེ་སྟེ་ལ་ཐོག་མའི་སྤྱད་སྒྲིག་གི་སྐབས་ནས་ལེའུ་ཉི་ཤུ་ཙུ་གཅིག་གི་བདག་
ཉིད་དུ་བྱུང་ཡོད་ལ། ཕྱིས་སྤྱང་སྤར་བཞིན་ལེའུ་ཉི་ཤུ་གཅིག་ཙུ་གཏན་འབེབས་
བྱས་ཡོད་པ་རྣམས་ཀྱི་བརྗོད་སྟངས་ཚུར་བསྐྱེད་ན་རྣམ་པ་གསུམ་ཙུ་དཔེ་བ་དང་།
རྣམ་པ་བྱུག་ཙུ་དཔེ་བ་བཅས་རིགས་གཉིས་ཡོད་ལ། ཉེ་སྔོན་འཆད་ཁྲིད་སྐབས་སུ་
འདིའི་སྐོར་ངོ་སྟོན་གནང་ཡོད་མོད་ཅུང་ཟད་མི་མཐུན་པས། ཁོ་བོས་འདིར་ཏ་ཟིག་གི་
མཁས་པ་ཅ་ལེ་རྟོ་སི་ཐི་ཏ་ཏེ་(贾利尔·杜斯特哈赫)ཡིས་འདམ་སྒྲིག་བྱས་པའི་《ཨ་བེ་སྟེ་ལ་
སྤྱང་བརྗོད་དུ་བཀོད་པ་ལྟར་བརྗོད་འདོད་བྱུང་།

ཕྱིར་ཆོས་ལུགས་འདིའི་རྗེས་འབྲུག་པ་ཆོས་རྒྱན་དུ་ཁ་འདོན་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པར་
བཤད། བརྗོད་སྒྲིང་ནི་དགེ་སྤྱི་གི་རྒྱ་གཉིས་ལ་བརྟེན་ནས་འཛིག་རྟེན་གྱི་འབྲུང་
ཙ་དང་ཆགས་འཛིག་བྱ་ཚུལ་བརྗོད་ལ་ཀུན་སྦྱོང་དང་མི་ཆེའི་དོན་སྒྲིང་ངོས་འཛིན་
བྱེད་སྐབས་སོགས་འདུས།

༡. 《ཡ་སི་ན》(Yasna/亚斯纳/耶斯那)སྟེ། སྐབས་ ༥༥ ཡོད། མེས་པོ་བླ་མ་གསོ་དང་དགེ་
བའི་ལྷ་ཆོགས་ཀྱིས་བྱ་དངོས་གསར་སྦྱོར་བྱས་པའི་དོན་སྒྲིང་ལ་བསྟོད་བསྐྱབས། གཟུང་
ར་རྟོ་སི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྷ་སྦྱང་ཁག་ལ་དང་མོས་བྱས་པའི་བསྟོད་བསྐྱབས་
བཅས་འདུས།

༡. 《ཐེད་སི་ཡད་ར་སྒྲི》(Visparad/维斯帕拉德)སྟེ། སྐབས་ ༡༩-༢༧ ཡོད། ལྷ་ཆོགས་
ཀྱི་ནམ་གཞག་སྟོན་པ་སྟེ་སྤྱང་མའི་ལྷ་ཆོགས་འདྲ་མིན་གྱི་བསྟོད་པ་དང་སྟོན་འདུན།
སྐབས་གསལ་ཁུ་ཚུལ་གྱི་སྟོར། ཨ་རྟོ་ར་མ་རྩ་ཏུ་ཡིས་འཛིག་རྟེན་གསར་བསྦྱོར་བྱས་
ཚུལ་དང་ལོ་ཟླ་ཉིན་གསུམ་དང་ཉིན་གཅིག་ལ་སྤུན་ལྡད་བྱེད་པ་སོགས་ལྷ་མའི་འཛིག་
རྟེན་གྱི་བྱུང་རིམ་སོགས་བརྗོད་གཞི་མིན་དུ་རྒྱ་ཆེ་ལ་ནམ་གངས་མང་པོ་འདུས།

༢. 《ཡ་སི་ཐ》(Yasht/亚斯特/亚什特) སྟེ། ལེའུ་ ༡༡ ཡོད། འདི་ནི་ཨ་ཕེ་སྟེའི་ཁྲོད་
ཀྱི་ལེའུ་རིང་ཤོས་དེ་ཡིན། དགེ་སྤྱི་གས་སྦྱོང་བའི་ལྷ་འི་བསྟོད་ཆོགས་ཀྱི་ནམ་གཞག་
སྟེ། འདིའི་ལེའུ་དང་པོ་ལྷ་འི་གཙོ་བོ་ཨ་རྟོ་ར་མ་རྩ་ཏུ་བསྐྱབས་བསྟོད་ཡིན་ལ། ཁོང་
ནི་ཟླ་རའི་ཆོས་གཅིག་བརྒྱན། བཙོ་ལྷ། ཉེར་གཉིས་བཅས་ཀྱི་འགོ་བས་སྤྱང་ལྷ་ཡིན་
པ་མ་ཟད་དགེ་བའི་འཛིག་རྟེན་གྱི་བྱ་དངོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གསར་གཏོད་པ་ཡིན་པར་
བསྐྱབས་བརྗོད་བྱས་ཡོད། ཨ་རྟོ་ར་མ་རྩ་ཏུ་ཡིས་ལོ་གཅིག་ལ་ཟླ་བཅུ་གཉིས་དང་ཟླ་
རེར་ཉིན་སུམ་ཅུ་ཉིན་གཅིག་ལ་སྤུན་ལྡད་སོགས་དབྱེ་ཞིང་དེ་དག་རེ་རེ་ལའང་འགོ་བས་
སྤྱང་ལྷ་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་སོགས་ལ་བསྐྱབས་པ་བརྗོད་ཡོད་ལ། གདོད་མའི་ལྷ་
སྤྱང་དང་གདོད་མའི་ལྷ་སྤྱང་མང་གཞི་བྱས་པའི་གསར་ཚོམ་ལྷ་སྤྱང་སོགས་དང་། དེ་

མིན་དང་དུང་དག་རྒྱན་ལས་བྱུང་བའི་ཨ་བྱུ་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་དང་དཔལ་ཚོད་ཆོད་ཆོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་སོགས་ཀྱིས་ཐུབ་ཡོད་པས་ཤིན་ཏུ་གཤམ་ཆེན་རང་བཞིན་དུ་གནས། ཡ་སི་ན་དང་ཡ་སི་ཐ་གཉིས་སྤྱིར་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱང་ཁྱད་པར་གཙོ་བོ་ཡ་སི་ན་ཁྲོད་དུ་སྒྲིབ་བྱ་གཞག་ལ་བསྟོད་བསྐྱེད་ཀྱིས་ཡོད་ལ། ཡ་སི་ཐའི་ཁྲོད་དུ་སྒྲུ་བྱེད་བྱ་གཞག་ལ་སྒྲོན་ལམ་དང་བསྟོད་བསྐྱེད་ཀྱིས་ཡོད།

༥. 《ཐན་སྒྲུང་སྒྲུ་སྒྲི》(Vandidad/万迪达德)སྟེ། གླུ་བས་ ༡༡ ཡོད། བཞེགས་སྒྲོག་གི་རྣམ་གཞག་སྟོན་པ་སྟེ་སྒྲུ་དང་སྒྲུ་མ་ཡིན། འདྲེ་སྤྱིན། ཡུལ་སྤྱུ་གཞི་བདག་མི་དང་གཞུགས་ཡོད་གཞུགས་མེད་ཀྱི་བཅན་དང་མཐུ་བོ་ཆེ་རྣམས་ཀྱི་གཞོད་པ་ཕྱིར་བསྒྲོག་བྱེད་སྒྲུངས་ཀྱི་ཐབས་ཤེས་དང་གདམ་པ། མན་དག་སོགས་ཀྱི་སྒྲོར་དང་། གཞུང་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རྗེས་འཇུག་པ་ཆོད་ཉིན་རའི་འཆོ་བའི་ཁྲོད་ཀྱི་ཉམས་ལེན་དང་སྤངས་བྱ་བཅས་ཀྱི་སྒྲོར་འདུས་ཡོད་ལ། འདིར་དག་རྒྱན་གྱི་སྒྲུ་སྤྱང་ཁག་གཅིག་དང་དགེ་སྤྱི་གཉིས་སྟོན་ཆོགས་བར་གྱི་འགལ་ལྷ་བཅས་གཞན་དང་མི་མཐུན་པའི་ཁྱད་ཆོས་སྒྲུ་མང་ལུན་ཡོད།

༦. 《ཁོར་རྒྱ་ཨ་ཁེ་སྒྲུ》(Khordah Avesta /胡尔达·阿维斯陀)ཨ་ཁེ་སྒྲུ་རྒྱུང་བ་སྟེ། འདི་ནི་གཞུང་ར་ཏོ་སི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གསུང་རབ་དང་འབྲལ་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་མ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་《ཨ་ཁེ་སྒྲུའི་》སྤྱིར་བསྐྱེད་སྒྲུ་བྱ་ཞིག་ཡིན། ཉི་ཟླ་འོད་སྤངས་མེ་ཆུ་སོགས་རང་བྱུང་རྣམ་ཅན་དང་རང་བྱུང་རྣམ་ཅན་མ་ཡིན་པའི་སྟོན་ཆོགས་ཀྱི་བསྟོད་སྒྲོན་དང་ཆོ་གའི་བྱེད་སྒྲོ་སྤེལ་སྒྲུངས་སོགས་སྟོན་ཆོགས་ཕྱོགས་བསྐྱེད་ཤིག་ཡིན་ལ། འདིར་སྐད་བརྗོད་དང་སྟོན་ཆོགས་བཅས་བསྐྱེད་སྤྱིན་ཏུ་མང་ལ་ཕྱིས་སུ་བར་བཅུག་བྱས་པའི་རྣམ་པ་མངོན་ཡོད།

མདོར་ན། འདིར་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་གི་གསུང་རབ་རྟིང་པ་《ཨ་ཁེ་སྒྲུ》འདི་ལ་ཉེ་རབས་ཞིབ་འཇུག་པ་དག་གིས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ཏེ་བརྗོད་བྱའི་ཆ་ནས་རྣམ་པ་བྱུག་ཏུ་

བསྟན་པའི་བསྟན་དོན་ཅུང་མ་ཡིན།

སྤྱིར་ལོ་ངོ་ཉིས་བརྒྱའི་ཡར་སྟོན་ནས་ཡུལ་ལྷང་འདྲ་མིན་གྱི་མཁས་དབང་
མང་པོ་ཞིག་གིས་གསུང་རབ་འདི་ལ་དོ་སྣང་ཤུགས་ཆེར་མཛད་དེ་འཆོལ་སྦྱབ་དང་
ཞིབ་འཇུག་དཔྱད་ཞིབ་མང་པོ་བྱས་མཐར། གསུང་རབ་འདི་ནི་གཟུང་ར་རྟོ་སི་རྒྱ་རའི་
ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྟོན་བརྒྱུད་ཆགས་རིམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་མཚན་ཉིད་རིག་པའི་ལྟ་གྲུབ་མི་
ཆོས་དང་ཀུན་སྟོན། དགེ་སྦྱབ་སྤྲིག་སྤྲང་གི་བསྟན་བྱའི་གདམ་ངག་དག་འདུལ་གཉེན་
སྟོང་། མིང་འབྱོར་མཁོ་སྦྱབ་བྱེད་སྤངས་སོགས་ཤེས་ཡོན་སྣ་བརྒྱ་འདྲོམས་པའི་རིག་
པའི་གཏེར་མཛོད་ཅིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་གསལ་པོར་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཟད། གཞུང་
འདི་ནི་འཛམ་གླིང་གི་ཆོས་ལུགས་ཀུན་གྱི་གཞི་མ་དང་ལྷག་པར་དུ་རྒྱ་གར་རིག་བྱེད་
ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་ཡིན་པར་ར་སྟོན་གསལ་པོར་བྱས་འདུག་དེས་ན། ང་ཆོས་ཀྱང་སྤྱིར་
རྒྱ་གར་ཤེས་རིག་དང་ལྷག་པར་དུ་རིག་བྱེད་ཚོམ་རིག་ལ་སློབ་གཉེར་དང་ཞིབ་འཇུག་
བྱེད་དུས། རིག་བྱེད་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་སུ་ཡུར་བའི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟེག་གི་གསུང་རབ་
འདི་ངེས་པར་དུ་ཞིབ་འཇུག་གི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་སྤངས་ནས་ལྟ་སྟོན་དང་དཔྱད་ཞིབ་བྱ་
དགོས་པར་སྟམ་མོ།

ཆན་པ་བཞི་ལ། རྒྱ་གར་རིག་བྱེད་ཚོམ་རིག་དང་《ཨ་བེ་སྟེ་འེ་ལ་བ།

དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དར་རིམ་གཉིས་པ་དེ་རྒྱ་གར་གྱི་ཤེས་རིག་བརྒྱུད་ནས་འཕེལ་
རྒྱས་སོང་ཡོད་ལ་རྒྱ་གར་གྱི་ཤེས་རིག་དར་རིམ་གཉིས་པ་ནི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟེག་གི་
ཤེས་རིག་བརྒྱུད་ནས་འཕེལ་རྒྱས་ཕྱིན་ཡོད་སྟབས། འདིར་རྒྱ་གར་གྱི་རིག་བྱེད་ཚོམ་
རིག་ལ་སློབ་གཉེར་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་དུས་ངེས་པར་དུ་ཏ་ཟེག་གི་གསུང་རབ་རྟོང་
པ་《ཨ་བེ་སྟེ་འེ་ལ་བ》རྒྱས་ལོན་རུང་ཟད་མི་བྱ་ཐབས་མེད་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་རིག་བྱེད་ཚོམ་

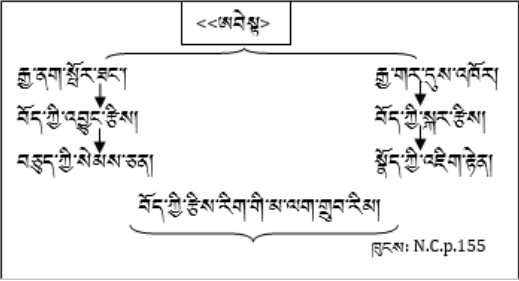
རིག་དང་《ཨའེལ་ལྷོ་ཤེས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ནི་སྐྱེ་བསམ་བཞིན་ལས་འདས་པ་ཤིག་ཡིན།
 མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་《ཨའེལ་ལྷོ་ཤེས་ཀྱི་འབྲེལ་བཞིན་རིག་བྱེད་ཀྱི་སྐྱེད་བརྒྱུ་དང་
 ཆོས་ལུགས། ལྷ་སྦྱང་བཅས་ཀྱི་ཐད་ནས་ཞིབ་འདུག་གཏིང་ཟབ་བྱས་ཏེ་བྱི་ལོ་མ་བྱུང་
 སྟོན་ལ་གཞུང་འདི་གཉིས་ཏེ་བློ་གྲོས་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་ནས་འཕེལ་རྒྱས་བྱིན་པའི་ཐད་
 ལ་དུས་རིམ་གསུམ་གྱི་སྒོ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་འདུག་པ་ནི། དུས་རིམ་དང་པོ་(1750B·C)
 ཡར་སྟོན་ལ་ལྷ་སྦྱང་གི་དུས་རབས་དང་། དུས་རིམ་གཉིས་པ་(1750B·C--11 B·C)དཔལ་
 བོའི་དུས་རབས། དུས་རིམ་གསུམ་པ་(11 B·C--8 B·C)ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དུས་རབས་བཅས་
 དུས་རིམ་གསུམ་དུ་དབྱེ་ཡོད། བྱི་ལོའི་སྟོན་གྱི་ལོ་(1750B·C)ཡར་སྟོན་ལ་རྒྱ་གར་དང་
 ཡུ་རོལ་སྐད་བརྒྱའི་བྲིམ་རྒྱུད་ཀྱི་བྲལ་ཁོངས་ནས་ཏེ་བློ་གྲོས་ཀྱི་ཨ་རྒྱུ་མི་རིགས་རྣམས་
 ཞེ་ཤི་ཡ་དབུས་མའི་གཙང་འགྲམ་དུ་འཆོ་གནས་བྱས་ཡོད་པར་བཤད་ལ། ཁོང་ཆོའི་
 སྐད་བརྒྱུ་ལས་ད་གཞིན་ཨའེལ་ལྷོ་ཤེས་སྐད་བརྒྱུ་དང་རིག་བྱེད་སྐད་བརྒྱུ་གཉིས་བྱུང་བར་
 འདོད། སྐད་བརྒྱུ་འདི་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེད་གདངས་ཤིན་ཏུ་ཉེ་བ་མ་ཟད་ཐ་སྐྱེད་མང་པོ་ཞིག་
 གཅིག་མཚུངས་སུ་བཀོལ་སྟོན་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ཁོང་ཆོས་དང་མོས་བྱེད་སའི་ལྷ་
 ཆོགས་མང་པོ་ཞིག་མི་གཤིས་ཅན་དུ་འགྱུར་བའི་རང་བྱུང་གི་ལྷ་ཆོགས་ཡིན་ལ།
 བསྐྱེད་བཞིན་བྱེད་སའི་དཔལ་བོ་མང་པོ་ཞིག་བྱས་རྗེས་གཞིངས་སུ་མཐོ་བས། ཆོ་ཁག་
 རྣམས་ཀྱི་སྒྲེ་ཁྲིད་པར་གྱུར་བ་སོགས་ཀྱང་ངོ་པོ་ཅུང་ཙམ་འགྱུར་བ་མ་གཏོགས་གཅིག་
 མཚུངས་སུ་གནས་པ་མང་པོར་སྤང་། དཔེར་ན། 《ཨའེལ་ལྷོ་ཤེས་ཀྱི་ཁྲིད་དུ་ཉོ་མ་(蒙麻)^{[9][2]}
 ཞེས་པའི་ལྷ་ཞིག་ལ་མཆོད་བསྟོད་སྟོན་ཆོག་བྲིས་པ་ཡོད་པ་དེ་བཞིན་《ངེས་བཞིན་རིག་
 བྱེད་ཀྱི་ཁྲིད་དུ་སོ་མ་(苏摩)ཞེས་པ་ཞིག་ལ་མཆོད་བསྟོད་སྟོན་ཆོག་བྲིས་ཡོད་པ་ལྷ་བྱ་
 རེད། མ་གཞི་སོ་མ་ཞེས་པ་ནི་ཏེ་བློ་གྲོས་དང་རྒྱ་གར་གྱི་འབྲེག་སྟེ་དག་གིས་གུས་བཀུར་
 བྱེད་སའི་རྩ་སྟོན་ཞིག་ཡིན་མོད་བྱིས་སུ་ལྷའི་ངོ་པོར་འགྱུར་བ་ཞིག་རེད།

[12] <<阿维斯塔>>导读p. 390元文琪.

དེ་བཞིན་ཏ་ཟེག་གི་《ཨ་བེ་སྟུ་》དང་རྒྱ་གར་གྱི་《རིག་བྱེད་》གཉིས་ལ་སྐད་བར་
དང་ལྷ་ཆོགས། ཆོས་ལུགས་དང་ཆོ་ག་སྤེལ་སྤངས་སོགས་ཚྭ་གས་མང་པོའི་ཐད་ནས་
ཞིབ་འཇུག་དང་དཔྱད་བསྟར་བྱས་ཏེ་རིག་བྱེད་འབྱུང་ཁུངས་ཏ་ཟེག་པའི་ཨ་བེ་སྟུ་ཡིན་
པ་དང་། དེ་ལས་ཀྱང་ངས་བརྗོད་རིག་བྱེད་ནི་ཨ་བེ་སྟུ་ལས་བྱུང་བར་ངོས་འཛིན་གསལ་
པོར་ཐུབ་ཡོད། དེ་བཞིན་བླ་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་《གཏམ་རྒྱུད་གསེར་
ཐང་》ལེའུ་དྲུག་པ་ལས།^{p.153} “དེར་མ་ཟད། ངས་བརྗོད་རིག་བྱེད་ཀྱི་མདོར་བསྟུས་
དང་པོར་བཤད་པའི་ཚུ་བོ་གོ་མཉི། ཀུན་གྱི་སྤྱུ་སྟུ་སོགས་ཨ་བ་གན་སྟུན་དང་ཏ་ཟེག་གི་
ཡུལ་གྱི་ཚུ་བོ་རྒྱུད་གི་མིང་ཡིན་ཅིང་། གཞུང་དང་ཡ་ལུ་ན་ལ་སོགས་པའི་མིང་ཡང་མེད་
པས། ངས་བརྗོད་རིག་བྱེད་ཀྱང་དེ་ཚྭ་གས་ཞིག་ནས་བརྒྱུ་མས་པར་གསལ།” ཞེས་པ་
ལས་ཀྱང་ངས་བརྗོད་རིག་བྱེད་དེ་ཏ་ཟེག་ཚྭ་གས་ནས་ཆད་པར་ཤེས་ཀྱས། དེ་ལྟར་ཏ་
ཟེག་པའི་གཞུང་《ཨ་བེ་སྟུ་》ནི་རྒྱ་གར་གྱི་ཤེས་རིག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ཉག་གཅིག་ཡིན་
པ་མ་ཟད། རྒྱ་ནག་གི་ཤེས་རིག་ལའང་ཤུགས་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ཐེབས་པའི་སྐོར་སྐབས་སུ་
མ་བབ་པས་བརྗོད་པར་མི་བྱ་ཡོད། འོན་ཀྱང་འདིའི་མཐའ་སྟོན་ལྟ་བུ་ལ་ཁོ་བོའི་ངས་
སྟོན་སྟོབ་དཔོན་ཆེན་མོ་སྤེལ་ནག་པ་སྟོ་གོས་དཔལ་བཟང་གིས་བོད་ཀྱི་ཆེས་རིག་གི་
མ་ལག་གྲུབ་རིམ་གྱི་རེའུ་མིག་དེ་འདྲིར་འཁོད་ཡོད།

(རྒྱ་ནག་གི་《སྟོར་ཐང་》)

(易经)ལ་གནུབས་ཆེན་སངས་རྒྱས་
ཡེ་ཤེས་ཀྱི་《བསམ་གཏན་མིག་སྟོན་》
ལས་《བསམ་གཏན་པའི་མདོ་》(坛经/
金剛經)ཟེར་བ་དེ་དང་《མ་ཤེ་ཆོས་
ལུགས་》(明教)ཞེས་པ་གཉིས་ཏ་ཟེག་

ནས་བརྒྱུད་ཡོང་བའི་《རྒྱ་ནག་གི་མེ་མཆོད་ཆོས་ལུགས་》(中国的拜火教)ཟེར།)

ལེའུ་གཞུང་པ། གཟུང་ར་ཏྲ་མི་རྒྱ་རའི་ཆོས་ལུགས་ལ་ཉྱ་བ།

གང་དུ་ང་ཚོས་གཟུང་ར་དོ་སེ་རྒྱ་རའི་མི་ཚའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཁོང་གི་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་ལྟ་
 གུབ་སྟོན་པའི་གཞུང་《ཨ་བེ་སྟའི་》སྒྲོར་ལ་དབྱེ་ཞིབ་དང་རྒྱུས་ལོན་གང་འཚམས་བྱས་
 ཟིན། ད་ནི་དེའི་ཚོས་ལུགས་དེ་ཡང་སྟོང་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་མིན་ཐད་རགས་ཅམ་སྟེང་
 བར་བྱ་བ་ལ་ཚན་པ་བཞི་སྟེ། ཚོས་ལུགས་འདིའི་མིང་དོན་བྱུང་སྐད་ས་དང་ལོ་རྒྱུས་
 བྱུང་རིམ། ལྟ་གུབ་ཀྱི་ནམ་གཞག་དང་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་མ་ལག་བྱུང་སྐད་ས་དང་
 འབྲེལ་བའི་སྒྲོར་བཅས་སོ། །

ཚན་བ་དང་པ། མིང་དོན་གྲུབ་ལྷངས།

དེ་ཡང་ཆོས་ལུགས་འདིའི་མིང་དོན་ཤུན་གྱིར་བྱས་ན།

ان سی دزم ۛځځځځ

དབྱིན་ཡིག (Zoroastrianism/Mazdaism)

ལྷ་ཡིག (琐罗亚斯德教、祆教、火祆教、拜火教)

བོད་ཡིག(གཞོན་མ་མི་ཁྲིའི་ཆས་ལུགས། མ་རྒྱུའི་ཆས་ལུགས། མེ་མཆོད་ཆས་
ལུགས།)

ཆོས་ལུགས་འདིའི་མིང་ལ་འབོད་སྐྱངས་ཁ་ཤས་ཤིག་ཡོད་པ་འདི་དག་གི་མིང་
 དོན་བྱུང་སྐྱངས་ནི་ཆོས་ལུགས་འདི་ཐོག་མར་སློལ་བཏོད་པ་པོའི་མིང་གི་ཆ་ནས་གསེ་
 རོ་ཨ་སི་ཁྲིའི་ཆོས་ལུགས་ཟེར་གྱིན་ཡོད་ལ། ཆོས་ལུགས་འདིའི་རྒྱབས་སུ་འགོ་ཡུལ་གྱི་
 ལྷ་གཙོ་པོའི་མིང་གི་ཆ་ནས་མ་རྩུབ་པའི་ཆོས་ལུགས་ཟེར། ཆོས་ལུགས་འདིའི་མཆོད་པ་
 བྱ་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་རྒྱ་ནག་དང་ཨ་རབ་སྟོགས་ནས་མེ་མཆོད་ཆོས་ལུགས་ཞེས་ཐ་སྐྱད་

བྱང་ཡོད།

ཆན་པ་གཉིས་པ། ཨ་རྒྱལ་གྱི་བྱང་དུས།

དེ་ཡང་རྩ་ཆོས་གོང་དུ་གཟུང་རྟོ་སེ་རྒྱ་ར་ནི་མེ་སྤེལ་རྒྱལ་རབས(Median dynasty 672 B·C --550 B·C)དུས་སུ་འབྱུངས་པར་ཆ་འཛིག་བྱས་པ་ལྟར་བཤད་ན། ཆོས་ལུགས་འདི་ཡང་ཕྱི་ལོའི་སྡོན་གྱི་དུས་རབས་དྲུག་པར་ཁོང་གིས་གསར་གཏོད་བྱས་པ་ནས་དར་རྒྱས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་མང་པོ་ཞིག་བརྒྱད་ཡོད་ལ། ཕྱི་ལོའི་སྡོན་གྱི་དུས་རབས་ལྔ་པར་གནའ་བོའི་ཏ་ཟེག་གི་བཙན་རྒྱལ་ཐོག་མ་ཨ་མི་མེ་ནེ(Achae Menid Dynasty 阿契美尼王朝550B·C--330B·C)རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རྒྱལ་ཐོག་དང་པོས་ཏ་ཟེག་གི་ཡུལ་གྱི་ཀུན་གཅིག་གྱུར་བཟོ་ཆེད། “གཙོ་བོ་ཆབ་སྤིང་གྱི་དགོས་དབང་ལ་དམིགས་ནས་ཆོས་ལུགས་འདི་ལ་སྐྱབས་སུ་སོང་ཞིང་། ཁོང་གིས་ཀྱང་མ་རྩ་ཐ་སྐྱབས་གཅིག་བདག་ཉིད་ཀྱི་དམ་པར་བཟུང་སྟེ་རྒྱལ་ཁབ་དེར་ཆོས་ལུགས་འདི་ཁོ་ན་མ་གཏོགས་གཞན་སྤེལ་མི་ཆོག་པའི་བཀའ་བྲལ་བསྐྱབས་ནས་དར་སྤེལ་ཤུགས་ཆེར་བཏང་། ཁོང་གི་སྡོན་པོ་དང་བཀའ་རྒྱ་བསྐྱབས་མཁན་ཆོས་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་ནི་ལྷ་ཡི་དགོངས་དོན་སྐྱབ་མཁན་དང་ཁོང་ཆོ་ནི་རྒྱལ་པོའི་དགོས་འདོད་སྟོང་མཁན་གྱི་ལྷ་ཡི་པོ་ཏ་ཡིན་པར་བྱབ་བསྐྱབས་བྱས་ནས་ཆོས་ལུགས་འདིའི་གཞི་རྒྱ་བརྟན་པོར་བཅུགས།

དེའི་རྗེས་སུ་ཕྱི་ལོའི་སྡོན་གྱི་དུས་རབས་གསུམ་པར་ཨ་ལག་རྒྱ་གཟར་སྤྱིར་གྱི་བཙན་འཛུལ་སྐབས་སུ་ཆོས་ལུགས་འདིའི་ལྷ་ཁང་དང་གསུང་རབ་མང་ཆེ་བ་མེ་ལ་བསྐྱེད་མིང་ཆོས་དཔོན་དང་དད་ལྡན་མང་ཆོགས་གྲངས་མེད་ཅིག་དམར་གསོད་བྱས་ཏེ་ཆོས་ལུགས་འདི་ཕལ་ཆེར་ཆེག་མེད་དུ་བཅོམ། སྐབས་དེར་ཏ་ཟེག་གི་ལྷ་ཁང་ཁ་ཤས་ནང་དུ་སྟེ་རེ་སེ་དང་ཏ་ཟེག་གི་ལྷ་གཉིས་མཉམ་བསྐྱེད་བྱས་པའི་མཆོད་གནས་

གྱི་རྒྱ་བརྒྱན་ལག་གཅིག་བྱུང་བའི་ཁྲོད་དུ། ༡་ཟིག་གི་རྒྱ་བས་གཅིག་དམ་པ་མ་རྩ་འ་ནི་
 གྱི་རེ་མིའི་ཉི་མ་དང་ལྗང་བའི་ལྷ་གཉིས་གྱི་འཁོར་གཤོག་གི་རྩལ་དུ་བཞེངས་པ་སོགས་
 གྱི་རེ་མིའི་རྣམ་ཅན་གྱི་ཆོས་ལུགས་གྱི་སྤང་རྩལ་གང་སར་བྱས་ཡོད་སྐད།”^[༡༤]

[illegible]

ཚན་པ་གསུམ་པ། ལྷ་ཁྱབ་ཀྱི་རྣམ་བཞག

ཆོས་ལུགས་འདི་ནི་གཙོ་བོ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆ་ནས་ལྷ་གཅིག་སྟེ་བ་དང་ཆ་ན་རིག་རིག་
 པའི་ཆ་ནས་རྒྱ་གཞིས་སྟེ་བའི་གྲུབ་མཐའ་འཛིན་པ་ཡིན་པར་དབྱུང་བརྗོད་པ་ནམས་
 ཀྱིས་ཐུན་མོང་དུ་ཁས་ལེན་བྱས་འདུག ཆོས་ལུགས་འདི་ལྷ་སྐུང་གི་སྟོང་ནས་ཆོས་

[༡༩] ཁྱུ་གར་ཚུམ་རིག་འཆད་བྲིད་བྱེད་བྱིས། N.C.p.158 ལས།

ལྷགས་བཤད་པའི་དྲུས་སྐབས་སུ་བྱུང་བ་ཡིན་པས་དགེ་སྤྲུག་གི་རྩ་གཉིས་མཆོན་པའི་
ལྷ་ཆོགས་རིགས་གཉིས་ཀྱི་འགལ་ལྷའི་བར་ནས་ཆོས་ལྷགས་འདིའི་ལྷ་གྲུབ་བརྗོད་
པ་ཞིག་རེད། དེ་ཡང་ཐོག་མར་དགེ་བའི་ལྷ་ཆོགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ཨ་ཏྲ་མ་ཇྟ་ཨཱ་ཎ(Ahura
Mazda/Ormasd 阿胡拉·马兹达)ནི་འོད་སྣང་གི་མཆོན་དོན་དུ་འདོད་ལ། ཆོས་ཐོག་མར་
འཛིག་རྟེན་གསར་སྐྱབ་བྱས་ཏེ་སྐྱེ་བྱ་ཐམས་ཅད་ལ་དགེ་བའི་ལམ་སྟོན་མཛད་ཀྱིན་
ཡོད་པ་དང་། དེ་ལས་ལྷོག་སྟེ་སྤྲུག་པའི་ལྷ་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཨ་ན་རྩ་མ་ན་ཡོ་(Angara
Mainyu/Ahriman 安格拉·曼纽)ནི་ཐུན་པའི་མཆོན་དོན་དུ་འདོད་ལ། འཛིག་རྟེན་གྱི་
ལེགས་ཆོགས་ཐམས་ཅད་ཙ་གཏོར་དང་སྐྱེ་འགྲོ་ཀྱན་ལ་སྤྲུག་པ་བསག་པའི་སྟོ་ཆེན་
བྱས་བཞིན་ཡོད། དགེ་སྤྲུག་གི་ལྷ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་རྟག་པར་བདེན་ཚུན་དང་ལེགས་
ཉེས། སྤང་སྤང་དང་བཟང་ངན་སོགས་དཀར་ནག་དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་ཆེད་དུ་མཐར་ཐུག་
གི་རྒྱལ་པམ་ཚོད་བཞིན་ཡོད་སྟབས། རྒྱལ་པམ་དབྱེ་འབྱེད་བྱེད་སའི་གཡུལ་ས་ཞིག་
ངེས་པར་དགོས་པ་ལ་དམིགས་ཏེ། ཨ་ཏྲ་མ་ཇྟ་ཡིས་འཛིག་རྟེན་འདི་ཆེད་དུ་གསར་
གཏོད་བྱས་པར་གཟུལ་ར་ཏོ་སི་རྩ་རས་གསུངས་པར་བཤད་ལ། ཆོས་ལྷགས་འདིའི་
འདོད་ཚུལ་ལྟར་ན། མཐར་དགེ་སྤྲུག་གི་ལྷ་ཆོགས་རྣམས་ཀྱིས་བྲག་པོའི་གཡུལ་འཁྲུག་
བྱས་མཐར། ཨ་ཏྲ་མ་ཇྟ་སོགས་གཡུལ་རྣམ་པར་རྒྱལ་ནས་དགེ་བའི་ལེགས་ཆོགས་
ཀྱན་གྱི་རྩ་བ་འཛིག་རྟེན་འདིར་བརྟན་པོར་བཅུགས་ཤིང་། འཛིག་རྟེན་ཆགས་ནས་
ལོ་ངོ་དགུ་སྟོང་གི་རྗེས་སུ་སྐབས་གཅིག་དམ་པའི་བཀའ་དགོངས་བཞིན་གཟུལ་ར་
ཏོ་སི་རྩ་ར་འཛིག་རྟེན་འདིར་བྱོན་ནས་བསྐྱེད་པའི་མེ་མཆོད་ཆོས་ལྷགས་ཀྱིས་
འགྲོ་བ་ཐམས་ཅད་བདེ་བར་བསྐྱུངས་པ་ནས་མིའི་རིགས་ལ་འོད་སྟོང་ལྷན་པའི་ལོ་
རྒྱུས་ཀྱི་དྲུས་སྐབས་ཤིག་སྤེལ་པར་འདོད།

ཆོས་ལྷགས་འདིའི་འདོད་ཚུལ་ཞིག་ལ། ཨ་ཏྲ་མ་ཇྟ་ཡིས་འཛིག་རྟེན་
འདི་ལ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་དྲུས་རིམ་མི་འདྲ་བ་བཞི་དབྱེ་ཡོད་ལ་དྲུས་རིམ་རེ་ལ་མི་ལོ་སྟུང་

སྣང་རེ་བྱས་ཏེ་བསྐལ་བ་འདི་ལ་མི་ལོ་ཆིག་ཁྱིམ་སྣང་ཡོད་པར་བཤད། དུས་རིམ་
 དང་པོར་ཁོང་ཆོའི་དགོན་མཆོག་ཨ་ཏོ་ར་མ་རྩ་ཏེ་ཡིས་འདུ་ཤེས་ཀྱི་འཛིག་ཉེན་ཁོན་
 གསར་གཏོད་བྱས། དུས་རིམ་གཉིས་པར་དངོས་ཐོག་གི་འཛིག་ཉེན་དང་དེ་ཡང་ཐོག་
 མར་མེ་སུང་གསར་སྐྱབ་བྱས་ཤིང་དེ་ནས་མིའི་རིགས་ཀྱི་ཐོག་མ་ཆ་ཡོ་མར་སྒྲི(Gayamard
 盖约马德)ཐོགས་གསར་སྐྱབ་བྱས། དུས་རིམ་གསུམ་པར་ཨ་ཏོ་ར་མ་རྩ་ཏེ་དང་ཨན་རྩ་
 ར་མན་ཡོ་གཉིས་ཀྱི་དགེ་སྤྱིག་གི་ལྟ་ཆོགས་རྣམས་དྲག་པོའི་གཡུལ་འཁྲུག་རྒྱབ་མཐར་
 དགེ་བའི་ལྟ་ཆོགས་ལ་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་ནས་ཨ་ཏོ་ར་མ་རྩ་ཏེ་དགོངས་དོན་བཞིན་གཟུལ་
 ར་ཏོ་སི་རྩ་རས་མིའི་རིགས་ཆོས་ཀྱིས་བསྐྱངས་ཚུལ་བཤད། དུས་རིམ་བཞི་པ། གཟུལ་
 ར་ཏོ་སི་རྩ་ར་ཡིས་འཛིག་ཉེན་ཐམས་ཅད་ཆོས་ཀྱི་དབང་དུ་བསྐྱུས་ཤིང་རང་གི་རིགས་
 སྲས་རྣམས་ལ་ཆོས་ལུགས་འདི་རྩལ་འཛིན་བྱེད་དུ་བཅུག་པ་ཐོགས་བཅོད།

ཆོས་ལུགས་འདི་དེ་ལུགས་སྒྲིལ་ཁ་ཤས་ཤིག་བཤད་པ་ལ།

༡. འདི་ཕྱི་གཉིས་ལ་འབྱུག་རིམ།

རང་ཉིད་དགེ་སྤྱི་གཤིས་ལྟ་བུ་འཕྲོ་མེན་རང་ཉིད་ལ་གངས་ཀ་བྱེད་པའི་རང་
དབང་ཡོད་མོད། དགེ་སྤྱི་གཤིས་ལྟ་བུ་མེད་པའི་ལས་དགེ་བར་སྐྱེ་བའི་ལས་ལ་
བསྐྱེད་པའི་སྐྱེ་བའི་ལས་ལ་ཡིད་ཆེས་བརྟན་པོར་བྱེད་དགོས་པར་བསྟན་ཡོད།

༡. ཚེ་མེད་ཀྱི་ཆེ་མཆོད་ཀྱི་སྒྲིབ་པ།

མེ་མཆོད་ཆོས་ལུགས་འདིས་མེ་ལ་སྒྲ་ན་མེད་པའི་གོ་འཕང་སྤྲད་ཡོད། ཁོང་ཆོས་མེ་

ཐོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དྲུས་དེབ།

ནི་དག་གཙང་དང་འོད་སྤང་། གསོན་ཤུགས། གསར་སྐྱུན་གྱི་རྒྱས་པའི་མཆོན་དོན་
དུ་སྒྲིམ་ནས། ཁོང་ཆོས་མེ་ལ་མཆོད་བསྟོད་བྱ་རྒྱ་ནི་ཆོས་ལུགས་འདིར་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱི་
ཐོག་མའི་འཕྲུག་སྒོ་ཡིན།

༡. དུར་འཕྲུག་གི་ཆོག

ཆོས་ལུགས་འདིའི་ལྟ་བུ་ལྟར་ན་ས་ཆུ་མེ་གསུམ་ནི་ལྟ་ཡི་རྣམ་ཅན་དུ་གནས་ཕྱིར་
འབག་བཅོག་བྱེད་མི་རུང་བས། ཤི་བའི་ཕུང་པོ་བྱ་ལ་ཟ་རུ་བཅུག་རྗེས་རུས་པ་མཆོད་
ཉིན་ནང་དུ་དུར་འཕྲུག་བྱེད་དགོས། འདི་ནི་གནའ་བོའི་ཏ་ཟིག་ཡུལ་གྱི་སྟོལ་རྒྱུན་གྱི་
དུར་འཕྲུག་བྱེད་སྐབས་དོ་མ་དེ་ཡིན།

ཆན་པ་བཞི་པ། ཐོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་མ་ལག་བྱུང་སྐབས་དང་འབྲེལ་བ།

དེ་ཡང་ཏ་ཟིག་གི་ཨ་བུ་མི་རྒྱུད་ལས་བྱུང་བའི་ཆོས་ལུགས་འདི་བྱུང་བ་ནས་རྗེས་
གྱི་ཆོས་ལུགས་མང་པོ་ཞིག་དང་ཤར་ནུབ་གྱི་རིག་གཞུང་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་
ངེས་ཅན་ཞིག་ཐེབས་ཡོད་པ་དཔེར་ན། རིན་ཆོས་ལུགས་དང་། ཡེ་ཤུ་ཆོས་ལུགས། མ་
འོ་ཆོས་ལུགས་དང་། བྲམ་ཟེ་ཆོས་ལུགས། དེ་བཞིན་བོན་ཆོས་དང་། སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས། ལ་ཆེ་ཆོས་ལུགས་སོགས་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་ཏེ་ཆོས་ལུགས་དེ་དག་དང་
འབྲེལ་བའི་རིག་གཞུང་ལའང་ཤུགས་རྒྱུན་ངེས་ཅན་ཐེབས་ཡོད་པས། འདིའི་མཐའ་
སྟོམ་གྱི་ཚུལ་དུ་ཁོ་བོའི་ངེས་སྟོན་པ་རྒྱན་སྟེལ་ནག་པ་སྟོ་གྲོས་དཔལ་བཟང་གིས་བཀོད་
པའི་སྟི་སྟོམ་དེ་བཀོད་པར་བྱའོ།

མཚུག་བསྟུན་གཏམ།

མདོར་ན། དེ་རིང་འདིར་གནའ་བོའི་ཏུ་ཟེག་གི་གསུང་རབ་རྙིང་པ་《ཨ་ཁེ་སྒྲུ་》མྱེད་པ་
 བེ་གཞུང་འདི་ཉིད་ཤེས་པར་བྱ་བ་དང་འདི་ལ་འཇུག་པར་བྱ་བའི་ཆེད་དུ་མིན་ལ།
 མེ་མཚོད་ཆོས་ལུགས་ལ་དད་མོས་བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་དེ་བས་ཀྱང་མིན། སྤྱིར་འཛེམ་
 མྱེད་ཤར་ལུབ་ཀྱི་ཤེས་རིག་པན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་རྟེན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་སྟོན་
 ཅི་དགོས། དེ་བྱུང་ཏུ་གཞུང་འདི་ཉིད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་མ་ལག་གྲུབ་རིམ་
 ཀྱི་ཆ་བའི་སྟེ་ཟེན་ཡོད་སྟབས་ཚུ་མགོ་གངས་ལ་ཐུག་པའི་དཔེ་བཞེན་ཆ་བའི་འབྱུང་
 ཁུངས་འཛོལ་ཞིབ་དང་ཤེས་རྟོགས་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་བརྗོད་གཞི་འདི་ཉིད་རགས་
 ཅམ་མྱེད་བ་ཡིན་ནོ། །

བྱེ་ལོ་ ༡༠༡༦ ལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་གཉིས་པ་བྱང་ཕྱོགས་རྩ་རྒྱུ་ལ་ནས།

མུང་མུངས་ཡིག་ཆ།

- 1) ལྷོ་བསྟན་པ་དབུ་མ། ལ།
- 2) 《གཏམ་རྒྱུད་གསེར་ཐང》དག་འདུན་ཆོས་འཕེལ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུ་ཁང་། 1990
- 3) 《ཁྱུ་ལམ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུས་འཆད་ཁྲིད་ཟིན་བྱིས་ཀྱིས་》N.C. འབྲེག་ཅུ་ཆོས་དར།
- 4) <<阿维斯塔>> (伊朗)贾利尔·杜斯特哈赫(选编). 元文琪(译). 商务印书馆出版. 2005北京.
- 5) <<阿维斯塔>>导读 元文琪. 商务印书馆出版. 2005北京

དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ།

- 1) མཛོན་བརྗོད་འཆི་མེད་བང་མཛོད་སློབ་དཔོན་འཆི་མེད་མེ་མེ། བསྟན་འགྱུར་དཔེ་བསྟར་མ། བོད་ 1990
- 2) 《གཏམ་རྒྱུད་གསེར་ཐང》དག་འདུན་ཆོས་འཕེལ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུ་ཁང་། 1990
- 3) 《ཁྱུ་ལམ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུས་འཆད་ཁྲིད་ཟིན་བྱིས་ཀྱིས་》དེ་མི་བོད་ཁང་། 1999
- 4) 《ཁྱུ་ལམ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུས་འཆད་ཁྲིད་ཟིན་བྱིས་ཀྱིས་》དེ་མི་བོད་ཁང་། 1999
1. <<阿维斯塔>> (伊朗)贾利尔·杜斯特哈赫(选编). 元文琪(译). 商务印书馆出版. 2005北京.
2. 《神谱》 <<工作与时日>> (古希腊) 赫西俄德 著. 张竹明 蒋平 译. 1996年7月北京第2次印刷. 商务印书馆出版.
3. <<印度哲学宗教史>>高楠顺次郎, 木村泰贤 著. 高观彦 译. 中华全国 80 年. 第二 6 次印刷.
4. <<宗教与印度社会>> 王树英. 人民出版社. 2009年.
5. <<印度古代文化与文明史纲>> 高善必 Cosanbi
6. <<印度古典诗学>> 黄宝生
7. <<梵语文学史>>金克木. 江西教育出版社. 1999年.
8. <<季羡林全集>>季羡林. 中国外语教学研究出版社. 2009
9. <<A History of Indian Literature>> Maurice Winternitz
10. <<A History of Sanskrit Literature>> A.Berriedale Keith

བཅན་བྱུལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་སྐྱར་གྱི་དབྱུང་སྐྱེད་།

རིག་འཛིན་རྒྱན་བྱུང་།^[1]

བཟུས་དོན།

༢༡ ཁྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་བོད་གཞིས་བྱེས་གཉིས་སུ་གྱེས་ནས་མི་ཡུལ་འགྲིམ་དགོས་བྱུང་བའི་བོད་མི་ཚོར་“བཅན་བྱུལ་བོད་མི”སོགས་མིང་ཅི་རིགས་ཀྱིས་འབོད། སྤྱིར་འཛམ་གླིང་ནང་བོད་པ་ཙམ་མིན་པར་མི་ཡུལ་འགྲིམ་མཁན་གྱི་མི་རིགས་མང་པོ་ཡོད་པ་དང་། མི་རིགས་སོ་སོའི་ས་ས་ས་ཡུལ་ལ་བཅངས་པའི་དགའ་ཞེན་དེ་ལ་“བྱེས་པའམ་བཅན་བྱུལ་བའི་རྒྱལ་ཞེན”ཞེས་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཤིག་ཡིན། བཅན་བྱུལ་བོད་མི་ལ་ཡང་རང་ཡུལ་གངས་ལྗོངས་ལ་དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཡོད་ཅིང་། བསམ་པ་དེའི་འབྱུང་ཁྱེན་གཙོ་བོ་ནི་སྤྱི་ན་མེད་པའི་དབུ་ཁྲིད་དང་། བོད་ཀྱི་ཚ་དོན་འཐབ་ཚད་ཡིན།

རྒྱུད།

བཅན་བྱུལ་བོད་མི་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་ཀྱང་། འདིར་སྐྱེད་

[1] ལྷན་དབུས་བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་འབྲམ་རམས་པའི་སློབ་མ། སརྒྱུན།

✉ rigzindup@gmail.com

པར་བྱ་བ་ནི་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་སྐོར་ཡིན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་བོད་གཞིས་བྱེས་གཉིས་སུ་བྱེས་པ་ནས་བརྒྱུད་། བྱེས་འབྱོར་བོད་མི་ཆོར་“བཅན་བྱོལ་བོད་མི”སྟགས་མིང་སྟན་དང་མི་སྟན་སྟོམས་ཀྱིས་འབོད། མིང་དེ་དག་ལས་བོད་པ་རང་ཉིད་ཀྱིས་རང་ལ་བཏགས་པའི་མིང་དང་། རྒྱ་དམར་གྱིས་བཏགས་པའི་མིང་། དེ་མིན་གཞན་གྱིས་བཏགས་པའམ་འབོད་པའི་མིང་བཅས་ཡོད། མིང་དེ་དག་གི་མངོན་སྟོན་ཏུ་ཆོར་བའི་གསང་བ་དང་། འདུ་ཤེས་ཀྱི་ནམ་པ་སྟོམས་ཤིག་ཡོད། ལྷག་ཏུ་ཆབ་སྲིད་དང་དེ་དང་འབྲེལ་བའི་ཐ་སྟངས་ལ་ཆ་མཆོན་ན། སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་ནམ་འགྱུར་མ་ལུས་པ་ཐ་སྟངས་ཀྱིས་སྟོན། དེ་ཡང་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་གྱི་གནད་རྗེ་རེས་དཀའ་བ་དེ་ཆོད་ཀྱིས་སྲིད་རྒྱུས་ཟབ་པར་སྦྱིས།

རྒྱལ་ཞེན་ནི་རང་རྒྱལ་ལ་དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཞིག་ཡིན། བསམ་པ་དེའི་འབྱུང་རྒྱུན་ལ་ཐུན་མོང་བ་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་གཉིས་ཀྱི་ཡོད། བྱེས་པའམ་བཅན་བྱོལ་བའི་རྒྱལ་ཞེན་ནི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཀྱི་ནམ་གངས་ཤིག་སྟེ། བྱེས་པའམ་བཅན་བྱོལ་བས་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་བཅངས་པའི་དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཞིག་ཡིན། བཅན་བྱོལ་བོད་མིར་ཡང་རང་ཡུལ་ཁ་བ་ཅན་ལ་སྟོགས་པའི་དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཡོད་ཅིང་། བསམ་པ་དེའི་རྒྱ་རྒྱུན་ནི་སླ་ན་མེད་པའི་དབྱ་སྲིད་དང་། བོད་ཀྱི་རྩ་དོན་འཐབ་རྩོད་ཆགས་ཡོད།

བཅན་བྱོལ་བོད་མི་སྟགས་མིང་ལ་དབྱེད་པ།

བོད་ལ་དུས་འགྱུར་བྱུང་སྟེ། རང་ཡུལ་དུ་སྡོད་མཁན་ཆོར་གཞིས་དང་བྱིར་མི་ཡུལ་དུ་བྱོལ་མཁན་ཆོར་བྱེས་ཞེས་འབོད། ཆོག་མཛོད་བརྗེད་དག་ཀྱང་གསལ་མེ་ལོང་དུ། གཞིས་ནི། ཁང་བྱིམ་མམ་གནས་བཅའ་བའི་ཡུལ་ཏེ། བ་གཞིས། མ་གཞིས། བྱིམ་

གཞིས། ཡབ་གཞིས་སོགས་ལྟ་བུ།^[1] ཞེས་དང་། དག་ཡིག་གསར་བསྐྱེགས་སུ། བྱེས་
ནི། རང་ཡུལ་དང་བར་ཐག་རིང་བའི་གནས་ཀྱི་མིང་།^[2] ཞེས་གསལ། དེང་གཞིས་
བྱེས་”ཞེས་པ་ནི་བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་སུ་སྡོད་མཁན་ལ་འདུག་མིང་ཆོག་གི་གོ་བར་
འགྱུར་བ་ཕྱིན་མེད་ཀྱང་འདུག་ཡུལ་ཁྱབ་བཅན་དུ་སོང་། གཞིས་བྱེས་ཞེས་པ་བོད་
པའི་ཐ་སྐད་ནལ་མ་ཞིག་ཡིན།

གསུམ་བཅུའི་དུས་བྲན་ཐེངས་དང་པོའི་བཀའ་སློབ་དུ། “བྱོས་བྱོལ་བ།”^[3]
ཞེས་དང་། གསུམ་བཅུའི་དུས་བྲན་ཐེངས་གཉིས་པ་ནས་“བཅན་བྱོལ་བོད་མི”ཞེས་
བཀོལ་གནང་། དེའི་དོན་ནི། བོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་ལས། བཅན་དབང་གི་འོག་
ཏུ་འདུག་ཐབས་བྲལ་ཏེ་ཡུལ་བྱོལ་དུ་ཡོང་དགོས་བྱུང་བའི་བསྐྱེས་མིང་།^[4] ཞེས་གསལ།
“སྐབས་བཅོལ་བོད་མི”ཞེས་པ་ནི་དབྱིན་སྐད་(Tibetan refugee)ཞེས་པ་ཐད་བསྐྱེས་
བྱས་པ་ཞིག་གོ། བོད་མི་རྒྱ་ནང་རབས་པ་སྤར་སྦྱིད་དག་དབང་དོན་གྱུབ་ཀྱིས། བོད་མི་
ཆོ་རྒྱ་གར་ལ་སྐབས་བཅོལ་བར་བསྐྱེབས་མེད། རང་ཡུལ་དུ་བཅན་དབང་མ་བཟོད་
ནས་བཅན་བྱོལ་དུ་ཡོང་བ་རེད། བྱས་ཅང་སྐབས་བཅོལ་པ་ཞེས་ཆོག་འདི་བེད་སྤྱོད་
གཏོང་མི་འོས། ང་ཆོ་བཅན་བྱོལ་བ་རེད།^[5] ཅེས་གསུངས།

འབའ་བ་ཕུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་ཕྱིར་རྟོག་དུ། “བྱེས་གྱུར་བོད་རིགས་སྤྱན་
ལྷོ”^[6] ཞེས་དང་། “བྱེས་གྱུར་སྤིང་གཞུང་གི་བདེ་སྤང་བཀའ་སློབ་”^[7] ཞེས་བཀོལ་ཡང་།

[1] བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན། ཆོག་མཛོད་བརྟུན་དག་ཀྱན་གསལ་མེ་ལོང་། བོད་ཡུལ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་།
༡༩༩༠ ཞོག་གྲངས་ ༥༩༩ རྩམ་གསལ།

[2] དག་ཡིག་གསར་བསྐྱེགས། མཆོ་སྡོན་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱན་ཁང་། ༢༠༠༩ ཞོག་གྲངས་ ༥༩༩ རྩམ་གསལ།

[3] ཡལོང་ས་མཚོག་ ཆབ་སྤིང་ལམ་སྟོན་(༡༩༦༠-༡༩༩༦)བོད་གཞུང་དྲིལ་བསྐྱེགས། ༡༩༩༦ ཞོག་གྲངས་ ༩ པར་གསལ།

[4] རྒྱ་བཟང་བལྟན་དར། ཆོས་བསྐྱེགས། བོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས། ཞོག་གྲངས་༡༩༠༩།

[5] ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༩ ལྷ་ ༩ པར་ལྷན་དབུས་བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དུ་ཐེབས་སྐབས་ཁོང་དང་ལྟན་དུ་
སྐབས་བཅོལ་དང་བཅན་བྱོལ་ཞེས་པའི་ཐ་སྐད་གཉིས་སྐོར་གྲེང་མོལ་བྱང་བའི་བཀའ་མོལ་གྱི་ཆོག་ཐོ།

[6] རང་རྒྱལ་གྱི་མི་རིགས་གནད་དོན་དང་མི་རིགས་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་ཕྱིར་རྟོག་ ཁབ་དཀར་པོ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
སྤེལ་བའི་ཞོག་གྲངས་ ༡ པར་གསལ།

[7] ཞོང་གི་དེབ། ཞོག་གྲངས་ ༥༡༠ རྩམ་གསལ།

འབའ་བ་ཕུན་ཚོགས་དབང་ཀྱུ་ཆ་བ་འཕུས་མིའི་བར་གྲང་མོལ་ཅི་བྱང་སྐོར་གྱི་
གནད་དོན་བསྐྱེད་པ་ཞེས་པའི་ནང་“ཕྱི་འགྲིམས་བོད་རིགས་སྤྱན་རློང་”^[1]ཞེས་བཀོལ་ཡོད།

རྒྱ་གཞུང་གིས་“ཕྱི་ཁོངས་བོད་རིགས་སྤྱན་རློང་”^[2]ཞེས་དང་། ཡང་པལ་
ཆེ་བར་“ཕྱི་སྡོད་བོད་མི”ཞེས་བཀོལ་ཞིང་། དེས་རྒྱ་ནག་གི་མི་རིགས་ཕྱིའི་རྒྱལ་ཁབ་
ཏུ་སྡོད་མཁན་ཅམ་ཡིན་པ་ལས་སྤྱི་བས་བཅོལ་པའམ་བཅན་གྱིལ་བ་མིན་པ་དང་།
ཐ་སྐད་འདིས་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་ནས་རྒྱ་ནག་གིས་ཕྱི་སྡོད་བོད་མིར་བརྩེད་
བའི་སྲིད་ཏུས་བསྟན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ རེ་གྲངས་ནས་དབྱ་བཅུ་གོ་གྲངས་བར་“ཡུལ་
ཁྱར་བོད་མི”དང་“ཡུལ་ཁྱར་སྲིད་གཞུང་”ཞེས་བཀོལ། དེ་ནས་“ཕྱི་རྒྱལ་ལ་བཞུགས་
པའི་བོད་རིགས་སྤྱན་རློང་”ཞེས་མིང་སྤྱད་ཤོས་དང་། “རྒྱ་ལའི་རུ་ཚོགས་”དང་“ཁ་བྲལ་
རིང་ལུགས་པ་”སོགས་ཆིག་གང་རྩལ་རྩལ་སྤྱོད།

དབྱིན་སྐད་ཐ་སྐད་(Diaspora)ཞེས་པ་དབྱིན་བོད་ཆིག་མཛོད་ཁག་ཏུ་བོད་
བསྐྱར་ཁུས་པ་མི་གསལ་ཡང་། སྐྱ་ཡང་བའི་ཆ་ནས་བྱས་དང་བྱས་པ་ཞེས་བསྐྱར་ཆིག་
སྟུང་། ཆིག་གྲགས་ཆེ་བའི་ཆ་ནས་གྲས་ཀྱིས་“བཅན་གྱིལ་”ཞེས་བཀོལ། དེ་ནི་དབྱིན་
སྐད་ཐ་སྐད་(Stateless Diaspora)ཞེས་པ་དང་གོ་བ་ཉེ་ཆེ་བར་སྤྱང་།

རྒྱལ་ཞེན་ནམ་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་།

རྒྱལ་ཞེན་ནམ་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཞེས་པ་ནི་དབྱིན་སྐད་(Nationalism)ཞེས་པར་གོ།
དབྱིན་བོད་ཆིག་མཛོད་གསར་མར་། “མི་རིགས་རིང་ལུགས་”དང་། “རྒྱལ་ཞེན་”^[3]

[1] ཕུན་ཚོགས་དབང་ཀྱུ་ཆ་ རང་རྒྱལ་གྱི་མི་རིགས་གནད་དོན་དང་མི་རིགས་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་ཕྱིར་རྟོག་ཁ་བ་
དཀར་པོ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ཁྱུ་ཁང་། ༡༩༩༡ ཞོག་གྲངས་ ༥༠༩ ནང་གསལ།
[2] རྒྱ་ལོག་གཉེན་འཕྲད་བོད་རིགས་སྤྱན་རློང་བོད་ཏུ་བསྐྱེད་རིང་གི་འགན་ཁུའི་དོ་དམ་གན་ཡིག་ཅེས་པར་གསལ།
[3] ཨ་ཏུ་ཏུ་ཀ་མ་སྒོལ་ལམ། ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་། ༡༩༩༠ ཞོག་གྲངས་ ༥༠༩ (བོད་ནས་བརྟན་པའི་ཆིག་མཛོད་
ཁག་ཏུ་མི་རིགས་རིང་ལུགས་ཞེས་བསྐྱར་)

ཞེས་བསྒྱུར། ཁྱུ་ཞེན་གྱི་གོ་དོན་ལ་ཤར་རྒྱུ་མཁས་པས་འབྲེལ་བཤད་ཐུན་མོང་བ་
ཞིག་མེད། ཤེས་དགོས་པ་ཞིག་ནི། སློབ་དཔོན་ལྷ་བོ་རྩམས་(༡༩༩༡-༢༠༠༥)ལྟར་ཕྱོགས་
མཁས་པའི་ཁྱུ་ཞེན་གྱི་མཚན་ཉིད་དེ་དག་འཛམ་གླིང་གསུམ་པའི་ཡུལ་གྱི་ཁག་^[༡༩]
ལ་བྱས་གྱི་མེད་པའི་དགག་སྒྲུབ་གནང་ཡོད།^[༡༩] ཁྱུ་ཞེན་ནི་རང་གི་ཁྱུ་ཁབ་ལ་
དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཞིག་ཡིན། དབྱེ་གཞི་མི་འདྲ་བར་གཞིགས་ནས་ཁྱུ་ཞེན་
ལ་དབྱེ་བ་སྒྲ་ཚོགས་ཤིག་ཡོད།

བྱེས་པ་འཕམ་བཅན་བྱུང་བའི་ཁྱུ་ཞེན།^[༡༩]

བྱི་ནང་གི་རྒྱ་རྒྱུ་སྒྲ་ཚོགས་དབང་གིས་སོ་སོའི་ལུང་པ་བཞག་ནས་བྱིར་མི་ཡུལ་འབྲིམ་
མཁན་གྱི་མི་རིགས་དང་འཛམ་གླིང་ནང་མི་འབོར་ས་ཡ་ ༡༩༩ ཅམ་ཡོད།^[༡༩]ཅིང་།
བྱེས་པ་མེད་པའི་ཁྱུ་ཁབ་མེད་ལ། མི་རིགས་དང་། རིག་གཞུང་། ཚོས་དད་སྟགས་ཚང་
མར་བྱེས་པ་ཡོད་པར་འདོད།^[༡༩] བྱེས་པར་རང་ཡུལ་ལ་གཅེས་པའི་བསམ་པ་འཕམ་ལ་

[༡༩] ལྷ་བོ་རྩམས་(Culture and the Politics of third World Nationalism)ཞེས་པར་བཀོལ་བའི་གོ་དོན་ལྟར་ན། (eco-
nomically less-developed and developing parts of the world; ideologically, those areas championing
egalitarian ideology which perhaps includes the socialist nations as well. Geographically, it includes
Asia, the Arab world, Africa, the South Pacific and Latin America) Routledge བར་ཁང་། ༡༩༩༡ ཞོག་
གངས་ ༡༩ རྩེ་གསལ།

[༡༩] གོང་གི་དེབ། ཞོག་གངས་ ༡༩-༢༥ རྩེ་གསལ།

[༡༩] དབྱིན་སྐད་ཐ་སྟེད་(Stateless nationalism, Diaspora nationalism, Long distance national-
ism, , Transnationalism)སྟགས་བཀོལ།

[༡༩] མཁམ་འབྲེལ་ཁྱུ་ཚོགས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་སྤྱི་ཚོགས་བདེ་དོན་ཚན་པའི་སྒྲན་ཐོར་གཞིག་ན་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༥
ལོར་འཛམ་གླིང་ནང་བྱེས་པ་འཕམ་བཅན་བྱུང་བ་མི་འབོར་ས་ཡ་ ༡༩༩ ཡོད་ཅིང་། བྱི་ལོ་ ༢༠༠༠ དང་བསྟུར་ན་བརྒྱ་ཆ་
༩ འཕར་ཡོད། རྒྱ་གར་ནང་བརྒྱ་ཆ་ ༡༩ ཟེའ།

[༡༩] བ་ཏར་བྷ་སིར། Bahar Baser, (Stateless Diaspora and Their Long-distance Nationalist Activism
in host countries; The Cases of Tamils from Sri Lanka and Kurds From Turkey) དབྱུང་ཚོམ། ༢༠༡༠ ཞོག་
གངས་ ༡ རྩེ་གསལ།

ཞེན་ཡོད་ཅིང་། མང་པོ་ཞིག་རང་ཡུལ་གྱི་ཆེད་དུ་མི་ཡུལ་འགྲིམས་པ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད།
བྱེས་པ་སྤྱི་དང་བྱེ་བྲག་བཙན་བྱོལ་བས་འཛམ་བུ་སྤིང་གི་ཆབ་སྲིད་དང་། རིག་གཞུང་།
དཔལ་འབྱོར། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཕོ་འགྱུར་ཐད་མཉམ་ཞུགས་སམ་ཐེ་བྱས་ཤུགས་ཆེན་
ཡོད། རྩོམ་ཁྱེ་མར་ཤེ(Jolle Demmers)ཡིས།

བྱེས་པ་གནད་ནས་ནམ་པ་སྒྲ་ཆོགས་ཀྱིས་གནས་སྤྱོད་ཡིན་ཡང་། དུས་རབས་ཉེ་
ཤུའི་སྤྱི་དང་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཤུགས་ཆེན་ཆེ་བྱེད་པོ་ཞིང་། དེར་གྱི་དཀའ་ལྷོག་ནང་
བྱེས་པ་འམ་བཙན་བྱོལ་བས་ཐེ་གཏོགས་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། ལྷ་མཆན་ནི།

- 1) རྒྱུ་པ་མི་འདྲ་བའི་དཀའ་ལྷོག་གསར་པ་ཐོན་པ།
- 2) དམག་འཁྲུག་གི་སྒྲིབས་བཅོལ་བ་མང་དུ་འགོ་བཞུགས་པ།
- 3) བརྒྱུད་ལམ་དང་བཀོལ་སྤྱོད་ལྗེ་དུ་འགོ་བ།
- 4) རིག་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ས་མཆམས་མང་དུ་འགོ་བ།^[12]

ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་གོང་སློབ་གནད་དོན་ཁག་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་
ནང་ལྷ་མཆན་ཤུགས་ཆེ་བྱེད་པོ་ཞིང་པ་མཐོང་ཆོས་ཡིན། བོད་པ་བཙན་བྱོལ་བ་ཆོར་
ཡང་རང་ཡུལ་ཁ་བ་ཅན་ལ་དགའ་ཞེན་གྱི་བསམ་པ་ཡོད་པས་“བཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་
རྒྱལ་ཞེན”ཞེས་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་སློབ་ཅི་དགོས།

བཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན།

རྒྱལ་ཕྱོགས་སམ་ཡོ་རོབ་སྤིང་གི་རྒྱལ་ཞེན་ནི་བྱི་ལོ་ 1945 ལོའི་པ་རན་སིའི་གསར་
བརྒྱུས་གསོན་ཤུགས་རྒྱས་པར་འདོད། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཞེན་ཡང་བྱི་ལོ་ 1945 ལོའི་གསུམ་
བརྒྱའི་མི་དམངས་སླེར་ལངས་ཀྱིས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཤུགས་ལས་བྱུང་། གཅིག་ནི་རྒྱལ་པོའི་དབང་

[12] རྩོམ་ཁྱེ་མར་ཤེ། (Diaspora and Conflict: Locality, Long-distance Nationalism, and Delocalization of Conflict Dynamics) དཔྱད་ཚུལ་ ཤོག་གངས་ 46 (རང་ཉིད་ཀྱིས་བོད་བརྒྱུར་བྱས་)

བསྐྱར་ལ་ངོ་ཚྀ་ལ་དང་། གཅིག་ཤོས་ཀྱིས་དབུ་འཁྲིད་སྲུང་སྐྱོབ་ཕྱིར་བཅན་འཛུལ་བར་
ཚྀ་ལ་བའི་མི་དམངས་ཀྱི་ལས་འགུལ་ཞིག་ཡིན། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཞེན་ཡང་གསུམ་བཅུའི་
སྐར་ལངས་ཀྱི་རྗེས་འབྲས་ཤིག་ཡིན་ཡང་། ད་བར་ང་ཚོས་ལྷ་བཅུང་དགའི་བྱང་བར་
རྗེས་དྲན་བྱེད་པ་དེ་ཙམ་ལས་དེའི་རྗེས་འབྲས་ལ་རྟོག་དཔྱད་བྱས་པ་དགོན། བཅན་
ཕྱོད་མེད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་ཀྱི་གྲུབ་ཆར་གྱུར་བ་ནི།

༡) ལྷ་ན་མེད་པའི་དབུ་ཁྲིད།

༢) རྒྱ་དམར་ཀྱིས་བཅན་འཛུལ།

༣) མི་དམངས་སྐར་ལངས།

༤) གཞིས་བྱེས་གཉིས་སུ་བྱེས་པ།

༥) བཅན་ཕྱོད་ནང་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར།

༦) བོད་མི་དམངས་སྐྱིད་སྐྱེག་གཅིག་ཐོག་ངོ་བོ་སྲུང་སྐྱོབ་ཀྱི་འཐབ་ཚེད་བཅས་ཡིན།

སྐྱོར་རྒྱལ་ཞེན་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་ཁག་གཉིས་ཏེ། མི་རིགས་དང་། རྐྱད་ཡིག་ཚཱ་
རིགས། ལུགས་སྟོལ། བ་ས་པ་ཡུལ་བཅས་སྟོལ་རྒྱན་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་དང་། རང་དབང་དང་།
འབྲ་མཉམ་ཐོབ་ཐང་བཅས་འབྲ་མཉམ་ལྷ་ཚུལ་^[༡༥]ཀྱི་གྲུབ་ཆ་དེ། འཛམ་གླིང་གསུམ་
པའི་ཡུལ་གྱ་ཁག་གི་རྒྱལ་ཞེན་ནི་སྟོལ་རྒྱན་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་དང་། རྒྱབ་ཕྱོགས་པའི་རྒྱལ་
ཞེན་ནི་འབྲ་མཉམ་ལྷ་ཚུལ་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་ལས་བྱུང་བར་འགྲེལ། སྟོབ་དཔོན་ལྷ་བ་ནོར་
བུས་འཛམ་གླིང་གསུམ་པའི་ཡུལ་གྱ་ཁག་གི་དེང་རབས་རྒྱལ་ཞེན་ལ་གོང་སྟོས་གྲུབ་
ཆ་གཉིས་ཀའི་ཆ་ཡོད་པ་གསུངས།^[༡༦]

བཅན་ཕྱོད་མེད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་ལའང་གྲུབ་ཆ་གཉིས་ཀའི་བྱང་ཚོས་ཡོད། རྒྱ་

[༡༥] དབྱིན་སྐད་ཐ་སྤྱད། (egalitarian ideology) ཞེས་པ་བོད་བསྐྱར་ཞུས།

[༡༦] ལྷ་བ་ནོར་བུ། འཛམ་གླིང་གསུམ་པའི་ཡུལ་གྱ་ཁག་གི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད།
(Culture and The Politics of Third World Nationalism) Routledge བར་ཁང་། ༡༩༩༩ རོག་བྲངས་

༡ རང་གསལ།

དམར་བཅན་འཇུལ་པས་བོད་མིའི་སེམས་ཁམས་ལ་ཕྱག་ཐུག་ཆེ་ཤོས་ནི་སྲོལ་རྒྱན་
རིག་གནས་ལ་གཏོར་ཆོལ་བཏང་བ་དེ་ཆགས་ཡོད། གསུམ་བཅུའི་མི་དམངས་སྒྲིབ་
ལངས་ཀྱང་དབྱ་བྱིད་སྲུང་སྒྲོབ་ཕྱིར་ཡིན། དེའི་སྐབས་མི་དམངས་ཀྱིས་“བོད་བོད་
ཡུལ་ན་སྦྱིད། རྒྱ་རྒྱ་ཡུལ་ན་སྦྱིད།”^[10] ཅེས་དང་། “བོད་ཀྱི་བདག་པོ་བོད་མི་ཡིན།”
ཞེས་པ་དང་། “རྒྱ་གུང་ཁྲན་བོད་ནས་ཕྱིར་ལོག”ཅེས་པ། “བོད་ནི་རང་དབང་རང་
བཅན་ཡིན།” ཞེས་སོགས་རྒྱལ་ཞེན་འདུ་ཤེས་ཀྱིས་བཅིངས་པའི་འབོད་ཆོག་དག་
ཐོལ་བྱང་འགོག་མེད་དུ་བསྒྲགས།^[11] མི་མང་དང་སྒྲངས་ཀྱིས་“བསྐྱར་སྲུང་དང་སྒྲངས་
དམག”^[12] བཅུགས། སློབ་དཔོན་ལྷ་བ་ནོར་བུས། “ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རང་རྒྱུས་
པ་ཞིག་ཡིན་སྐབས། རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནི། བོད་པ་ཆོས་རྒྱ་དམར་བཅན་
འཇུལ་བར་བཅན་ཆོལ་རྒྱལ་སྒྲོབ་ལས་འགྲུལ་བྱོན་ཡོངས་ཀྱི་མཆོན་ཉགས་སུ་གྱུར་
བའི་ཆེས་ཐོག་མའི་རྒྱལ་ཞེན་ཁྱེད་ཆོར་བྱང་།”^[13] ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་བཅན་
བྱོལ་བོད་མི་ཆོས་རྒྱ་གར་གཅོས་ཡུལ་གྱི་ཁག་ཏུ་སྤྲོ་མཐུད་དེ་མགོན་པོ་མཆོག་གི་དབུ་
འཁྲིད་འོག་“རང་མི་རིགས་དང་། རང་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ ཚུ་མ་རིག་ ལུགས་སྲོལ།
པ་ས་པ་ཡུལ་བཅས་ལ་རྒྱལ་ཞེན་བསམ་པ་མ་སྦྱི་པ་སྦྱིས་ཤིང་སྦྱིས་པ་གོང་དུ་འཕེལ།
བཅན་བྱོལ་ནང་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་གནང་བ་བརྒྱད། བོད་
མི་ཆོས་འདྲ་མཉམ་ལྟ་ཚུལ་ལ་འདྲིས་གཤིབས་བྱས་ཏེ་ད་ལྟའི་གནས་ཚད་བར་དུ་
བསྐྱེབས་ཤིང་། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་གྱི་གུབ་ཆའི་ནང་“རང་དབང་དང་།
འདྲ་མཉམ། ཐོབ་ཐང་”བཅས་ཆ་ཤས་སུ་གྱུར།

[10] བོད་ཀྱི་ཆོས་རྒྱལ་ཁྲི་བཅུག་ལྟ་བུ་བཅན་(ཁྱི་རལ)དང་། རྒྱ་ནག་གོང་མ་བུན་བུ་ཉེུ་ཉིག་རྒྱུ་རྒྱུ་གཉིས་ཀྱིས་ཕྱི་
ལོ་ 1999 ལོར་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྟ་སར་ཡོད་པའི་རྫོང་འཛིན་ཡིག་ཐོང་ 44 པར་གསལ།
[11] རྒྱ་གུང་ས་མཆོག་ ཆབ་སྲིད་ལམ་སྟོན་(1960-1965)བོད་གཞུང་གི་ལ་བསྒྲགས། 1965 ཞོག་གངས་ 13 བ་13།
[12] མཆུ། ཕྱི་ལོ་ 1955 ནང་ཆེད་བཅུགས་བྱས།
[13] ལྷ་བ་ནོར་བུ། འཛམ་གླིང་གསུམ་པའི་ཡུལ་གྱི་ཁག་གི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད།
(Culture and The Politics of Third World Nationalism)དབྱིན་སྐད། Routledge པར་ཁང་། 1999 ཟླ་བ་སྤེལ་
ཞོག་གངས་ 13 ནང་གསལ།

བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་ལ་གྲུབ་ཆ་གཉིས་ཀྱི་གཤམ་ཆེན་དུ་གྱུར་པའི་
རིམ་པ་ནི་བཅན་བྱུང་དུ་འབྱོར་ནས་གསུམ་བཅུའི་མི་དམངས་སྒྲིལ་ལངས་དུས་དྲན་
སྤྱད་བཅེ་ལས་གོ་རྟོགས་སང་པ་བརྗོད་ཆོག་དེ་ཡང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ཟམས་པའི་གསུམ་
བཅུའི་དུས་དྲན་ཐེངས་དང་པོར་ཡ་རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་གིས་བསྐྱེད་པའི་བཀའ་
སློབ་ནང་ལོ་རྒྱུས་རང་བཞིན་གྱི་གནད་དོན་གསུམ་གསུངས། དང་པོ། བོད་རྒྱལ་ཁབ་
ལོ་རྒྱུས་བྱང་རབས་ནང་གནས་བབས་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་པ་གསལ་བཏོན་མཛད། དེ་
ཡང་།

ཕྱི་སྤྱོད་གྱི་བཀོད་པ་ས་ཆུ་རི་བྲག་གངས་གྱི་ར་བ་ལ་སོགས་པའི་ཆགས་ཚུལ་དང་།
ནང་བཅུད་གྱི་སེམས་ཅན་གཙོ་བོ་མི་རིགས། སྐད། ཡི་གེ། ཆས་གོས། མི་གཤིས།
ཆོས་ལུགས་སོགས་སྒོ་རྒྱན་ནས་གསལ་པོར་ཤན་བྱེ་བའི་རང་རེ་བོད་རིགས་རྣམས་
རང་སྤྱོད་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྦྱོར་བའི་རྒྱལ་ཁབ་རང་བཅན་གཙང་མ་ཞིག་ཡིན་པ་ལོ་
སྟོང་ཕྲག་གོང་གི་ཆོས་རྒྱལ་ཆོའི་དུས་རབས་ནས་བཟུང་བོད་རྗེ་རིམ་པ་དང་། རྒྱལ་
དབང་རྒྱ་སྤེང་རིམ་པའི་བར་གྱི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ནས་གསལ་པོར་རྟོགས་གསལ་
ལྟར་མ་ཟད། ལྷག་པར་དུ་ཉེ་བའི་ཆར་ཡང་རྗེ་གོང་མའི་དུས་སྐབས་སུ་འཛམ་གླིང་
རྒྱལ་ཁབ་འགའ་ཤས་དང་མཉམ་དུ་འདྲེ་མཉམ་རང་དབང་ཐོག་ནས་ཆིངས་ཡིག་
ཁག་བཞག་པ་སོགས་འཛམ་གླིང་ཁྲིམས་སྲོལ་དང་མཐུན་པའི་རང་སྤྱོད་རང་སྦྱོང་
གི་རྒྱལ་ཁབ་རང་བཅན་གཙང་མར་གནས་པའི་ལོ་རྒྱུས་སུས་ཀྱང་སྐབ་མི་སྐབ་པ་
དང་། ས་ཡུལ་བཀོད་པ་སུས་ཀྱང་སྤྱི་བ་མི་སྤྱི་བ།^[༡༥]

ཅས་དང་། གཉིས་པ། གསུམ་བཅུའི་ཞི་རྒྱལ་ནི། “རང་རེ་གངས་ཅན་པའི་
རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དེབ་ཐེར་ནང་ཇམ་བརྗོད་སྟོང་དོན་དང་ལྡན་པའི་ལེའུ་ཞིག་གསར་

[༡༥] ལགོང་ས་མཆོག་ཆབ་སྤྱོད་ལམ་སྟོན། (༡༩༤༠-༡༩༥༦) བོད་གཞུང་དྲིལ་བསྐྱགས། ༡༩༥༦ ཤོག་གངས་༡ ན་༡༡
ནས་ བ་ཧ་ པར་གསལ།

འགོད་བྱས་པ་རེད།”^[༡༥] ཅེས་དང་། གསུམ་པ། བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ལ་མིག་
དཔེ་བལྟས་ནས་བཙན་བྱོལ་དུ་འབྱོར་བའི་བོད་པ་ཆོས་བདེན་རྩལ་དག་སྦྱེལ་ཡོང་
བར་ཆ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་ནི་ཆིག་སྦྱིལ་གལ་ཆེན་ཡིན་པ་སྟེ། “ཁྱིམ་མཆོས་ཡུལ་ཁག་ཏུ་
འབྱོར་བའི་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་གྱི་མི་རིགས་སུ་གཏོགས་ཆད་ནམས་དམ་ཆིག་དང་
སློ་སེམས་གཅིག་སྦྱིལ་བྱེད་གལ་ཤིན་ཏུ་ཆེ།”^[༡༦] ཞེས་གསུངས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ གསུམ་བཙུའི་དུས་དྲན་ཐེངས་གཉིས་པའི་གསུང་འཕྲིན་དུ།
“དལ་གྱིས་འབབ་པའི་རྒྱ་བོ་ལྟར་བསྒྲིག་ཏུ་མེད་པའི་བཙོན་འགྲུས་དང་། སྤྱིང་སྟོབས་
བརྟན་པོས་ང་ཚོའི་དམིགས་ཡུལ་འབད་སྐྱབ་བྱ་དགོས།”^[༡༧] ཞེས་དང་། “སླེར་ལས་
གཞུང་གཙོ་བོར་འཛིན་པ་དང་། ཉུང་དུ་ལས་མང་བར་གཙོ་བོར་འཛིན་པ།”^[༡༨] “ང་
ཆོས་གལ་གནད་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ལ་མ་འོངས་པའི་བོད་རྒྱལ་ཁབ་གཞུང་དང་མི་དམངས་
བཅས་པའི་འཕུལ་སྤྲུགས་ཕྱི་ནང་འགོ་ལྷགས་གྱི་ཅ་ཁྲིམས་གསར་པ་ཞིག་ངེས་པར་དུ་
གཏན་འབེབས་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན།”^[༡༩] “ཆོས་སྲིད་གཉིས་ལྟན་གྱི་དམངས་གཙོ་ཞིག་
བྱེད་པ་ལ་དམངས་གཙོ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་ལེགས་པར་ཤེས་དགོས།”^[༢༠] ཞེས་གསུམ་
བཙུའི་དུས་དྲན་རིམ་བུར་གི་གསུང་འཕྲིན་དང་བཟུང་སྟོབ་ཁག་ནི་རྒྱལ་ཞེན་སྟོབ་
གསེའི་ཡིག་ཆ་གལ་ཆེན་ཤ་རྩལ་དུ་གྱུར་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༡ ཆོས་ ༡ ཉིན་གནས་མཆོག་རྡོ་རྗེ་གདན་དུ་སྦྱི་ནོར་
ལ་གོང་ས་ལ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ལ་བཙན་བྱོལ་བོད་མིས་བརྟན་བཞགས་

[༡༥] ལ་གོང་ས་མཆོག་ཆབ་སྲིད་ལམ་སྟོན། (༡༩༤༠-༡༩༥༤) བོད་གཞུང་ངོལ་བསྒྲགས། ༡༩༥༤ ཤོག་གངས་ ༩ བ་ ༡༧
ནང་གསལ།

[༡༦] བོད་གི་དེབ། ཤོག་གངས་ ༩ བ་ ༡ ནང་གསལ།

[༡༧] བོད་གི་དེབ། ཤོག་གངས་ ༡༡ ན་ ༥ ནང་གསལ།

[༡༨] བོད་གི་དེབ། ཤོག་གངས་ ༡༥ ན་ ༡༡ ནང་གསལ།

[༡༩] བོད་གི་དེབ། ཤོག་གངས་ ༤༡ ན་ ༩ ནང་གསལ།

[༢༠] བོད་གི་དེབ། ཤོག་གངས་ ༤༤ ན་ ༡༡ ནང་གསལ།

བསྟར་འབྲུལ་དང་འབྲེལ་སྒྲུབ་དོར་ཁྱུ་བྱའི་མནའ་གན་མཐུ་མོ་ཆེ་འབྲུལ་ལམ་ཁྱེས་
དོན་སྤྱོད་པོ་ནི།

རང་ཅག་བོད་རིགས་ཆང་མས་སྤར་བྱས་ལ་འགྲོད་སྟོམ་དྲག་པོ་དང་། ཕྱིས་ཀྱི་ཁྱུར་
བབས་ཁྱུ་བྱའི་ཐད་ཡགོང་ས་ཡསྟབས་མགོན་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་གཟིགས་ཆེན་པོའི་
དགོངས་གཞི་ཟབ་མོ་དང་མཐུན་པའི་བོད་རིགས་ནང་ཁྱུ་རང་རང་མིང་གི་རྩེས་
སྤུ་བསྟེགས་པའི་ཕྱོགས་འཐེན་ཕྲག་དོག་རྣམས་ཞེ་ནས་སྤངས་ཏེ་མཐུན་བསྐྱེལ་རྟོག་
ཅ་གཅིག་བསྐྱེལ་ལྷགས་ཀྱི་གོང་བུ་བཞེན་བྱེད་རྒྱ།^[༩༡]

ཞེས་མི་མང་གིས་ཁྱུ་ལ་ཁབ་ཀྱི་དབྱེད་ཁྱེད་ལ་ཁས་ལེན་དམ་བཅའ་ཞིག་སྟེ་
ཁྱུ་ཞེན་འདུ་ཤེས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ཟླ་ ༩ པའི་ནང་ཏི་ཏུ་ཁྱུ་དུ་ཁྱུ་སྤྱིའི་གསར་འགོད་འདུས་
ཆོགས་སར་ཡ་ཁྱུ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནས་གསུང་བཤད་བསྟུལ་པའི་སྟིང་དོན་དུ།
“ཀྱ་གར་གཞུང་དང་ཁྱུ་ལ་ཁབ་སྤུ་ཞིག་གིས་ངོས་ལེན་བྱས་མིན་གང་ལ་ཡང་མ་ལྟོས་
པར་ངོས་དང་། ངའི་གཞུང་གི་བཀའ་ཤག་གང་དུ་ཡོད་པ་དེར་བོད་མི་མང་ནས་ཡིད་
ཆེས་སྟོས་འཁེལ་གྱིས་གཞུང་ལ་ངོས་ལེན་བྱེད་སྟེ་སྤྱོད་པོ་ཆེ་མཆོག་གི་ལོ་རྒྱུས་
གནང་། རིམ་པས་“བོད་ཆོས་སྤྱི་དགེ་ལྡན་དམངས་གཙོའི་གཞུང་”^[༩༢]ཞིག་ཏུ་
ལེགས་བཅོས་དགོས་སྟོར་བཀའ་སྟོབ་ལམ་སྟོན་ངེ་ཕེབས་ཏེ། བཅན་ཕྱོད་བོད་གཞུང་
སྤྱི་ལ་འཇུགས་མ་ལག་དང་བཅས་པ་ཆེད་འཇུགས་ལེགས་པར་བསྐྱུངས་གནང་མཛད་
དེ། ད་ལྟའི་ཆར་བོད་མི་མང་དང་དབྱུས་བོད་མིའི་སྤྱི་ལ་འཇུགས་གང་དུ་ཡོད་པ་དེར་
བོད་མི་མང་གིས་ཡིད་ཆེས་སྟོས་འཁེལ་གྱིས་གཞུང་ལ་ངོས་ལེན་ཡོད་པའི་རྣམ་པར་

[༩༡] སྤྱི་འབྲུས་པར་འབྲུས་གནས་སོགས་ཀྱིས་ཚོམ་སྤྱི་ག བཅན་ཕྱོད་བོད་མིའི་མང་གཙོའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བ་
ཐེང་དང་པོ། (༡༩༥༩-༡༩༩༠) Vee Enn Print-O-Pac པར་ཁང་། ༡༩༩༩ རྟོག་གྲངས་ ༩༩ ན་ ༡ ནང་གསལ།
[༩༢] གོང་གི་དེ་བ། རྟོག་གྲངས་ ༩༠ བ་ ༡༢ ནང་གསལ།
[༩༣] ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠ ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡ ཉིན་མནའ་གན་མཐུ་མོ་ཆེ་བཞག་སྐྱབས་ཡ་ཁྱུ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་ནས་བཀའ་
སྟོབ་བསྟུལ། ཆོས་སྤྱི་དགེ་ལྡན་བོད་དམངས་གཙོའི་གཞུང་དབྱེད་བསྟེན་ནས་ལོ་ཉར་ལྷ་འཁོར་བ་ཞེས་པ་ནས་དྲངས།

གྱུར་ཡོད།

རིམ་པས་གཞུང་འབྲེལ་མིན་པའི་ཚོགས་པ། བོད་ཀྱི་བྱད་མེད་ལྷན་ཚོགས་^[༡༥]
དང་། བོད་ཀྱི་གཞོན་ནུ་ལྷན་ཚོགས་^[༡༥] གཞན་ཡང་ལྷ་བ་དང་དམིགས་ལུལ་འབྲ་
མིན་གྱི་ཚོགས་པ་སྦྱིད་སྦྱག་ཁག་ཆེད་བཅུགས་ཀྱིས། རང་རང་གི་ས་ནས་བོད་དང་
བོད་ཀྱི་ཆེད་དུ་ལས་དོན་བསྐྱབས་དང་སྐྱབ་བཞིན་ཡོད།

བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་འདུགས་མ་ལག་དང་། ཚོགས་པ་མི་སྤྲོད་བཅས་
ཀྱིས་རྒྱལ་ཞིན་ལས་དོན་ཅི་རིགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་ད་བར་བོད་རྒྱལ་ཁབ་^[༡༦]ཅེས་པ་

[༡༥] ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་ ༡ ཚེས་ ༡༡ ཉིན།

༡. གཞིས་ལུས་བོད་མིའི་ཆེད་དུ་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཚོད་ལེན།
༢. གཞིས་ལུས་བྱད་མེད་ཆེད་སྦྱོའི་ཐོབ་ཐང་ཚོད་ལེན།
༣. བོད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་དང་བདེན་གྱི་སྤངས་འཛིན།
༤. དབུ་མའི་ལམ་གྱི་ལྷ་གྲུབ་འོག་ནས་བོད་ལ་ཡང་དག་པའི་རང་སྤྱིང་རང་སྤྱོད་འཐབ་ཚོད་བྱེད་ཀྱི།
(སྤྱོད་མ་རང་བཅན་ཡིན།)
༥. བཅན་བྱོལ་ནང་ནུས་སྤོབས་ལྷན་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཁོར་ཡུག་བསྐྱབ་ཀྱི།
༦. བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་བྱད་མེད་ཀྱི་ཆེད་ལས་པ་སྦྱིད་སྤྱིང་དང་གོང་སྤེལ་གཏོང་ཐབས་བྱ་ཀྱི།
༧. བོད་པའི་འཐབ་ཚོད་ནང་བྱད་མེད་ཀྱི་འགན་ཁུར་སྤྱི་ཁྱེད་གནང་བྱུང་པ་གནང་ཀྱི། བཅས་དམ་བཅས་
ནས་ཆེད་བཅུགས་བྱས།

[༡༦] ཕྱི་ལོ་ ༡༩༨༠ ལྷ་ ༡༠ ཚེས་ ༨ ཉིན།

- “༡. གཞིས་བྱས་བོད་མི་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱོད་གཏོང་རེ་ཡུལ་གཅིག་ཉིད་ཡགོང་ས་ལྷན་པས་མགོན་ཆེན་པོའི་དབུ་ཁྲིད་ལམ་
སྤོན་ཡང་དག་ལྷན་ལེལ་འོག་གས་སྤྱོད་བྱ་ཀྱི་གཞི་ཅར་བཟུང་ཐོག་བོད་གཞུང་འབངས་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ལ་ལྷག་བསམ་
འཁུར་ལེན་ཆང་གཞིར་འབྱུང་བ།
༢. ལུང་ཚན་དང་། ཚས་ལུགས། གལ་རིམ་སོགས་དབར་འཐེན་འབྱེད་ཀྱི་བསམ་སྤྱོད་སྤྱངས་ཏེ་སྤང་དོར་འདུག་ལྷོག་
མ་དོར་བ་དང་འབྲེལ། མང་ཚོགས་ནང་མཛའ་མཐུན་དམ་གཙང་གཅིག་གྱུར་ཡོང་ཐབས་ལྷུར་ལེན་འབད་སྐབས་བྱ་ཀྱི།
༣. ཚས་དང་། བོད་ཀྱི་བྱན་མོང་མ་ཡིན་པའི་དོ་བོར་མཚོན་ནུས་པའི་རིག་གཞུང་རྒྱ་ཆེ་གཏོང་བཅས་ཡོད་པ་དེ་དག་མི་
ཉམས་རྒྱུ་སྤྱོད་སྤང་དང་། རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་སྤྱོད་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་བོད་མི་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ཐབས་སུ་གཞོན་
ནུ་སོ་སོའི་དོན་ནས་དོ་སྤང་ཆེན་པོས་སྤྱད་བཅོལ་དང་འབྲེལ། རིག་གཞུང་དང་། གཞིས་སྤྱོད་བཟང་པོ་གཏོན་ཉམས་
སུ་འགྲོ་གཞིའི་རིགས་ལ་དམིགས་བཀར་དོ་སྤང་གིས་ལེགས་སྤེལ་རྒྱུ་འཛིན་དང་། ཡོངས་ཁྱབ་ཏུ་སྤེལ་ཐབས་བྱ་ཀྱི།
༤. གཞིས་བྱས་བོད་རིགས་མི་མང་ནས་བོད་རང་བཅན་གྱི་དམིགས་ལུལ་དེས་ཅན་ཞིག་བཟུང་སྟེ་དག་བོར་ཆོལ་
འཛིངས་ཀྱི་ལས་འགལ་དཔེ་བཞུགས་ཀྱི་གནས་སུ་ཡོད་པ་དེ་དག་སྐྱབ་ཆེད་དཀའ་ངལ་དང་ལེན་གྱིས་རང་སྤྱོད་ཚུན་
ལའང་སྤོས་མེད་ཀྱིས་མདུན་སྤྱོད་བྱ་ཀྱི།” བཅས་དམིགས་ལུལ་ཐོག་ཆེད་འདུགས་བྱས།

[༡༦] ཨ་མ་ལེན་དུ་མི་སྤྱི་ཡིས་(A Nation in Exile: Tibetan Diaspora and the Dynamics of Long Distance Nationalism) དཔུང་ཚོམ།

གསོན་ཉར་བྱེད་བྱུང་ཡོད།

མཐུག་གི་གཏམ།

མི་འབོར་དང་སྔོན་གནས་བྱུང་ཆ་ཆ་ནས་བྱེས་སམ་བཅན་བྱུང་བོད་མི་ནི་གྲངས་
 འབོར་ཉར་ཞིང་། ཁ་འཐོར་རང་བཞིན་ཅན་ཞིག་ཡིན་རུང་། རྒྱལ་ཞེན་གྱི་རྣམས་སྟོབས་
 འབྱུར་དུ་ཐོན་ཡོད། དེ་འདྲའི་རྒྱལ་ཞེན་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་གཙོ་བོ་ནི་ཡ་རྒྱལ་བ་རིན་
 བོ་ཆེ་མཆོག་ཡིན་ཅིང་། ཁོང་གི་དབྱེད་འཁྲིད་ལམ་སྟོན་འོག་བཅན་བྱུང་བོད་མངོ་
 དབྱུས་ཁམས་གསུམ་གཅིག་ཏུ་བསྒྲིལ་པའི་ལོ་རྒྱུས་གཟི་བརླིང་ཅན་ཞིག་བྱུང་། འོན་
 །ཀྱང་། དེས་པར་དུ་བསམ་གཞིགས་དང་གྲ་སྒྲིག་འཆར་འགོད་བྱེད་དགོས་པ་ནི། རྒྱལ་
 དབང་མཆོག་སྐུ་འཛོལ་བཞིན་མ་བཞུགས་པའི་དུས་སྐབས་སུ་འཕུལ་ཕྱགས་གཉིས་ལ་
 འཕྲད་སྲིད་པ་དང་མི་སྲིད་པའི་གནད་དོན་ཁག་ལ་ཇི་ལྟར་གདོང་ལེན་བྱེད་དགོས་དེ་
 རེད། བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་གནད་དོན་རྒྱང་པའི་ཐོག་ནས་བསམས་ནའང་
 ཅི་འདྲ་ཞིག་འབྱུང་སྲིད་དམ། ཐེང་ཐག་ཆད་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་ཉེན་ཆེ་ཤོས་དེ་
 རེད། དེ་ནས་བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས་ཀྱི་ནམ་པ་ཁ་མདོག་འགྱུར་སྲིད་པ་
 དང་། གཅིག་བྱས་ན་བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་འཇའ་ལྟར་ཡལ་སྲིད།

བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་གཉིས་པ་ནི། བོད་ཀྱི་ཙ་དོན་
 འཐབ་ཚྩོད་ཡིན། བཅན་བྱུང་བོད་མི་ཆོ་ནི་རང་ཡུལ་གྱི་དཀའ་རྒྱུ་སེལ་བྱེད་ལས་
 འགྲུལ་སྒེལ་མཁན་གྱི་བྱེས་པའམ་བཅན་བྱུང་བ་ཕྱགས་རྒྱུན་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།
 བོད་ཀྱི་སྐྱད་ཡིག་ཆོས་རིག་གོམས་སྟོལ། ས་ས་ས་ཡུལ་སྤྱང་སྒྲོབ་འཐབ་ཚྩོད་ཆེད་དུ་
 སྒྲོས་གཏོང་ཆད་ལྷན་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པ་རེད། ད་ཆ་གདོང་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་
 གནད་དོན་གལ་གནད་ཅན་ནི། དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་དཀྱིལ་དང་སྤྲད། དེ་ནས་དུས་

རབས་ཉེར་གཉིས་བཅས་ཅི་སྲིད་འདོད་དོན་མ་བསྐྱབ་པ་དེ་སྲིད་ཏུ་འཐབ་ཚྩོད་རྒྱན་
སྦྱོང་ཅི་ལྟར་བྱེད་དགོས་དེ་རེད།

རྒྱལ་ཞེན་གནད་དོན་ཐོག་ནས་བཤད་ན། ཚ་དོན་འཐབ་ཚྩོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཞེན་
འབྱུང་ཁུངས་འདི་ཕུགས་བརྟན་ཆེ་བ་ཡོད། དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་དང་མི་རིགས་ཤིག་
གི་བསྐྱབ་བྱ་ཡིན་སྟབས། འོས་འགན་དང་། ཐོབ་ཐང་། ཚྩོད་ལེན་གྱི་ངོ་མོའི་ཐོག་ནས་
མི་རབས་བྱ་རྒྱུ་བཅས་རྒྱན་མཐུད་དེ་གནས་ངེས། དེས་ན་གལ་གནད་ཆེ་ཤོས་ནི། སྤྱི་
ཆོགས་འཇུར་འགོས་ཁྲོད་འཐབ་ཚྩོད་རྒྱན་སྦྱོང་ཅི་ལྟར་བྱེད་པའི་འཐབ་བྱས་འཕུལ་
ཕུགས་རྒྱུ་གསུམ་ལ་གོ་ཆོད་པ་ཞིག་ཡོད་དགོས།

ད་ལྟའི་ཆར་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་འཐབ་ཚྩོད་ཀྱི་གནས་བབས་ཅི་འདྲ་ཡིན་
ནམ། བསྐྱབ་བྱ་རང་བཅན་དང་རང་སྦྱོང་གཉིས་སོ་སོའི་འཐབ་ཚྩོད་ཀྱི་གནས་བབས་
ཆོད་གཞི་ག་འདྲ་ཞིག་ཡོད་དམ། གནད་དོན་འདིར་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་རྒྱ་གལ་གནད་
ཆགས་ཡོད། འཐབ་ཚྩོད་ཀྱི་གནས་བབས་མ་ཤེས་ན་དེའི་རྒྱས་སྟོབས་རྟོགས་དཀའ།
རྒྱས་སྟོབས་མ་རྟོགས་ན་བསྐྱབ་བྱ་སྐྱབ་པར་གནད་དོན་དང་ལས་དོན་མང་པོ་ཞིག་
རང་བཞིན་གྱིས་འཐུས་ཤོར་དང་རྗེས་ལྷན་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། (ལྷག་པར་སྲིད་དོན་འཐབ་ཚྩོད་
ཀྱི་ནང) བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་གནད་དོན་ཐད། གདོང་ལེན་དང་། ག་སྒྲིག་
བྱེད་དགོས་པའི་ལས་དོན་མང་པོ་ཞིག་ང་ཆོའི་མདུན་ན་ལྟགས་ཡོད། ॥

དབྱད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་དང་། དེབ་རིགས།

- [༡] ལམོང་ས་མཆོག་ཆབ་སྲིད་ལམ་སྟོན། གསུམ་བཅུའི་གསུང་འཕྲིན་དང་བཀའ་སློབ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། (༡༩༦༠-༡༩༩༦) བོད་གཞུང་དྲིལ་བསྒྲགས་ཁང་། ༡༩༩༦ (ཐེངས་དང་པོ་ནས་ཐེངས་བཅུ་པ་བར་)
- [༢] སུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ། རང་རྒྱལ་གྱི་མི་རིགས་གནད་དོན་དང་མི་རིགས་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་ཕྱིར་རྟོག་ཁ་བ་དཀར་པོ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ཞུ་ཁང་། ༢༠༡༩ (ཤོག་གངས་ ༡ ནས་ ༡༩ དང་ ༥༠༩ ནས་ ༥༡༩ བར་)
- [༣] ལྷ་བ་འོར་བུ། འཛམ་གླིང་གསུམ་པའི་ཡུལ་གྱི་ཁག་གི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་གྱི་ཆབ་སྲིད་དང་རིག་གཞུང་(Culture and the Politics of Third World Nationalism) Routledge བར་ཁང་། ༡༩༩༩ (སྟོན་སྒྲིང་དང་། སྒྲིང་གཞི་ལེན། ལེན་གཞིས་པ།)
- [༤] དྲན་སེ་ཀོན་(Hans Kohn)རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་གྱི་ལྷ་ཚུལ་གྱི་བྱུང་རབས་དང་རྒྱབ་ཕྱོངས།(The Idea of Nationalism: A study in its origins and background) Macmillian བར་ཁང་། ༡༩༤༡ (སྒྲིང་གཞིའི་ལེན།)
- [༥] ལ་རིན་སེ་མི་ཐི་(Warren W. Smith, Jr.) བོད་རྒྱལ་ཁབ། བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་དང་བོད་རྒྱའི་འབྲེལ་བའི་ལོ་རྒྱུས་(Tibetan Nation: A history of Tibetan Nationalism and Sino-Tibetan Relations) Westview Press བར་ཁང་། ༡༩༩༦ (སྟོན་སྒྲིང་དང་། ལེན། ༡༩ པ། ཤོག་གངས་ ༥༤༩ ནས་ ༥༩༥)

དབྱུང་རྩིས།

- [༡] ཁེ་སི་ཁ་སན་ཏི་ཀུ་མར། Chris Vasant Kumar ཏི་ཁ་ལ་ཡའི་རྒྱལ་མདུན་གྱི་འཕོ་འགྱུར་དང་
རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས། (Mobility, Nationalism and Belonging athwart the Himalayas) ༡༩༩༩།
- [༢] ཇོ་ལེ་ཏེ་མར་སི། (Jolle Demmers)བཅན་གྱོལ་དང་ཚོད་རྫོག་(Diaspora and Conflict:
Locality, Long-distance Nationalism, and Delocalization of Conflict Dynamics)
The Publicཞེས་པའི་འདོན་ཐེངས་དགུ་པ། (༢༠༠༩) ཤོག་གྲངས་ ༡༥-༩༥།
- [༣] པོ་ལ་ཁན་ཏེན་ཏུལ། (Paul van den Dool) བཅན་གྱོལ་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་དང་
རིག་གཞུང་། (Diversity and Unity in Exile: Nationalism and Cultural Compromise in
the Tibetan Diaspora) སློབ་དཔོན་ཆེད་ཚོམ། Utrecht གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་། ༢༠༠༩།
- [༤] ལྷི་ཏི་ཀ་རྩེ། (Preetika Rathee) རྒྱ་གར་ནང་གི་བཅན་གྱོལ་བོད་མི་དང་བོད་ལ་རང་སྲིད་
རང་སྲོལ་ཚོད་ལེན། (The Tibetan Diaspora in India and their Quest for the Autonomy
of Tibet) ས་ཞིང་བདེ་སྤང་བསྟེ་གནས་(The Centre for Land Warfare Studies (CLAWS)
ནས་པར་བསྐྱབས་བྱས། ༢༠༡༠།
- [༥] བ་ཏར་བླ་སེར། (Bahar Baser) བཅན་གྱོལ་པ་དང་བཅན་གྱོལ་གྱི་རྒྱལ་ཞེན་བྱ་འགུལ། སེང་
ག་སྤིང་གི་ཤེས་པ་དང་རྒྱུར་གྱི་ཀྱུར་དམི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་(Stateless Diaspora and Their
Long-distance Nationalist Activism in host countries; The Cases of Tamils from Sri
Lanka and Kurds From Turkey)ཐེངས་ལྔ་པའི་ཡོ་རོབ་ ECPR ཞེས་པའི་ཆོག་མཆོག་འདུར་བྱེ་ལོ་
༢༠༡༠ གཏམ་བཤད་དབྱུང་རྩིས།
- [༦] བ་ཏར་བླ་སེར་དང་ཨ་ཤོག་སྒྲིན། (Bahar Baser and Ashok Swain) བཅན་གྱོལ་དང་རང་
ལུལ་གྱི་དངོས་ཡོད། ཨར་མིན་ཡེན་མི་རིགས་ཀྱི་གནད་དོན་ལ་དབྱུང་པ། (Diaspora Design

Versus Homeland Realities: Case Study of Armenian Diaspora) རྒྱལ་སྤྱིའི་གནད་དོན་
བསྐྱར་ཞིབ། འདོན་ཐེངས་གསུམ་པ། ༡༠༠༧།

[༥] ལྷ་ནེ་ཤ་སིང་སྒྲ། (Manish Sinha) ཕྱི་ཡུལ་དུ་རྒྱལ་ཁབ། རྟོག་དན་དུ་དུས་འཁོར་དབང་ཆེན་
སྐབས་བོད་མིའི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་ཀྱི་འབོད་སྒྲ། (A nation in Exile: Voices of Tibetan
Nationalism during the Kalchakara Pooja at Bodh Gaya)

[༦] ལཱ་ཇ་ལོ་ཕོ་ཇི་ཏོ། (Laszlo Foszto) བཅན་བྱུང་དང་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས། རོམ་ནི་ལས་འགུལ་
ཐད་མི་རིགས་རིག་པའི་ལྟ་ཚུལ་(Diaspora and Nationalism: an Anthropological Approach
to the International Romani Movement) སློབ་དཔོན་ཆེད་ཚོམ། དབུས་ཡོ་རོབ་གཙུག་ལག་
སློབ་གཉེར་ཁང་། (༡༩༩༩-༡༠༠༠)

[༧] ཨ་མ་ལེན་དུ་མི་ཤྱ། (Amalendu Misra) ཕྱི་ཡུལ་དུ་རྒྱལ་ཁབ། བཅན་བྱུང་བོད་མི་དང་བཅན་
བྱུང་གི་རྒྱལ་ཞེན་སྒྲུལ་འགྲུལ་(A Nation in Exile: Tibetan Diaspora and the Dynamics of
Long Distance Nationalism) 1, Asian Ethnicity དབྱད་དེབ། ཤོག་གངས་ ༡༧༧༧

[༨] ཨེ་མི་ལེ་ཏེ་ཡེ། (Emily T Yeh) བཅན་བྱུང་དང་ཕ་ཁྱིམ་འཕྲད་པ། བཅན་བྱུང་བོད་མིའི་ཆབ་
སྲིད། ལས་དོན། བདེན་པ། (Exile meets Homeland: politics, performance, and authenticity
in Tibetan Diaspora) ཁོར་ཡུག་དང་འཆར་གཞི། འདོན་ཐེངས་ ༡༧༧༧ ཤོག་གངས་ ༦༤༤-༦༤༥༧

རྒྱལ་ཞེན་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་རྩ་བ། སྤྱད་དོན།

གཉན་ཐར།^[1]

དང་པོ། རྒྱལ་ཞེན།

༡། རྒྱལ་ཞེན་ཞེས་པ་ནི་སྤྱིར་ན་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཞེན་པའམ་དགའ་བ་ལ་ཟེར།
 དེས་ན། ཞེན་ཡུལ་གྱི་“རྒྱལ་ཁབ”ཅེས་པ་འདི་ལ་གོ་བ་འགའ་ཡོད་པ་ལས་རེ་གཉིས་
 ཅུམ་ལུས་ན།

༡. རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་པ་དབྱིན་ཡིག་གི་སྐད་དོད་ནི་ཤོན nation^[1]ནི་ལ་ཏིན་གྱི་ཡི་གེ་ན་
 ཤོ་natio ཞེས་པ་ལས་བྱུང་བ་དང་། དེའི་དབྱིན་ཡིག་གི་གོ་དོན་ནི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་
 གཞུང་། ལོ་རྒྱུས་བཅས་ལྡན་པའི་མིའི་རིགས་རྒྱུད་ཚོགས་པ་ཞིག་གམ་ཡང་ན་ཚོགས་
 སྡེ་ཞིག་ས་ཁུལ་ཅིག་ཏུ་གནས་པ་ལ་གོ་བ་དང་། ཡང་ན་གིང་ཾོམ་ Kingdom^[2]སྟེ་
 རྒྱལ་པོའམ་རྒྱལ་མོ་གང་རུང་ཞིག་གིས་ཁྲིམས་ཀྱིས་དབང་སྐྱུར་བའི་མངའ་ཁོངས་

[1] ལྷ་ན་རྩ་མི་ཏིན་རྒྱ་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་། ✉ gnyenthara@gmail.com

[2] Nation - Wikipedia, the free encyclopedia

[3] Merriam Webster Dictionary

ལ་གོ་བ། ཡང་ཁྱུ་ལ་ཁབ་ཅེས་པའི་ཁྱུ་ཡིག་གི་སྐད་དོད་གོ་“^④”^⑤ཞེས་པའི་ཆོག་ངོས་
 ཀྱི་བསྟན་དོན་ནི་ས་ཁོངས་ངེས་ཅན་ཞིག་དང་དེར་གནས་པའི་མི་དམངས་ཀྱི་བདག་
 དབང་བསྟན་ཡོད་ལ། དེ་ཡང་ལན་རེར་གནའ་བོའི་ཁྱུ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཁྲོད་གསལ་བའི་
 “ཁྱུ་དམངས་”ལྟ་བུ་ཁྱུ་ལ་པོས་དབང་སྒྱུར་བའི་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་མཁར་ནང་དུ་གནས་པའི་
 མི་ཁོ་ནར་གོ་དུས་ཀྱང་ཡོད། དེས་ན། ཕྱི་སྐད་གོ་“^⑥”དང་། “^⑦འོན་nation”སོགས་
 བོད་ཀྱི་སྐད་དོད་“ཁྱུ་ལ་ཁབ་”ཅེས་པ་འདི་ནི་ཁྱུ་ལ་པོ་ལ་དབང་བའི་མངའ་ཐང་ལ་གོ།
 ཡིན་ན་ཡང་གོ་བ་འདི་དག་གནའ་དུས་ཀྱི་གོ་བ་ཡིན་པར་མ་ཟད་ཆོག་རེ་རེའི་ནག་
 པོ་འབྲུ་འབྲེལ་ཡིན་དུས། དེར་སང་གི་གོ་བ་དང་ཅུང་མི་འདྲ་བ་ཡོད། ཉེ་རབས་ལོ་
 རྒྱུས་སུ་ཁྱུ་ལ་ཁབ་སོ་སོའི་སྲིད་ལུགས་མི་འདྲ་བ་གསལ་པ་སྣ་ཆོགས་ཤིག་བྱུང་བས།
 “སྤྱི་མཐུན་ཁྱུ་ལ་ཁབ་”དང་“མི་སེར་ཁྱུ་ལ་ཁབ།” “མང་གཙོའི་ཁྱུ་ལ་ཁབ་”སོགས་ནི་
 སྲིད་ལུགས་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས་བྱད་ཆོག་རེ་སྒྱུར་བ་ལས་ཁྱུ་ལ་ཁབ་ཡིན་པ་ནི་
 གཅིག་མཚུངས་ཡིན། དེས་ན་“ཁྱུ་ལ་ཁབ་”ཅེས་པ་ཆབ་སྲིད་གཅིག་གིས་བྱབ་པའི་
 མིའི་ཆོགས་སྡེ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པས་ན།

༡. དེར་དུས་ཀྱི་ཁྱུ་ལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་ལུགས་གཞིར་བཞག་པའི་ཁྱུ་ལ་ཁབ་གཅིག་ལ་གནས་
 པ་དེར་“དབྱེ་མཆམས་ངེས་ཅན་ཡོད་པའི་ས་ཆ་དང་། མི་མང་། ཁྱུ་ལ་སྤྱིའི་ཆོགས་སྡེ་
 གཞན་ལ་ལྟོས་མ་དགོས་པར་རང་དབང་གི་ཐོག་ནས་མངའ་ཁོངས་ས་སྡེ་དང་མི་སྡེའི་
 ཐོག་དབང་ཆ་དུ་ལྡན་པའི་གཞུང་ཞིག་དགོས་པ་དང་། དེ་འབྲེལ་ཁྱུ་ལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་
 གཞིའི་བྱབ་ལུ་གཞན་དང་འབྲེལ་ལམ་བྱེད་པའི་རྒྱུས་པ་ཡོད་པ་”^⑧བཅས་ངེས་
 པར་དུ་ཆང་དགོས་པ། མི་སྡེར་པ་ཞིག་དེ་ལྟ་བུའི་ཁྱུ་ལ་ཁབ་དེ་ལ་དགའ་ཞེན་བྱེད་པའི་
 སྐབས་སུ་ཁྱུ་ལ་ཁབ་ལ་ཞེན་པའི་ཁྱུ་ལ་ཞེན་ཡིན་ན་ཡང་། དགའ་ཞེན་བྱེད་སའི་ཁྱུ་ལ་

【④】 國の解釋|國的意思|漢典“國”字的基本解釋
 【⑤】 མ་ཡེ་ཁལ་ སྤྱི་ ལན་ ལལྟ་ ལན་ པ་རག་གིས་བརྒྱུས། བོད་ཀྱི་གནས་བབས། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་པར་ཁང་།
 བོད་འགྱུར་མ། ཐོག་གུང་ས་ ༡༥༩ ལེན་བདུན་པའི་མཆན་གཉིས་པ།

ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོ་དེ་ངོས་ཟེན་དགོས་སྐྱེ་ནི་ཏ་ཅང་གལ་ཆེར་མཐོང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོ་དེ་
ངོས་མ་ཟེན་པའི་དཀའ་ངལ་གཅིག་ཡོད་པ་ནི་མང་པོ་ཞིག་གིས།

༡. མིའི་འཆོ་གནས་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་པ་དེའི་གནས་བབས་ལ་གོ་
བ་ཡག་པོ་ཞིག་མ་ལོན་པ།

༡. རྒྱལ་ཁབ་དང་རང་ཉིད་མི་སྒྲེར་བར་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ལ་གོ་བ་ཡག་པོ་མ་ལོན་པ།

༡. རང་རྒྱལ་དང་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་པའི་བར་ཀྱི་འབྲེལ་བར་གོ་བ་ཡང་དག་པ་མ་
ལོན་པའི་རྒྱུ་རྒྱས་རྒྱལ་ཞེན་དེ་ཡང་དོན་དངོས་དང་མི་མཐུན་པ་འབྱུང་གི་ཡོད།

དེ་ཡང་ཅུང་གསལ་ཙམ་ཞུས་ན། མིའི་རིགས་འཕེལ་རྒྱས་ཕྱིན་པའི་ལོ་རྒྱུས་
ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་གདོད་མའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་འཆོ་ཐབས་ལ་འགྱུར་བ་སོང་ནས་རང་རང་
གི་ས་བབས་དང་ཁོར་ཡུག་ལས་ཐུན་མིན་གྱི་སྐད་ཡིག་དང་བསམ་སྒྲུབ་བ་དང་། དེ་
ནས་རིམ་གྱིས་ཐུན་མིན་གྱི་ཁོར་ཡུག་ནས་ནང་ཁུལ་ལ་ཐུན་མོང་གི་འཆོ་ཐབས་དང་
ལུགས་སྒོལ་བྱུང་ནས་རིམ་གྱིས་རྒྱལ་ཁབ་གྲུབ་པ་ཞིག་ཡིན་ལ།

༡. དེ་ལྟ་བུས་ན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་མི་མང་སྤྱིའི་བདེ་སྤྱུག་དང་འཆོ་
ཐབས། བསམ་སྒྲུབ་སོགས་དང་འབྲེལ་ནས་ཡོད་པས་ན། རྒྱལ་ཁབ་ལ་དུང་བ་ནི་རང་གི་
སྤྱི་དེ་ལ་དུང་ཞེན་བྱེད་པ་ཞིག་དང་། རང་གི་འཆོ་བའི་ཁོར་ཡུག་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་
ཅུང་ཆེ་ས་ནས་འགན་ཁུར་བ་ཞིག་རེད།

༡. སྤྱི་དམངས་སྒྲེར་པ་ཞིག་གི་ངོས་ནས་ཡིན་ན་ཡང་རང་གི་སྐད་ཡིག་དང་བསམ་སྒྲུབ་
འཆོ་ཐབས། བདེ་འཇགས་སོགས་སྤྱོད་ཡོངས་ནས་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་ཁ་རྒྱས་
དབང་ཐང་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་གི་ཡོད་པ་དང་། རང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ནང་མི་བྱ་ལྷག་
ཐམས་ཅད་ཀྱི་གནས་བབས་དང་མ་འོངས་པ་ག་འདྲ་ཞིག་ལ་འགྱུར་མིན་ཡང་རང་གི་
རྒྱལ་ཁབ་དེ་ལ་རག་ལས་པ་དང་། འདས་ཟེན་པའི་རིགས་རྒྱུད་ཀྱི་ཁ་རྒྱས་དབང་ཐང་
ཀྱན་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་དང་བྲལ་ཐབས་མེད་པས་ན་རང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཞེན་པ་ནི་ཐ་

ན་རང་ཉིད་ལ་ཞེན་པ་ཞིག་རེད།

༡. རང་གི་ཀླུ་ཁབ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱི་ཀླུ་ལམ་ཀླུ་ཁབ་གཞན་ཞིག་གི་ངོས་ནས་
བསྟན་པ་ཡིན་ན་ཡང་རང་གི་ཀླུ་ཁབ་ལ་རང་གིས་གཅེས་པ་ནང་བཞིན་ཀླུ་ཁབ་
གཞན་པའི་མི་མང་གིས་སོ་སོའི་ཀླུ་ཁབ་ལ་དགའ་ཞེན་ཡོད་པ་དང་། ཀླུ་ཁབ་གང་
ཞིག་ཡིན་ན་ཡང་ཀླུ་ཁབ་དེའི་ཁེ་སན་ནི་ཀླུ་ཁབ་དེའི་མི་མང་གི་ཁེ་སན་ཡིན་
དགོས་པ། ཀླུ་ཁབ་གཅིག་མི་མང་པོས་གྲུབ་ཡོད་པ་ནང་བཞིན་འཛམ་གླིང་འདི་
ཀླུ་ཁབ་མང་པོས་གྲུབ་ཡོད་པ་དང་། མི་སན་ཚུན་ལ་བཅི་བཀྱར་དང་འབྲེལ་མཉམ་
དགོས་པ་ནང་བཞིན་ཀླུ་ཁབ་སན་ཚུན་ལ་ཀླུ་ཁབ་ཀྱི་ཅི་བཀྱར་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ནི་ཞི་
བདེ་དང་བདེ་སྲིད་ཀྱི་འབྲུང་ཁུངས་ཤིག་ལ་ངོས་འཛིན་རྒྱ་ནི་རང་ཉིད་རང་གི་ཀླུ་
ཁབ་ལ་དགའ་ཞེན་བྱེད་པའི་རྒྱུ་རིམ་ཁྲོད་ནས་ངོས་འཛིན་ཐོབ་དགོས་ས་གལ་ཆེན་
ཞིག་ཏུ་མཐོང་། དེ་མིན་ཐལ་དྲགས་པ་སོགས་ཀྱི་སྒྲིན་ཆ་བྱུང་ནས་མཐའ་མར་ཀླུ་
ཞེན་དེ་རང་གི་ཉམ་སེམས་ཀྱི་དབང་དུ་སོང་ནས་གཞན་གྱི་འཆོ་བ་ལ་གཞོད་པའི་ངོ་
བོར་འཇུག་བ་དང་། ཁག་གཅིག་གིས་རང་ཉིད་ཁོ་ན་ལས་སྤྱིའི་ཁོར་ཡུག་ལ་སྤྱི་སེམས་
ཅུང་ཅིམ་ཡང་མེད་པས། མཐར་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱིས་རང་ཉིད་ཟུར་འབྲུང་བྱེད་བཞིན་པའམ་
ཁོར་རྒྱུད་གི་སྤང་བ་འབྲུང་གི་ཡོད་པ་སོགས། ཀླུ་ཁབ་བམ་སྤྱིའི་ཆོགས་པ་དང་མི་
སྤྱིར་སོ་སོའི་དབར་གྱི་འདྲ་ཤེས་འཛིན་སྤངས་ལས་མི་རེ་རེའི་ཉིན་རེའི་འཆོ་བའི་
ཁྲོད་ལའང་ཤུགས་རྒྱུན་རབས་དང་རིམ་པ་ཞིག་འབྲུང་གི་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་དོན་གོང་
གསལ་གྱི་གནད་དོན་འདི་དག་ལ་གསལ་ཁ་མ་ཐོན་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་སྤྱི་པའི་ཐུན་མོང་
དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཁོར་ཡུག་དང་། ངོ་བོ། ཁེ་སན་སོགས་ལ་རང་བཞིན་གྱིས་
ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་བཞིན་པ་དེ་ལྷོག་ཕྱོགས་ནས་ཐེབས་པ་ཡིན་ན་ཀླུ་ཁབ་བམ་མི་
རིགས་དེ་རིམ་གྱིས་ཉམས་གུད་དུ་འགོ་བ་ནི་ཆོས་ཉིད་ཅིག་རེད།

དེས་ན། རང་ཅག་ཐོད་པའི་ཀླུ་ཞེན་གྱི་གནས་བབས་ནི་ཐོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཁྲོད་

བོད་སེལ་བྱར་འཁོར་བ་ནས་ལོ་ངོ་ཆེག་སྟོང་ལྷག་གི་རིང་ལ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་སེམས་
ཁོངས་ནས་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཞེན་པའི་འདུ་ཤེས་དེ་རིམ་བཞིན་ཉམས་ཏེ།
སྤྲོད་ན་དང་མ་འབྲེལ་བའི་བཅན་པོ་དང་ལོ་པའ་དག་གི་རྣམ་དཔྱད་ཀྱིས་བསྟན་པའི་
རིག་གཞུང་དང་ཆོས་ལུགས་ཅམ་ལ་ཞེན་ནས་རིག་གཞུང་གི་སྟོལ་བསྟུངས་པ་རེད།
དེའི་རིང་ལ་རང་རང་སོ་སོའི་ས་ཁུལ་དང་རུས་ཆན་ལ་ཞེན་པ་དང་། ཆོས་བརྒྱད་བྱེ་
བྲག་པ་རེ་ལ་ཞེན་ནས་བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་གི་རིག་གཞུང་དང་སེམས་ཁམས། སྤྲོད་ན།
དཔལ་འབྱོར་ལམ་ལུགས་བཅས་ལ་གོད་ཆགས་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བྱུང་བ་དང་། སྤྱི་ཁོར་
ཡུག་ལ་གོད་ཆགས་དང་ཕོག་ཐུག་བྱུང་བ་དེས་སྒྲེར་པ་སོ་སོའི་བསམ་སྟོན་དང་འཆོ་བ་
ལ་ཡང་ཤུགས་རྒྱན་ཆེན་པོ་ཐེབས་པ། ལྷག་ཏུ་སྤྱི་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གི་འདུ་ཤེས་
དང་སྟོལ་ལུགས། དེ་དང་རྗེས་འབྲེལ་གྱི་བསམ་སྟོན་སྟགས་མང་པོ་ཞིག་ཡོངས་སུ་བག་
ལ་ཞན་ནས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སྒྲིག་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད་པ་དེ་རེད།

ཡིན་ན་ཡང་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་དེ་ད་དུང་ཉམས་མེད་པར་གནས་ཡོད་
པས་ན། མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་མཆོན་པའི་རིག་གཞུང་སྟེ། རྒྱུད་ཡིག་དང་བསམ་སྟོན། འཆོ་
ཐབས་སྟགས་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁམས་ཤིག་ལྷག་ཡོད་པ་འདི་དུ་ལྟའི་བོད་པ་ཆོའི་དགའ་
ཞེན་ནམ་ཤ་ཞེན་བྱེད་ཡུལ་དངོས་དེ་ཡིན་པ་ནི་འདས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཕྱིར་མིག་བྱས་
པ་ཅམ་གྱིས་ཤེས་ཐུབ་པ་སྟེ། དཔེར་ན། བོད་འབྲུག་བསྟན་ལ་གཅིག་གྱུར་ཞེས་པའི་
རྒྱལ་ས་སུ་ཆོས་དང་རྒྱུད་ཡིག་རིག་གཞུང་གཅིག་གྱུར་ཡིན་པ་ལ་རྒྱ་མཆན་དུ་བྱས་
ནས་ལ་ཞེན་ནམ་ཤ་ཞེན་གཅིག་གྱུར་དགོས་པར་བསྟན་པ་དང་། དེ་འདྲའི་བསམ་སྟོན་
དང་རྒྱུད་ཡིག་གཅིག་གྱུར་གྱི་རྒྱལ་ཁམས་དེ་ནི་བོད་བཅན་པོའི་དུས་ཀྱི་ས་ཁུལ་གར་
ཁྱབ་ཀྱི་ཡུལ་ཁམས་དེ་ཡིན་ལ། དེ་ལྟར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་ནི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ས་
བབ་དང་འཆམ་ཤོས་ཡིན་པར་མ་ཟད། དུས་ད་ལྟོང་ལས་སྤྱི་ཁོར་སྟོན་ནས་རྩ་བའི་ས་
མཆམས་རྒྱ་མཆམས་ཁག་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཐུབ། ཡིན་ན་ཡང་དུས་དང་གནས་བབས་

དབང་གིས་ལོ་རྒྱུས་ལ་འགྲུར་བ་སྣ་ཚོ་གསུམ་གྱི་བྱུང་ནས་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་རྒྱ་འོག་
 ཏུ་ཚུད་པ་དང་རིག་གཞུང་ས་བབ་ཀྱིས་བྱུང་པའི་བོད་ཀྱི་ས་ཁྲ་དེ་དུམ་བུ་འགར་གྱུར་
 ཡོད་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཤྱགས་མ་ཆག་པར་བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༩ ལྷ་
 ༡༡ པར་གནས་མཆོག་རྒྱ་གར་དོན་མཁའ་དུ་གནའ་གན་མཐུ་བོ་ཆེ་བཞག་ནས་རང་
 གི་མི་རིགས་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལ་ཞེན་སྲུང་བཅི་བྱས་པ་འདི་ནས་བཟུང་ལོ་རྒྱུས་སུ་བོད་
 ཀྱི་རྒྱལ་ཞེན་རིང་ལུགས་སམ་རྒྱལ་དོན་འཐབ་ཚུད་ཅིག་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། དེ་ནི་
 རྒྱལ་ཞེན་ནམ། ལ་ཞེན་སྐར་གསོ་བྱས་པ་ཞིག་དང་། དེ་རྒྱན་སྦྱོང་བའི་འགོ་ཚུགས་པ་
 ཞིག་ཡིན་པས། དེ་ལ་རྒྱལ་ཞེན་གྱི་མིང་གིས་བོས་ན་དེང་དུས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱོད་དོན་
 གྱི་མིང་ཆོག་རེ་གཉིས་ཀྱི་གོ་བ་དང་མཐུན་པར་འབྲེལ་བཤད་བྱས་པ་ཞིག་རེད།

བྱི་སྤྱིའི་པས་འདི་ལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཞེན་པ་དང་རྒྱལ་སྲུང་འཐབ་ཚུད་པར་འབོད་
 པ་དང་། རྒྱ་ནག་གིས་རྒྱ་གར་པ་དང་ཁ་བྲལ་བ་ཞེས་འབོད་ཞོར་དུ་ལངས་ཕྱོགས་འདི་ནི་
 ཐལ་ཆེ་བའི་མི་རིགས་རིང་ལུགས་པར་བཤད་པ་རེད། གཞན་གྱིས་ག་རེ་བཤད་མིན་ལ་
 མ་ལྟོས་པར་རང་ངོས་ནས་རང་གི་གནས་བབས་དེར་ངོས་འཛིན་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་རང་ལ་
 བབས་འོས་ཡོད་པའི་རང་ཉིད་ཀྱི་འཚོ་གནས་ཚུད་ལེན་བྱེད་བཞིན་པ་དེ་ཙམ་ལས་མ་
 འདས་པར་འདོད། རྒྱལ་ཞེན་ཞེས་པའི་ཆོག་འདི་ནི་བོད་རང་ལ་མཆོན་ན་ཅུང་གསར་པ་
 ཞིག་ཡིན་པ་དང་། མིང་ཆོག་འདི་ཡོངས་གྲགས་མ་ཆགས་པའི་གོང་དུ་རང་གི་མི་རིགས་
 དང་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཞེན་པ་དེར། ལ་རྒྱ་དང་ལ་ཞེན་ཞེས་པ་འདི་སྦྱོད་བཞིན་པ་དང་། དེ་ནི་
 སྤྱི་སྐྱམ་ཙམ་ཡིན་པའི་སྤྱང་ཚུལ་ཡོད་ན་ཡང་དོན་དངོས་ཐོག་མི་རིགས་དང་རིག་གཞུང་
 ལ་རྒྱ་ཆེ་ས་ནས་དུང་བ་ཆེན་པོས་འགན་སྐྱོར་བ་ཞིག་མཆོན་ཐུབ་པ་ཡང་། མི་རིགས་ཤིག་
 གི་ཆགས་འདིག་དེ་མི་རིགས་དེའི་སྐད་ཡིག་རིག་གཞུང་གནས་ཐུབ་མིན་དང་རྗེས་འགོ་
 བྱེད་བཞིན་པ་འདི་ནས་ལ་རྒྱ་ནི་རྒྱལ་ཞེན་དང་འདྲ་བའི་གོ་བ་ཡོད་པ་ཤེས་ཐུབ།

དེས་ན། རང་ཅག་རྣམས་ཀྱིས་རང་གི་ས་ཁོངས་དང་ཡུལ་སྲོལ། སྐད་ཡིག་དང་

རིག་གཞུང་སོགས་རང་གི་ལྷན་གཤིས་སུ་བྱུང་ཡོད་པའི་ཆོས་རྒྱལ་སྤྱོད་བྱེད་པའི་ཐོབ་ཐང་དང་། འདྲི་རྒྱུད་སྤེལ་གསུམ་བྱེད་པ་ལ་རང་གི་རིག་གཞུང་གི་ས་བབ་དང་མཐུན་པའི་ཁོར་ཡུག་དེ་གཅེས་འདྲི་རྒྱུད་པར་གཞན་ཏུ་གནས་ཐབས་མེད་པ་དང་། དེ་གཅེས་འདྲི་རྒྱུད་པ་ལ་ཞེན་པ་དགོས་པ་ནི་སྒྲོས་མེད་རེད། འདིར་གསལ་བཤད་དགོས་པའི་གནད་དོན་གཞན་ཞིག་ལྷག་པ་ནི་རྒྱལ་ཞེན་དང་རིགས་ཞེན་གཉིས་ལས། ལྷན་སུ་བབས་པའི་བོད་ཀྱི་ལ་ཞེན་ནམ་རྒྱལ་ཞེན་ཞེས་པ་ནི་མི་རིགས་དང་ཆོས་ལུགས་བྱེ་བྲག་པ་གཅིག་ལ་ཕྱོགས་ཞེན་བྱས་པ་ཞིག་མིན་པར། ཐུན་མོང་གི་དཔལ་འབྱོར་དང་རིག་གཞུང་ས་བབ་ཀྱི་བྱུང་པའི་ཡུལ་ཁམས་སྤྱི་བདེ་དོན་དང་འདུན་ལམ་ལ་ཁ་ཕྱོགས་ནས་ཡོད་པས་ན། རིགས་ཞེན་མ་ཡིན་པར་རྒྱལ་ཞེན་ལ་གོ་དགོས་སོ། ཡིན་ན་ཡང་མ་འོངས་པར་རིགས་ཞེན་ཅམ་བྱེད་དམ། ཡང་ན་རྒྱལ་ཞེན་བྱེད་པ་ནི་ད་ལྟའི་ཏུས་ཀྱི་མི་རྒྱལ་ཀྱིས་འདོད་མོས་དང་བརྩོན་སེམས་ལ་རག་ལས་པ་ཞིག་ཏུ་སེམས། །

གཉིས་པ། མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ།

མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་ངོས་འདྲི་རྒྱུད་པ་ལ་ཡང་གནད་དེང་མཁས་པ་ཆོས་འབྲེལ་ཚུལ་སྒྲ་ཆོགས་ཤིག་ཡོད་པ་ལས་རེ་གཉིས་ཅམ་ཞུས་ན།

1. མིའི་འགྲོ་བ་འཕེལ་རྒྱས་སུ་སོང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་ཁོད་ནས་བྱུང་བའི་ཐུན་མོང་གི་ས་ཁོངས་དང་རྒྱུད་ཡིག་ཐུན་མོང་གི་དཔལ་འབྱོར་ལམ་ལུགས་དང་ཐུན་མོང་གི་རིག་གནས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་སེམས་ཁམས་བཅས་འདྲོམས་པ་ལ་ཟེར།^[༤] ཞེས་དང་།
2. གང་ན་རྒྱུད་ཡིག་མི་འདྲ་བ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ནི་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན།^[༥] ཞེས་དང་།

[4] Stalin, Joseph. 1994. The Nation. In Nationalism, edited by John Hutchinson, and Anthony D. Smith, 18-21. New York: Oxford University Press.

[5] Fichte, Johann Gottlieb. 1922. Addresses to the German Nation. Translated by Reginald Foy Jones, and George Henry Turnbull. Chicago: Open Court.

༡. ཡང་འགའ་རེས་མི་རིགས་ནི་སྐད་ཡིག་དང་ས་ཁོངས་སོགས་ལ་རག་ལས་པ་ཞིག་
 མིན་པར། དེ་ནི་མི་སྐོར་ཞིག་གི་འདོད་མདུན་གཞན་དང་མི་འདྲ་བས་རང་ཉིད་ལོགས་
 ཟུ་ཐོན་པ་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།^[1] ཟེར་བ་སོགས་བཤད་ཚུལ་སྣ་ཆོགས་ཤིག་འདུག་
 དེས་ན། བོད་རང་གིས་“མི་རིགས་”ཞེས་པ་འདི་ལ་གོ་བ་ག་འདྲ་ཞིག་ལེན་ཞེས་
 བ། བོད་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་དང་རྒྱུས་མཛོད་སོགས་ལས་“མི་རིགས་”བཤད་པའི་སྐབས་
 ཟུ་མི་རྒྱུད་དམ་རྒྱུད་དེ་གཙོ་ཆེ་བ་འདྲ་ཞིག་བཤད་བཞིན་པའི་ནམ་པ་མཐོང་ན་
 ཡང་། མཐའ་གཅིག་ཏུ་རྒྱུས་རྒྱུད་དང་ཁྱེད་རྒྱུད་ལ་གོ་དགོས་པ་ཞིག་ནི་མིན་པ་འདྲ།
 དེ་ཡང་ཡོངས་སུ་གྲགས་པའི་བོད་ཀྱི་མེས་པོ་སྤེའུ་དང་བྲག་སྤོན་ལས་རྒྱུད་པ་མ་ཡིན་
 པའི་བོད་རིགས་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྱག་དུ་མའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ལྷན་པ་ས་སྤྱིའི་གདུང་རྒྱུད་ལྟ་
 བོད་རིགས་སྟོན་མེད་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་“རིགས་”བཤད་པའི་སྐབས་སུ་
 རྒྱན་དུ་མིའུ་གདུང་དུག་གས་གདུང་བཞི་སོགས་རྒྱུད་མཆེད་ཁྲུངས་ལས་འཕྲོས་
 ཏེ་ཕྱོགས་ཡོངས་ལ་ཁྱབ་གང་སྤུང་བྱེད་པ་ལས། བོད་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་དང་རྒྱུས་མཛོད་
 ཉིད་གས་ཤིག་ནས་“མི་རིགས་”ཞེས་པ་དེ་ལ་གོ་བ་འདི་ཡོད་ཟེར་བ་ཞིག་ཁོ་བོའི་ཐོས་
 རྒྱ་དང་མཐོང་རྒྱ་ཆུང་བའི་དབང་གིས་ཉིད་སོན་མ་བྱུང་། ཡིན་ན་ཡང་“རིགས་”ཞེས་པ་
 འདི་ལ་ལྟུལ་བ་ལྟ་བུ་ཆེན་མོའི་རང་ནམ་དུ་ཀླུ་ལེན་གོས་བཟང་དུ་“རིགས་ནི་མཁས་
 མཛེངས་དཔའ་ཞིང་རྒྱལ་པོ་ཡིན་པ། བཀའ་བཅན་ལ་དཀྱུས་ཆེ་བ། གཞུང་བཟང་ལ་
 འགོགས་བདེ་བ་སོགས་ལ་རབས་ཀྱི་སྤྱོད་ཚུལ་ཅི་རིགས་དང་ལྷན་པ།”^[2] ཞེས་གསལ་
 བས་བོད་རང་གི་ལྷགས་ལ་ཡང་མི་རིགས་ཞེས་པ་འདི་པ་མ་གཅིག་ལས་རྒྱུད་པའི་གོ་

[1] Seton-Watson, Hugh. 1977. Nations and States. London: Methuen.

[2] ཆོལ་གསུམ་ལོ་རྒྱུས་ལྟེ་ཆ་ནས་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བཅོ་གྲེང་། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་པར་
 ཏེ་བསྐྱུག་༡༩༩༩-༡༡-༡༠ རྩོག་གངས་ ༡༠༠ པའི་ནང་ “ཟེར་བ་ཀྱི་བན་དེ་དག་དབང་སྒོ་བཟང་རྒྱ་མཆོའི་འདི་སྣང་
 འཁྲལ་བའི་རིལ་ཅིང་རྟོགས་བཞིན་ཀྱི་ཚུལ་དུ་བཀོད་པ་དུ་ཀླུ་ལེན་གོས་བཟང་ལས་སྤྱོད་པ་མ་དང་པོ་བཞུགས། དག་
 དབང་སྒོ་བཟང་རྒྱ་མཆོས་བཅུ་མས། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩ རྩོག་གངས་ ༡༩” ཞེས་ལོ་རྒྱུས་སྒྲ་
 བཞི་སྒྲས་བཀའ་ཤིས་ཆེ་རིང་གིས་ལུང་དྲངས་འདུག།

པ་དེ་མེད་པ་མ་ཟད་“ཡ་རབས་ཀྱི་སྒྲིབ་ཚུལ་ཅི་རིགས་”ཞེས་པ་ལས་ཉེ་དུས་ཀྱི་ཤར་
རྒྱལ་མཁས་པས་གསུངས་པའི་“སྤུན་མོང་གི་རྒྱུད་ཡིག་དང་རིག་གནས་ཀྱིས་བསྐྱེད་
པའི་སེམས་ཁམས་”ཤེས་པ་དང་བར་ཐག་ཉེ་སེ་བ་ཡོད་པས་ན། བོད་མི་རིགས་ནི་བོད་
རང་གི་སྤུན་མོང་གི་རྒྱུད་ཡིག་དང་བསམ་སྒྲོལ་རིག་གཞུང་གིས་བྱུང་པའི་ས་ཁོངས་སུ་
གནས་པའི་མི་ལ་གོ་ན་འགལ་བ་ཆེར་མེད་པར་སྟུམ།

དེ་ཡང་སྤྱིར་མི་རིགས་ཤིག་གྲུབ་པ་ལ་ཐོག་མར་སྤུན་མོང་གི་ས་ཁོངས་ཤིག་
དགོས་པ་དང་དེ་ནས་སྤུན་མོང་གི་འཆོ་ཐབས་སམ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆར་གཞི་ཞིག་
དགོས་པ། དེ་གཉིས་ལ་བརྟེན་ནས་རང་བཞིན་གྱིས་སྤུན་མོང་གི་རྒྱུད་ཡིག་ཅིག་འབྱུང་
སྟབས་པར་བཞེད་པ་ནི་འབྲེལ་འདྲིས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་དང་ཆ་རྒྱུན་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། སྤུན་
མོང་གི་བསམ་སྒྲོལ་ནི་སྤུན་མོང་གི་རྒྱུད་ཡིག་ལས་འབྱུང་ལ། སྤུན་མིན་གྱི་རྒྱུད་ཡིག་དང་
བསམ་སྒྲོལ་ས་དག་ཐོག་སྤུན་མིན་གྱི་རིག་གཞུང་ཞིག་འབྱུང་སྟབས་པར་བཤད་པ་ནི་རྒྱ་
འབྲས་ལྷགས་འབྱུང་གི་དབང་དུ་བྱས་པ་དང་། ལྷགས་ཕྱོག་གི་དབང་དུ་བྱས་པའམ་
མི་རིགས་ཤིག་གྲུབ་ཟིན་པ་དེ་འདྲིག་པའི་གོ་རིམ་ནི་དེ་ལྟར་མིན་པར་ཐོག་མ་དེ་རྒྱུད་
ཡིག་ལ་རག་ལས་པར་བཤད་མཁན་ཡོད་མོད། དེ་ཡང་མཐའ་གཅིག་དུ་ངེས་པ་མེད་པ་
ནི་འདས་ཟིན་པའི་ལོ་རྒྱུས་སུ་བསམ་སྒྲོལ་འདུ་ཤེས་སམ་ཆོས་ལྷགས་ཁོ་ན་ལ་བརྟེན་
ནས་མི་རིགས་ཤིག་གྲུབ་ཟིན་པ་སྤྱིར་ཡང་བསྟུ་སྟབས་པའི་དཔེ་མཆོན་རྗེས་མི་རིགས་་
ལྟ་བུའང་སྤིང་པ་ཞིག་དུ་འདོད་དོ།

གསུམ་པ། སྤིང་དོན།

སྤིང་དོན་ནམ་ཆབ་སྤིང་གྱི་གནད་དོན་དོས་འདྲིན་པ་ལ་ཐོག་མར་“ཆབ་སྤིང་”ཅེས་
པའི་ཆོག་འདི་ལ་གོ་བ་ཞིག་ཆགས་རྒྱ་གལ་ཆེ་བས་རང་ཅག་བོད་རྒྱུད་ཀྱི་“ཆབ་

མིང་ཅེས་པའི་དབྱིན་ཡིག་གི་སྐད་དོད་སྒྲིལ་ཤིང་། “politics”^[10]ནི་ཐོག་མར་གླི་
རིག་གི་སྐད་ལས་བྱུང་བ་དང་“མཁར་སྤྱང་”སམ་“ཡུལ་མི”ཞེས་པའི་གོ་བ་ཙམ་ལས་
མེད་པར་གྲགས། ཀླུ་ཡིག་གི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྐད་དོད་ཀྱིན་གྱི་“政治”^[11]ཞེས་པ་འདིའི་
ཆིག་ངོས་ཀྱི་གོ་བ་ལྟར་འགྲེལ་ན་གྱིན་“政”ཞེས་པས་འགོ་བྱེད་དམ་གཅོད་པོའི་དོན་
སྟོན་པ་དང་གྱི་“治”ཞེས་པས་འཛིན་སྟོང་སམ་ཐབས་ལམ་གྱི་དོན་སྟོན། དེ་གཞིན་
ཀླུ་གར་བས་“རྒྱ་རི་ཞེ་ཏི”ཞེས་པ་“རྒྱ་རྒྱུ་ཞེ་ཏི”ཞེས་པ་ལོ་ལོ་བ་དང་། “ཞེ་ཏི”ཞེས་པ་
ལེགས་སྤྱར་གྱི་“ཞེ་ཡུམ་”ལས་བྱུང་བ་དང་ལུགས་སམ་བྲིམས་ཀྱི་གོ་དོན་ཡིན་པས་
བོད་སྐད་ལ་སྤྱར་ན་ཀླུ་པོའི་ལུགས་སམ་ཀླུ་ཐབས་ཅེས་པའི་དོན་རེད། རང་ཅག་
བོད་སྐད་ལ་ཆབ་སྲིད་ཅེས་པ་“ཆབ་འབངས་ཏི་མངའ་འབངས་སྟོང་བར་བྱེད་པའི་
འཛིག་ཏེན་སྲིད་པའི་བྲིམས་ཀྱི་བྱ་གཞག”^[12]ཅིག་ལ་གོ་འདུག

དེས་ན། སྐབས་སུ་བབས་པའི་བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཞེས་པ་ནི་བོད་རང་གི་
འདས་པའི་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྲག་གོང་གི་“བཅན་པོ་”^[13]ནམས་ཀྱིས་“ཀླན་གྱི་དང་། ཐའི་
ལན་ཏུ་(Siam)སོགས་ཀླུ་ལབ་གཞན་ལག་མཉམ་དུ་ཉུང་མཐར་ཕྱོགས་གཉིས་ཀྱི་

[10] From Wikipedia, the free encyclopedia

[11] 政治_百度百科 baike.baidu.com/view/5073.htm

[12] བོད་རྒྱ་ཆིག་མཛོད་ཆེན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་གིས་ 1989 ལོའི་ཟླ་ 4 པར་པར་གཞི་ 9 པོ་བསྐྱིགས་པ་
དང་། 1989 ལོར་པར་ཐངས་བཞི་པ་བརྒྱབ།

[13] མ་ཡེ་ཁལ་ སྤྱི་ མན་ མལ་ཏ་ མན་ པ་རག་གིས་བཙམས། བོད་ཀྱི་གནས་བབས། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་པར་
ཁང་། བོད་འགྱུར་མ། ཤོག་གངས་ 1994 ལེའུ་དང་པོའི་མཆན་ 9 པོར། “ཏུན་ཏུང་ནས་ཐོན་པའི་ཀླུ་བོད་ཐ་སྤྱང་ཕྱོགས་
སྤེབས་ནང་བོད་ཆིག་“བཅན་པོ་”ཞེས་པའི་གོ་དོན། གོང་མ་ཡིན་པ་ཁྱད་སྟོང་སྟེ་སྟོང་གི་ ཆིག་འགྲེལ་དེའི་བཛོད་
ཆིག་“ཏིན་རི་”ཟེར་བ། ཡང་ན་“གནམ་གྱི་སྤྱོད་པའི་ཀླུ་སྲིད་ཀྱི་གོ་དོན་དུ་“གོང་མ་ཁོ་ནར་འཇུག”ཅེས་ P.
Pelliot,Histoire Ancienne du Tibet (Paris,1961): གསལ་ར་བསྟན་འདུག

[14] གོང་དེབ། ཤོག་གངས་ 1994 ནང་ཆིངས་ཡིག་ཐོག་མ་དེ་བྱི་ལོ་ 104-110 ཙམ་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་པ་དང་།
དེ་གཞིན་ཆིངས་ཡིག་གཞན་ལག་བྱི་ལོ་ 110-116-117-118 ནང་ 119 ནང་བཞག་ཡོད། ཅེས་འོག་མཆན་
གསུམ་པར་གསལ།

ཆིངས་ཡིག་ཁག་བདུན་”^[༡༥]ཅམ་བཞག་ནས་བོད་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མངའ་ཐང་ཕྱོགས་
མཐར་བསྐྱངས་པ་དང་། བོད་སིལ་བྱའི་རྗེས་སུ་བྱུང་བའི་ས་ཕག་རིན་གཙང་དང་
གཞུང་ས་དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་པ་བཅས་ཀྱིས་ཀྱང་རྒྱ་སོག་དབྱིན་གསུམ་ལ་ཞི་རྒྱས་
དབང་དྲག་གི་སློ་ནས་རང་གི་རྒྱལ་ཐབས་འདྲིན་པར་ལོ་རྒྱུས་དང་མཐུན་པའི་བྱིན་
ཐོ་རྒྱུན་ཏེ་བྱུང་བས་དེ་དག་གི་རྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་ནས་སྤྱི་དོན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བསྐྱབ་བྱ་ལེན་
རྒྱ་དང་། ཏུས་རབས་དང་མཐུན་པའི་སློ་ནས་རང་ཅག་བོད་པའི་རྒྱུད་ཡིག་དང་རིག་
གཞུང་། ས་ཁོངས་དང་འཆོ་ཐབས་སོགས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱིས་ང་ཆོར་གང་གནང་ཡོད་པ་
དང་། གང་དབང་བ་དེ་རང་ངོས་ནས་འབད་པ་ཆེན་པོས་བཙོན་ལེན་དང་བཙོན་ལེན་
བྱེད་ཐབས། ད་ལྟ་དང་མ་འོངས་པའི་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་། དམངས་ཀྱི་
འགོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་། འཆོ་ཐབས། ཕྱི་ནང་གི་འབྲེལ་ལམ་སོགས་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་
གཅིག་གྱུར་དང་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་བྱ་བའི་འཆར་གཞི་དང་ལག་
ལེན་ལ་གོ་དགོས་པར་སྣང་། ༥

[༡༥] མ་ཡི་ཁལ་ སྤྱི་ མན་ མལ་ཏ་ མན་ པ་རག་གིས་བཅུམས། བོད་ཀྱི་གནས་བབས། བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་པར་ཁང་།
བོད་འགྱུར་མ། ཤོག་གངས་ ༡༩༩ ནང་“ཆེས་སྐར་རབས་ནས་བྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ བར་གྱི་ཐའི་ལན་ཏའི་རྒྱལ་རབས་”ཤོག་
གངས་ ༡༩ ནང་ W. Wood, A History of Siam from Earliest times to the year A.D. 1781(London,1926)
ཞེས་འོག་མཆན་ ༥ པར་གསལ།

དབྱད་གཞིའི་ཡིག་ཆ།

- [༡] མ་ཡེ་ལལ་ སྤྱི་མན་ མལཏ་ མན་ པ་རག་གིས་བཅུམས། བོད་ཀྱི་གནས་བབས། བོད་གཞུང་
ཤེས་རིག་པར་ཁང་། བོད་འགྱུར་མ།
- [༢] བོད་སེལ་བྱའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ་ཤེལ་དཀར་ཕྱེང་བ། འོར་བྱང་ཨོ་རྒྱན་གྱིས་བཅུམས། ༡༩༩༡ ལོར་
བོད་ཕྱོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་ནས་པར་དུ་བསྐྱུན།
- [༣] བོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་གིས་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༥ པར་པར་གཞི་
དང་པོ་བསྒྲིགས། ༡༩༩༩ ལོར་པར་ཐེངས་བཞི་པ་བརྒྱབ།
- [༤] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བཏོ་སྒྲིང་། ཆོལ་གསུམ་ལོ་རྒྱུས་སྡེ་ཆན་ནས་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་
ཁང་ནས་པར་དུ་བསྐྱུན། ༢༠༠༤-༡༡-༣༠
- [༥] Stalin, Joseph. 1994. The Nation. In Nationalism, edited by John Hutchinson,
and Anthony D. Smith, 18-21. New York: Oxford University Press.
- [༦] Fichte, Johann Gottlieb. 1922. Addresses to the German Nation. Translated by
Reginald Foy Jones, and George Henry Turnbull. Chicago: Open Court.
- [༧] W. Wood, A History of Siam from Earliest times to the year A.D. 1781 (Lon-
don, 1926)
- [༨] Seton-Watson, Hugh. 1977. Nations and States. London: Methuen.

མདོ་སྨད་སྤྱི་བྱེད།

ཀུན་དགའ་བྱ་མས་ལ།^[1]

༡༡། དབྱང་ཚུལ་འདིའི་བཟོད་གཞི་མདོ་སྨད་སྤྱི་བྱེད་ནི་ལོ་ངོ་ ༡༧ རིང་གི་བོད་
ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། མདོ་སྤྱི་ནི་དམག་ཐེངས་གཉིས་ལས་འགོ་བཙུགས་
པ་དང་མཇུག་སྒྲིལ་བ་ཞིག་རེད། དེའང་དམག་ཐེངས་དང་པོ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༡༠ ལོ་
༡༧༡༡ ལོར་བོད་པས་མན་རྩ་མཐར་སྐྱོད་བཏང་རྗེས་རྒྱལ་ཁབ་སྲ་བརྟན་དང་གོང་
འཕེལ་ཡོང་སྤངས། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༡༩ ལོར་ལྷ་རྒྱལ་དབང་སྐྱོང་བཙུགས་པ་མཆོག་ནས་
མདོ་སྤྱི་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་ཕྱི་རྒྱུ་རྩེན་གཞིར་བྱས། སྐབས་དེའི་མདོ་སྤྱི་ནི་
བཀའ་བློན་སྐུ་མ་བྱམས་པ་བསྟན་དར་ཡིན་ལ། ཁོང་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་མདོ་སྤྱི་
ཐོག་མ་དེ་ཡིན། དེ་ནས་ཆབ་མདོ་ཁུལ་དུ་ད་དུང་རྒྱ་དམག་མང་དག་ཞིག་སྟེག་ཡོད་
པ་རྒྱུས་རིམ་པས་མཐར་སྐྱོད་གིས། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༡༩ ལོར་བཀའ་བློན་སྐུ་མ་སོགས་གིས་
དམག་ཤྱགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆབ་མདོར་མདོ་སྤྱིའི་གཞུང་ས་གཙོ་བོ་བཙུགས། དམག་
ཐེངས་གཉིས་པ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༥༠ ལོ་ ༡༠ པའི་ནང་། རྒྱ་དམག་གིས་ཆབ་མདོར་ཚུར་
ཁྱོལ་དཀ་པོ་བྱས་ཏེ་ཆབ་མདོ་དབང་འོག་ཏུ་བཙུག་ནས་མདོ་སྤྱི་མཐའ་མ་ང་པོ་དང་ག་
དབང་འཛིགས་མེད་འཁོར་གཡོག་དང་བཅས་པ་བཙན་བཟུང་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
ཐོག་མདོ་སྤྱི་ཞེས་པའི་མིང་ཆོག་དེ་རྗེས་ཆོག་ཏུ་འགོད་བཙུག་པ་རེད།

སྤྱིར་ལོ་ངོ་ ༡༧ ཀྱི་རིང་ལ་མདོ་སྤྱིའི་ལས་ཐོག་པ་བཀའ་བློན་དང་། བཀའ་ཆབ།

[1] བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་།

✉ kunga1359@gmail.com

ཇ་སག་གི་གོ་གནས་ཡོད་མཁན་རིམ་པ་བརྩ་བྱང་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ནས་ ༡༩༥༡ བར་
མདོ་སྤྱི་རིམ་པ་ཆང་མས་ཞི་དག་བྱང་འབྲེལ་གྱི་བྱ་བ་གང་མང་བཞུས་ཡོད་ཀྱང་དེ་ལ་རྒྱ་
གཞུང་གི་ཐེ་རུས་སྤྱི་ཚམ་ཡང་མེད། རྒྱ་མཆན་དེའི་ཕྱིར། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་སྐབས་འགངས་
ཆེན་དེའི་རིང་བོད་ནི་རང་བཙན་གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་ར་སྤོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

མདོ་སྤྱི་ཁྱབ་དོན་དང་དེའི་ལས་འགན།

དེ་ཡང་མདོ་སྤྱི་ཁྱབ་པ་ནི་མདོ་སྨད་སྤྱི་ཁྱབ་^[1]སྤྱི། ཁམས་དང་མདོ་སྨད་ཡོངས་ལ་དོ་
དམ་དབང་རྒྱུར་བྱེད་མཁན་གྱི་དཔོན་རིགས་ལ་ཟེར་ཞིང་། མཆོམས་རེར་ཁམས་ཀྱི་
རྒྱལ་པོ་ཞེས་འབོད་སྲོལ་ཡང་བྱུང་། མདོ་སྤྱི་ནི་སྤྱི་ཁྱབ་གཞན་(བྱང་སྤྱི། ལྗོ་སྤྱི། ཉག་སྤྱི། གོ་སྤྱི།
གཞིས་སྤྱི་ལ་སོགས་པའི་སྤྱི་ཁྱབ།)དང་མི་འདྲ་བར་ས་ཁྱོན་གྱི་ཆ་ནས་ཆེ་ཞིང་། ལས་གནས་སུ་
བཀའ་ཤག་ཁོངས་ནས་བཀའ་སློན་གཅིག་གིས་ངེས་པར་དུ་ལས་འཁུར་འཛིན་དགོས་
ཀྱི་ཡོད། འོན་ཀྱང་མཆོམས་རེར་རྒྱུན་དུ་མའི་དབང་གིས་ཇ་སག་དང་བཀའ་ཆབ་རེ་
གཉིས་ཐེབས་དགོས་པའང་བྱུང་འདུག།

མདོ་སྤྱི་ཁྱབ་དབང་ཤུགས་ཆེས་ཆེ་བའི་སྐབས་སུ་དེའི་མངའ་འོག་དུ་རྫོང་ ༡༡
བྱུང་ཆུང་ཞིང་།^[2] དེ་ཡང་མདོ་སྤྱི་ཁྱབ་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་དེའི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་ཡོད་
པའི་རྫོང་གཞིས་ཁག་དུ། ཁྱོད་གཞི་འཁུར་གཙོད་དང་།(མདོ་སྤྱི་ཁྱབ་ཐམ་ཁའི་ངོས་སུ་“ས་ཀུན་
བྱམས་པས་སྦྱོང་ཞིང་བདེ་སྦྱིད་བསྟན་པ་དར་བར་བྱེད།”^[3])ཁྱལ་བསྟུ་ཁྱིམས་གཞོན། ས་སྤྱང་

[1] དེབ་ཐེར་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་། བུན་ཆོགས་ཆེ་རིང་། ༡༩༩༡ བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། ཤོག་གངས་
༤༥༦ ནང་གསལ།

[2] དབུ་དཀར་ཆང་བྱམས་པ་སྐལ་ལྷན། དག་རྒྱན་ལོ་རྒྱུས་ ༩༡། «མི་ཆེའི་རིང་བོད་སྤྱི་དོན་ཆེད་ཞི་དག་གི་ལས་
འགན་སྤངས་རིམ» བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༢༠༡༥ ཤོག་གངས་ ༡༠༩ ནང་གསལ།

[3] ཞ་སྒྲ་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། «བོད་ཀྱི་སྤོང་དོན་རྒྱལ་རབས་སྤང་ཆ» བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་པར་ཁང་། ༡༩༩༦
ཤོག་གངས་ ༡༥༩ ནང་གསལ།

མདོ་སྐྱོད་ལས་བྱ་དང་དེ་དག་གི་ཕྱགས་རིམ།

མདོ་སྐྱོད་ལས་བྱ་དང་། སྤྱང་དམག་མདའ་དཔོན་ནམས་ནི་མདོ་སྐྱོད་གང་ཡིན་སོ་སོའི་
རང་མོས་ཀྱིས་འདེམས་དབང་ཡོད་ཅིང་། སྤུང་ཅེས་ཁང་ནས་སྒྲེར་གྱི་སྤུང་པ་གཅིག་
སྤུང་འབྲིད་ཆོག་གི་ཡོད།^[༥] མདོ་སྐྱོད་དུས་ཡུན་ནི་ལོ་ངོ་གསུམ་(ལོ་ངོ་བཞི་བཤད་སྟེ་
ཡང་འདུག)^[༦]འི་མཆོམས་སྤྱི་ལས་བྱ་སྤྱང་དམག་དང་བཅས་པ་བརྗེ་འཕྲོས་བྱེད་གྱི་
ཡོད། ཐོག་མའི་ཆར་མདོ་སྐྱོད་ལས་བྱར་ཁྱོན་བསྡེམས་མི་གངས་བརྩ་ནས་བཙོ་ལྷ་བར་
ཡོད། དེ་ནས་རིམ་པས་ལས་བྱའི་གངས་འཕོར་ཉི་ཤུའི་བར་འཕར་འདུག^[༧]

ལས་བྱ་རིམ་པའི་གོ་གནས་རེ་རེ་བཞིན་བརྗོད་ན། དེས་མེད་མཁན་ཆེན་
གཅིག་གཏན་འཁེལ་བ་མཁན་རིམ་གཉིས། བཀའ་མགྲོན་དྲུང་གཉིས། བཀའ་ལློན་
ལ་བཀའ་འགག་ཤོད་དྲུང་གཅིག་དེ་བྱིངས་དེས་མེད་སྐབས་གང་འཁེལ་སྐབས་ནས་པ་
དང་། ལས་ཆན་པ། ཅེ་མགྲོན་དུག་བདུན། ཅེ་ཤོད་དྲུང་རིགས་བཞི་ལྔ། ཅེ་སྐོར་རེ་བྱུང་།
མདའ་དཔོན་ལས་མེད་ཆབ་སྡོད་ཡོད་ན་ལས་བྱ་ཁང་དུ་འགྲིམ་ན་ཆོག་དྲུང་གཏོགས་
གས་སྐད་ཡིག་སྒྱུར་མཁན་གཉིས། ཏར་མཁན་གཅིག་བཅས་ཡོད། གོང་གསལ་ལས་བྱ་
དེ་དག་ལས་བྱུང་པའི་ལས་ཁུངས་དེར། མདོ་སྐྱོད་ལས་ཁང་ངམ་ཀུན་བྱབ་ཟེལ་གཞོན་
ཁང་ཞེས་བརྗོད་དོ།

མདོ་སྐྱོད་ཕྱགས་རིམ་ནི། མདོ་སྐྱོད་རང་གི་ཕྱགས་དེས་ཆ་མེད་པ་ལྟར།^[༨]
མཁན་རིམ་དང་སྐབས་ནས་པར་ལོ་ཕྱགས་འབྲུ་ཁལ་བརྒྱད་བརྒྱུ་དེ་འོག་ལས་ཆན་

[༥] གཡུ་ཐོག་རྫོང་གཡུ་སྒོན། ཤོག་གངས་ ༡༡༦ ནང་གསལ།

[༦] གཡུ་ཐོག་རྫོང་གཡུ་སྒོན་གྱི་རང་ནམ་དུ་བཟའ་ལྷ་གཡུ་ཐོག་བཟའ་ཤིས་དོན་གྱིས་མདོ་སྐྱོད་སྐབས་དུས་ཡུན་ལོ་
བཞི་བཤད་འདུག།

[༧] Robert Ford, Captured in Tibet, Oxford University Press, 1990, p.32

[༨] Ford p.47

པར་འབྲུ་ཁལ་དུག་བརྒྱ། དེ་འོག་ཅེ་ཤོད་དྲུང་དཀྱུས་ལ་འབྲུ་ཁལ་བཞི་བརྒྱ། དེ་འོག་
དྲུང་གཏོགས་ལ་འབྲུ་ཁལ་ཉིས་བརྒྱ། གོང་གསལ་འབྲུ་ཁལ་རེར་དདུལ་སྤང་ ༩ ཉོ་
པ་རེ་ཅེས་པའི་དདུལ་སྤང་སྟོལ་ཡོད།^[90]

མདོ་སྤྱི་འོག་གི་བཅའ་ཁྲིད་དམག་ཁྲར།

ཤོག་མར་བྱི་ལོ་ ༡༩༡༢ ལོར་བོད་དམག་ཁོངས་སུ་མདའ་དཔོན་ ༡༠ དང་། དམག་མི་
དཀྱུས་མ་ ༤༥༠༠ ལྷག་ཙམ་ཡོད་པ་དང་། མདོ་སྤྱི་ཁལ་གྱི་ས་སྤང་ལ་ཤུགས་སྟོན་རྒྱག་
རྒྱའི་ཆེད་དུ་བོད་དམག་ཀ་དང་། ཆ་དང་། ང་དང་། ཉ་དང་། ༡༠་དང་། ཐ་དང་། ད་དང་།
སོགས་རིམ་བཞིན་གསར་འཛུགས་བྱས།^[91] བྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་ཆབ་མདོའི་གཡུལ་
འཁྱེད་སྐབས་བོད་དམག་ལ་མདའ་དཔོན་བཅུ་བདུན་བར་རྒྱ་བསྐྱེད་བཏང་བ་དང་།
དམག་མི་དཀྱུས་མ་ ༡༢༥༠༠ ཟེན་ཞིང་(ཡུལ་དམག་བསྟོམས་པས)གཙོ་ཤུགས་རྒྱ་མོ་རྩལ་
རྒྱ་བརྒྱད་ཆབ་མདོར་བཞག་འདུག^[92] བོད་གཞུང་ལ་སྤྱི་ཤེས་བཅའ་སྤྱི་གྲས་པ་ཀ་
ནས་ད་བར་མདའ་ཁག་བཅུ་གཅིག་ཡོད་པ་ནས་ཀ་ད་གཉིས་ལྟ་སར་སྟོན་པ་སྤྱད། དེ་
བྱིངས་ཁ་དང་ནས་ཐ་དང་བར་མདོ་སྤྱི་ཁལ་དུ་བཅའ་སྟོན་བྱས་ཡོད། ཁ་དང་ག་དང་
དམག་མི་ཆེག་སྟོང་དང་མདའ་དཔོན་གཉིས་སྤྱད། དམག་སྤྲར་གཞན་ལ་མདའ་དཔོན་
གཅིག་ཅུ་དཔོན་གཉིས། བརྒྱ་དཔོན་ལྔ། སྤྱིང་དཔོན་ཉེ་ལྔ། དམག་མི་ ༥༠༠ བཅས་ཡོད།

མདོ་སྤྱི་ལྷ་སྤྱིའི་སྐབས་ཆབ་མདོ་རྩ་བའི་གནས་སྤངས་ལ་གཟིགས་ནས།

[90] ཤུག་གཡལ་བ་སྤྱི་བུང་དཔོན་བྱི་ལོ་རྒྱུ་ཤོག་གངས་ ༤༠༩ ནང་གསལ།

[91] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། སྤྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༡ བོད་རང་སྟོང་སྟོང་སྟོང་
ཆབ་ཤོས་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་ཞིབ་འཛུགས་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་ནས་བསྐྱུན། ༡༩༩༤ ཤོག་གངས་ ༥༡
ནང་“(ཀ་དང་སྤྱི་ཁལ་དམག་སྤྲར) (ཆ་དང་མེ་སྟོགས་དམག་སྤྲར) ༩་དང་། ༡༠་དང་། ༡༡་དང་། ༡༢་དང་། ༡༣་དང་། ༡༤་དང་།
པ་རྒྱལ་མཆོག་སྤྱི་བུང་བཅུ་གསུམ་པའི་སྐབས་གསར་བཙུགས་གནང་། (ཁ་དང་དམག་སྤྲར་ཨ་མ) (ག་དང་གཞིས་
ཅེར་)(ང་དང་རྒྱལ་ཅེ) (ཅ་དང་དིང་རི)” ཅས་གསལ།

[92] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་ ༩ ཤོག་གངས་ ༡༩༩ ནང་གསལ།

མེད་མོ་བ་ལྟ་བུ་ཅམ་དམག་མིའི་ཁོངས་སུ་བསྐྱུས་པ་དང་།^[19] ཡུལ་དམག་མང་པོ་
བསྐྱུ་རུབ་གནང་། དེ་དག་ལ་དམག་སྡོད་སྐྱོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་གནང་བ་དང་ཆབས་ཅིག
ཡུལ་དམག་རེ་རེར་ལག་རྒྱ་མེ་མདའ་དང་གོ་མཚོན་སོགས་སྤྲད་སྟོན་བྱང་།^[20] དེ་
དག་ལས་བོད་དམག་གི་གྲངས་འཕོར་དང་རྒྱས་སྟོབས་ཅུང་ཆེ་རུ་སོང་ཡང་། ད་དུང་
རྒྱ་དང་དམག་འཐབ་བྱེད་རྒྱར་ཚད་གཞི་ཙུང་བ་ནས་ལོངས་མེད།

མདོ་སྤྱི་མཐའ་མ་ལྟ་བུ་དགཉེས་ཀྱི་མཐུན་པ་དང་མི་མཐུན་པའི་སྐྱོད་བཤེས་

མདོ་སྤྱི་ལྟ་བུ་དགཉེས་ནི་བྱེ་ལོ་ ༡༧༩༧ ལོར་ ༡༧༥༠ ལོར་གྱི་ལོ་ངོ་བཞིའི་རིང་རིམ་པར་
བྱང་བའི་མདོ་སྤྱི་བཤེས་ཡིན་ལ། རྒྱས་སྐབས་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་
ཆེས་ངོ་བོ་ཆེ་བའི་རྒྱས་སྐབས་ཤིག་ཡིན་པས། སྤྱི་བཤེས་དེ་དགཉེས་ཀྱི་སྤྱུག་རྒྱ་བབས་
པའི་འགན་འཁུར་ཡང་ཉ་ཅང་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་རེད། དང་པོ་ཁོང་དགཉེས་ཀྱི་སྐབས་དེའི་
ངོ་བོ་དག་གི་གནས་བབས་ལ་མ་ལྟོས་གོང་། རྒྱས་སྐབས་དེའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་བབས་
སྤྱི་དང་ལྟག་པར་རྒྱ་ནག་གཙོས་པའི་བྱིམ་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གནས་བབས་ལ་རོབ་
ཅམ་རྒྱུས་ལོན་བྱེད་དགོས་པ་ཤིན་ཏུ་གཤམ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། དེ་ཡང་བྱེ་ལོ་ ༡༧༩༧
ལོར་དམག་ཆེན་གཉེས་པ་མཚུགས་བསྐྱེད་ཀྱི་ལོ་ངོ་གཉེས་སོང་བ་དང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་ནང་
བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་དབང་ཤུགས་ཀྱང་རིམ་གྱི་བྱི་འགོ་བཙུམས་ཤིང་། ལོ་དེའི་
བྱེ་ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན་རྒྱ་གར་དབྱིན་ཇིའི་འོག་ནས་རང་བཅན་ཐོབ་པ་རེད། དེ་ལྟར་
ན་ཡང་། རྒྱལ་ཁབ་གསར་འཛུགས་དང་ནང་ཁུལ་དུ་ཁ་ཆེ་དང་ཉིན་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་
ལངས་པ་མ་ཟད། རྒྱ་ནག་གི་སྟོན་ཤུགས་ཀྱང་ཉ་ཅང་ཆེ་བ་སོགས་རྒྱ་མཚན་དུ་མའི་

[19] Robert Ford, Captured in Tibet p.62

[20] དག་རྒྱུན་ལོ་རྒྱུས་ ༩༡ མི་ཆེའི་རིང་བོད་སྤྱི་དོན་ཆེད་ཞི་བདེ་དགཉེས་ཀྱི་ལས་འགན་སྤངས་རིམ། དབུ་དཀར་ཆང་
བྱམས་པ་སྐལ་ལྷན། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ཤོག་གྲངས་ ༡༡༥ རྩེ་གསལ།

དབང་གིས་བོད་ལ་ནུས་པ་ལྡན་པའི་རོགས་སྐྱོར་ཐུབ་མི་འདུག^[14] དེ་བཞིན་དབྱིན་
ཇིས་བོད་ལ་རོགས་སྐྱོར་བྱ་རྒྱུར་ཐབས་ཤེས་ཙམ་ཡང་འཐེན་མེད་ལ།^[15] ཨ་རིས་
རོགས་སྐྱོར་ཕན་བྱ་ཞིག་བྱས་ཀྱང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་བྱང་ཀོ་རི་ཡ་དང་ལྷོ་ཀོ་རི་ཡ་
དབར་དམག་འཁྲུག་བྱུང་བའི་ཆུན་གྱིས། བོད་ལ་འཕྲོད་བཞིན་པའི་རྒྱུ་སྐྱོར་ཕན་བྱ་
དེའང་ཙམ་ཆད་ཕྱིན་པ་རེད། སྐབས་དེར་ཨ་རིས་བོད་ལ་རོགས་སྐྱོར་བྱས་པ་དེ་ནི་བོད་
ལ་ཞེན་ཞོག་ཡོད་པས་མ་ཡིན་པར། གཙོ་བོ་དམར་ཤོག་ལ་ཁ་གཏད་གཙོག་ཕྱིར་ཡིན་
པས་རོགས་སྐྱོར་དེ་ཡང་སྒྲིག་ནས་བྱས་ཡོད།

སྐབས་དེར་རྒྱ་ནག་ལ་མཆོན་ན། གོང་མིང་ཏང་དང་གྲུང་ཁྲན་ཏང་གཉིས་
འཐབ་འཁྲུག་མང་པོ་བརྒྱད་དེ་མཐར་གྲུང་ཁྲན་ཏང་ལ་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་ནས། དམར་ཤོག་
གཞུང་གིས་ཏམ་པ་ཆེན་པོས་བོད་བཅིངས་གྲོལ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་བསྒྲགས་གཏམ་སྤེལ་
བཞིན་ཡོད། དེ་ལྟ་བུའི་རྒྱ་ནག་གི་འཇུག་བཤེས་བོད་ལ་ཏ་ཅང་ཉེན་ཁ་ཆེ་བའི་གནས་
བབས་ཤིག་བཙོན་པ་རེད།

སྐབས་དེར་བོད་ལ་མཆོན་ན། རྒྱལ་དབང་དོན་གྱི་བདག་པོ་སྐུ་ན་ཏ་ཅང་
གཞོན་གཞོན་དང་། སྤིང་སྐྱོང་སྟག་བྲག་ཡང་སྐུ་ན་ཤིན་ཏུ་ཆས་པར་གྱུར་ཡོད་པས་
བོད་ཀྱི་བདེ་སྟུག་ནི་ཆུན་བྱིས་གཉིས་ལ་ཐུག་པ་ལྟ་བུའི་གནས་སྐབས་དེ་འདྲ་ཞིག་
གི་སྐབས། ཆབ་མདོར་མདོ་སྐྱར་ཐེབས་འདོད་ཡོད་མཁན་གྱི་མི་གཅིག་ཀྱང་མེད།^[16]
དེའི་རྒྱ་མཆོན་གཙོ་བོ་ནི། ཆབ་མདོ་དེ་དམག་གི་གཡུལ་ས་ལྟ་བུ་ཆགས་ཡོད་ལ། རྒྱ་

[14] Robert Ford, Captured in Tibet p.26 “འབྲས་ལྗོངས་དཔོན་པོ་ཅལ་ས་བེལ་(Sir Charles Bell)
གྱིས་དབྱིན་གཞུང་རྒྱ་གར་བཞག་ནས་སོ་སོའི་ལུང་པར་ཕྱིར་ལོག་ཆེ་རྒྱ་གར་གཞུང་ནས་བོད་རྒྱ་དམར་ལག་ནས་སྐྱོབ་
འདོད་ཡོད་ཀྱང་ནུས་སྟོབས་ཀྱི་ཆ་ནས་སྐྱོབ་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད་ཅེས་ཁོ་རང་གི་དེབ་ནང་བཤད་ཡོད།” ཅེས་གསལ།

[15] རྒྱལ་ཅེ་ནམ་རྒྱལ་དབང་འདུས། བོད་ལྗོངས་རྒྱལ་ཁབ་ཆེན་པོའི་སྤིང་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་དྲག་པོའི་དམག་
གི་ལོ་རྒྱུས་རགས་བསྟུས། ཤེས་རིག་པར་ཁང་། ༡༩༥༦ ཤོག་གྲངས་ ༡༩༩ བྱང་“དབྱིན་གཞུང་ནས་རྒྱ་གར་རང་བཙན་
ཐུང་ཟིན་སྐབས་རོགས་རམ་བྱ་ཐབས་མེད་ལུགས།” གསལ།

[16] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔྱད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༡༤ ཤོག་གྲངས་ ༡༤༧ བྱང་གསལ།

དམག་ལྷ་སར་ཡོང་བར་རྒྱལ་སྐོར་ལྷ་བྱ་ཡང་ཡིན་པ་མ་ཟད།^[19] མི་འགྲངས་པར་ཆབ་
མདོར་ཞི་བླ་གང་རུང་གི་ཤོག་ནས་རྒྱ་ནག་དམར་པོ་གཞུང་གི་དབང་ཤུགས་བསྐྱེབ་
རྒྱ་གཏན་འཁེལ་བྱེད་པ་རེད།

ལྷ་ང་གཉིས་མཐུན་པའི་ཆ།

བོད་རྒྱལ་ཆོག་པ་འདྲུ་ཆེན་མོས་ཐག་གཅོད་དང་བྲིད་སྐྱོང་སྟག་བྲག་རིན་པོ་ཆེའི་
བཀའ་ཁོ་ནར་འདིན་ཏེ་ལྷ་^[19]ང་^[20]གཉིས་རིམ་པས་མདོ་སྐྱེད་ཕེབས་པ་མ་གཏོགས།
རང་ངོས་ནས་ལས་འཁུར་འདིན་བསམ་པའི་བསམ་སྒོ་བཅངས་ནས་ཆབ་མདོར་
བསྐྱོད་བཞག་པ་ཚ་བ་ནས་མ་རེད། མ་ཟད་གཉིས་ཀར་ཅིས་དཔོན་ནས་བཀའ་སློན་གོ་
གནས་ཐོབ་པ་དང་སྒྲགས་མདོ་སྐྱེད་ལས་གནས་གཅིག་ཅར་དུ་ཐོབ་པ་གཅིག་མཚུངས་
ཡིན་པས། ཁོང་གཉིས་ཀ་སྐབས་དེར་བཀའ་སློན་གསར་པ་རེད། ཅིས་ཀྱང་དོ་སྣང་བྱེད་
དགོས་པ་ཞིག་ལ་སྐབས་དེར་བཀའ་སློན་ཆུན་གྲས་སུ་འདེམས་མེད། (བཀའ་སློན་ཆུ་
རམ་པ། བཀའ་སློན་ཟུར་ཁང་དབང་ཆེན་དགེ་ལེགས། བཀའ་སློན་རག་ཁ་ཤག)

ཆབ་སྐྱེད་ཀྱི་ཡངས་ལྡན་གསལ་མི་མཐུན་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལྷ་ ༥ ཆོས་ ༦ ཉིན་དགེ་བཤེས་ཤེས་རབ་རྒྱ་མཆོས་མཆོ་སྟོན་ནས་རྒྱ་
ནག་གུང་ཁྲན་ཏང་གིས་བོད་བཅིངས་གྲོལ་གཏང་རྒྱ་ཡིན་ཞེས་རྒྱུ་བསྒྲགས་བྱས་

[19] Gyalo Thondup & Anne F. Thurston The Noodle maker of Kalimpong 2015, p.99
[19] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔྱད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༡༦། ཤོག་གངས་ ༡༦༤ ནང་གསལ།
[20] ང་ལོ་དང་གུང་ཁྲན་ཏང་འདིགས་མེད་ཀྱིས་ཆེད་སྟེལ་གཏམ་ཆོགས། བདེ་སྤྱང་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། ༡༩༩༩
ཤོག་གངས་ ༩ ནང་གསལ།

ཤིང་། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་ཡོང་འགོ་བཙུགས། མདོ་སྤྱི་གསར་པ་དང་
མོད་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ཟླ་ ༩ རང་ཆབ་མདོར་ཕེབས་ཤིང་། མདོ་སྤྱི་ལྷ་དང་གཉིས་ཀྱི་རྒྱ་
འགོག་གི་ཐབས་བྱས་ནི་བྱ་དག་ཅིང་།^[༡༧] ལྷ་ལྷ་ས་སེར་དམག་དང་ཡུལ་དམག་
མང་དག་ཅིག་བསྟར་བ་ལ་འགན་ལ་དམག་སྡོད་སྡུད་དེ་དམག་འཐབ་གྱི་སྒོ་
ནས་ལན་བསྟོག་རྒྱ་དང་།^[༡༨] ང་མོད་ཀྱིས་ནི་ཞི་བའི་བཀའ་ཚོལ་འབའ་ཞིག་གི་ལམ་
ནས་འགྲིག་ཐབས་བྱེད་དགོས་སྐྱེས་པ་དེ་རེད།^[༡༩]

ཉར་འབྱར་ཡོད་མེད་ཀྱི་ཚད་ཁྲིམས་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ཟླ་དགུ་པའི་ནང་མདོ་སྤྱི་གསར་པ་དང་མོད་ཕེབས་སྐབས། མདོ་བྱུར་ལྷ་
ལྷ་ས་ལྷ་སར་བྱིར་ལོག་ཐུབ་པའི་སྟན་འཕྲིལ་ན་གཉིས་ཅམ་ལུལ་ཡང་།^[༢༠] གནས་སྐབས་
རིང་ལྷ་སར་ཕེབས་མ་ཐུབ་པར་བཀའ་ཤག་ནས་མཉམ་སྡེལ་ཐོག་ཆབ་མདོར་བཞུགས་
དགོས་པ་བཀའ་བཏང་། འོན་ཀྱང་ང་མོད་ནས་མདོ་སྤྱི་གཉིས་ཆབ་མདོར་ཡུན་རིང་
བཞུགས་ཆོ་ཆབ་འབངས་མི་སེར་ལ་བརྟེན་གསུག་ཆེ་རྒྱ་མ་གཏོགས་དགེ་མཚན་

[༡༧] ལྷ་སྐབ་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མིང་དོན་རྒྱུ་རབས། ཟླ་ཆ། ཤོག་གངས་ ༩༡ རང་གསལ།

[༡༨] Ford p.64 ཞི་བ་ལྷ་རིན་པོ་ཆེ་དང་ཡོངས་འཛིན་གྱི་བྱང་རིན་པོ་ཆེ་དབར་རྒྱུད་འཕྲིན་ཐོག་བཀའ་ཚོལ་
གནང་སྐབས། ཞི་བ་ལྷ་ས་ལྷ་ས་རྒྱལ་ལ་ཞུགས་ན་འགྲིག་མིན་གྱིས་བཀའ་འདྲི་ཞུས་སྐབས། གྱི་བྱང་རིན་པོ་
ཆེས་མདོ་སྤྱིའི་དགོངས་དོན་ལྷ་ས་གནང་དགོས་གསུངས། མདོ་སྤྱི་ལྷ་སུ་ནི་དམག་གི་རྩལ་སྟོབས་སྡེལ་བྱིར་བྱ་བ་རྒྱུས་
ལ་དམག་སྡོད་གནང་འདོད་མིས་པ་ཤུགས་ཆེན་པོ་ཡོད། དེ་བས་གྱི་བྱང་རིན་པོ་ཆེས་བཀའ་ཚོལ་ནང་ཤུགས་སུ་བྱ་བ་
རྒྱུས་དམག་ནང་ཞུགས་དགོས་པ་གསུངས།

[༡༩] Tsering Shakya, Dragon in the land of snows , Pimlico, 1999 , p.14 “ང་མོད་མདོ་སྤྱི་ལ་མ་
ཕེབས་གོང་མདོ་སྤྱི་རྒྱུད་པ་རྒྱ་སྐད་གཤམ་ཤིས་དོན་གྱི་ལམ་ཆབ་མདོའི་གནས་སྐབས་སྐོར་དྲིས་པའི་ཆོ། གཤམ་
ཐོག་ནས་རྒྱ་ནག་ལ་ཁོང་ཁོ་མི་སྤངས་པ་དང་ཡུལ་མི་དང་འཆམ་མཐུན་གང་ཐུབ་གནང་དགོས་ཞེས་གསུངས། Gold-
stien ང་མོད་ཆབ་མདོར་མདོ་སྤྱི་ལས་གནས་འཛིན་སྟངས་ཕེབས་སྐབས། ལམ་བར་ཀུན་བདེ་གྲིང་གི་ལས་བྱེད་ཅིག་
ཤུགས་སྐབས། ཁོང་གིས་རྒྱ་ནག་ཁ་གཏད་དུ་དམག་འཐབ་ཡོང་རྒྱུར་མི་སྤྱི་ལ་ཞི་བ་རང་གི་ཐོག་ནས་འགྲིག་ཐབས་
དགོས་པ་གསུངས་སོ།” ཅེས་གསལ།

[༢༠] ངག་རྒྱན་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཤིང་ ༩༡ ཤོག་གངས་ ༡༡ རང་གསལ།

གང་ཡང་མི་འདུག^[14] ལྷ་ས་ནས་ལྷ་སྐྱ་ཕྱིར་ལོག་ཐེབས་རྒྱུ་ཞུས་པ་ཞེས་
གནང་། འོན་ཀྱང་ང་མོད་ཀྱིས་བཤད་པ་ལྟར་ན། བོད་གཞུང་ནས་ལྷ་སྐྱ་ལྷ་སར་ཕྱིར་
ལོག་ཐེབས་དགོས་པའི་སྐོར་ཏར་འབྱོར་མེད། མ་ཟད་མདོ་སྐྱ་ལྷ་སྐྱ་སྟོན་ཏེ་འབྱོར་
སྐབས་ལྷ་ས་ནས་ངེས་པར་དུ་མདོ་སྐྱ་ང་མོད་དང་མཉམ་སྦྲེལ་ཐོག་ཆབ་མདོར་མ་
མཐུད་ཕྱག་ལས་གནང་དགོས་པའི་བཀའ་ཐེབས། དེ་བས། ལྷ་སྐྱ་ཆབ་མདོར་ཐེབས་
འདོད་མེད་ལ་ལྷ་སར་ཕྱིར་ལོག་གནང་ཐབས་མེད་པར་སྟོན་ཏེ་འབྱོར་བཞུགས། ཞེས་དང་།
ལྷ་སྐྱ་སྐྱ་ཀྱང་ཆབ་མདོར་སྟོན་རྒྱ་མོས་པ་ཁྱོད་ནས་མེད་སྐབས་ལམ་སངས་ཕྱིར་ལོག་
གནང་།^[15] སྐབས་དེར་སྐར་མདོ་བྱུར་ལྷ་སྐྱ་ནས་ཡུལ་དམག་དང་སེར་དམག་བསྟུ་
རུབ་གནང་བ་རྣམས་ད་ཆ་མདོ་སྐྱ་ང་མོད་ནས་ཡུལ་དམག་རྣམས་རྫོང་སོ་སོར་ཕྱིར་
སློག་དང་སེར་དམག་རྣམས་དགོན་པ་སོ་སོར་ཕྱིར་སློག་གནང་བེན་པ་མ་ཟད།^[16] ལྷ་
སྐྱ་ཕྱིར་ལོག་ཐེབས་ནས་བདུན་ཕྲག་གཅིག་ཙམ་སོང་རྗེས་རྒྱ་དམག་ནས་དམག་ཤྱགས་
དག་པོས་དམག་དངོས་སུ་སླེབས་ཆེ།^[17] ང་མོད་སར་ཡོད་པའི་རྒྱུང་འཕྲིན་གཅིག་
ཡོད་པ་དེའང་པོ་ཏིས་(Ford)ལན་མང་རི་བོ་ཆེར་བཅུགས་རྒྱུའི་རེ་བ་ཞུས་ཀྱང་ནམ་
ཡང་བཅུགས་མེད།^[18] སྐབས་དེར་ང་མོད་ཀྱིས་“སེམས་ཁུལ་མི་གནང་རི་བོ་ཆེར་

[14] ང་མོད་དག་དབང་འདུགས་མེད་ཀྱིས་ཆེད་སྒྲུལ་གཏམ་ཆོགས། 1999 བདེ་སྐྱ་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།
ཤོག་གྲངས་ 8 ནང་གསལ།

[15] དག་རྒྱུན་ལོ་རྒྱུས་ 91 ཤོག་གྲངས་ 111 ནང་“ང་ད་མུས་འདྲིར་བསྐྱད་ཆེ། རིང་མིན་ཆབ་མདོ་སྐྱ་ལུང་འདི་
ཁྱག་དང་འདྲིས་ངེས་པར་རང་ཉིད་མདོ་སྐྱ་སྟོན་འདོད་ཁྱོད་ནས་མི་འདུག” ཅས་གསལ།

[16] ང་མོད་དག་དབང་འདུགས་མེད་ཀྱིས་ཆེད་སྒྲུལ་གཏམ་ཆོགས། 1999 བདེ་སྐྱ་བོད་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།
ཤོག་གྲངས་ 10 ནང་“ལྷ་སྐྱ་སྐྱ་ཡུལ་དམག་ཁྱི་གཅིག་ལྷག་སྐྱ་སྟོན་གནང་འདུག དམག་གི་ཟེ་འབྲུ་དང་འཆོ་བའི་
ཉེར་མཁོ་ཆང་མ་མི་སེར་ནས་དཔོར་འདེན་བྱ་དགོས། སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་འགྲིམ་འབྲུལ་སྒྲུལ་འདེན་ཏུ་ཅང་རྗེས་
ལུས་ཡིན་པར་བརྟེན། རྫོན་ལ་ས་གནས་ཁྱག་གི་དངོས་པོ་རྣམས་ས་གནས་ཞིག་ལ་གཅིག་བསྟུས་བྱས་རྗེས་གཞི་ནས་
གཡུལ་སར་སྒྲུལ་དགོས་པས་མི་སེར་ལ་བརྟེན་གསུམ་ཆེ་ཞིང་། མི་མང་པོ་བཟུང་རྒྱ་ཆད་ནས་སྐྱ་རྒྱ་ཆུག་མཁན་
གྱི་ཁེངས་འདུག གནས་རྒྱུལ་འདི་འདྲའི་འོག་བཅིངས་འགྲོལ་དམག་ལ་ཁ་གཏད་བཅོག་རྒྱ་མར་བཞག་ནང་ལུལ་ལ་
ཟིང་ཆ་ཡོད་ཉེན་ཡོད་པའི་དུས་བབ་ཉེན་ཆབས་ཆེན་པོར་ཐུག་ཡོད་པ་རེད།” ཅས་གསལ།

[17] Robert ford, p.107

[18] Robert ford, pp.103-110

བོད་དམག་གི་རྒྱས་སྟོབས་ཆེ་རུ་བཏང་བེན་ཡོད། རྒྱ་དམར་ང་ཆོ་ལྷ་སར་འགྲོ་བའི་
ལམ་གཅད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།” ཡིན་ནའང་ལག་ལེན་ཐོག་རི་བོ་ཆེར་བོད་དམག་ཉུང་
ཤས་ལས་མེད། གང་ཡིན་ཟེར་ན། སྐབས་དེར་ང་མོད་ནས་ལྷ་སུ་རི་བོ་ཆེར་སྤྱི་འདོམས་
ལ་འགྲོ་དགོས་པའི་ཏར་བཏང་ཡང་། ཊོན་དངོས་ཐོག་ཕེབས་མ་ཐུབ་ཅང་།^[༡༠] ང་མོད་
འཁོར་དང་བཅས་པ་ལྷ་སར་ཡོང་ཐབས་བྲལ་ནས། མཐར་གྱུ་གུ་དགོན་པར་རྒྱ་ལག་
ནས་འགོ་བཏགས་ཞུས་སོ། ^[༡༡]

མཐུག་གཏམ།

མདོ་སྤྱི་དང་འབྲེལ་བའི་ཆེད་ཚོམ་འདིའི་ནང་རང་རྒྱས་གང་ཡོད་ཀྱི་འཆོལ་བསྟུ་བྱས་
པ་བརྒྱད། གནད་དོན་གསར་པ་གང་མང་ཞིག་བྲིས་ཡོད་ཀྱང་། སྤན་རང་ཉིད་དཔྱད་
ཚོམ་འབྲི་རྒྱར་ཉམས་ཐྱོང་ཞན་པའི་དབང་གིས་འདོད་སློ་ཆེ་མས་པ་ཞིག་མ་བྱུང་། དེ་
ལྟར་ན་ཡང་དཀྱུལ་ཡངས་མཁྱེན་རྒྱ་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་དགོངས་འཆར་ལྷག་ཚོལ་ཡོང་
བ་བྱ་ཞེས་དང་། ལར་ནས་སྤན་ཀྱི་ཆེད་ཚོམ་འདིར་བརྟེན་ཉིང་པོ་ནི། སྤྱིར་མདོ་
སྤྱི་སྤྱི་བྱུང་སྟོར་ཡིན་ལ། ཡང་སྟོས་མདོ་སྤྱི་ལྷ་སུ་དང་ང་མོད་གཉིས་ཀྱིས་མདོ་སྤྱིའི་
ལས་ཁུར་གནང་རིང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལངས་ཕྱོགས་སོགས་མཐུན་པ་དང་མི་མཐུན་
པའི་སྟོར་སོགས་གཙོ་བོ་བྲིས་ཡོད་དོ། །

[༡༠] ཏོར་བྱར་བསོད་ནམས་ཚོས་འཕེལ། དག་རྒྱན་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཕྱིང་ ༡༩ བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༧ ཐོག་
གངས་ ༡༡༡ ནང་“ཁོ་བོ་ལྷ་ཚོང་ལ་སྤྱོད་དུས་མདོ་སྤྱི་ང་མོད་པས་ཆབ་མདོས་ཁུལ་ས་མཚམས་ཁག་མང་ནས་རྒྱ་
དམར་རིམ་བསྟུད་ཡོང་དང་ཡོང་བཞིན་འགོག་སྲུང་པས་ས་བསྐྱོར་བ་འཁོར་མིན་མདོ་བྱར་ལྷ་སུ་ཁྱེད་རང་རི་བྱུང་(རི་
བོ་ཆེ་དང་བྱུང་པོ་སྟེང་ཆེན་)གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་འདོམས་ལ་འགྲོ་དགོས་གསུངས་འདུག་ཀྱང་། ང་མོད་ལྷ་ས་ནས་ཕེབས་དུས་
ལས་བྱ་མཉམ་ཁྱིད་གནང་ཐུབ་མེད་ཅང་ཁོ་བོའི་ལས་བྱ་རྣམས་ང་མོད་ཀྱི་ལས་བྱར་བཞག་དགོས་བྱུང་སྐབས་ད་ལམ་
རི་བྱུང་སྤྱི་འདོམས་སུ་འགྲོ་རྒྱ་ཁྱོན་ནས་གྲ་འགྲིག་ཡག་པོ་མ་བྱུང་།” ཞེས་གསལ།

[༡༡] Ford, p.138

བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་གྲས་སྒྲོར་མོ།

གཙང་བླ་མ་སྒྲོབས་ལགས།^[༡]

ནང་དོན་གཙོ་བོ།

༢༡། བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པ་མང་པོས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་སྐབས། བོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ལ་གཏིང་ཚུགས་པའི་རྒྱས་ལོན་མ་བྱུང་བའམ་གཟབ་ནན་མ་བྱུང་བ་གང་ཡིན་ཆ་མ་འཆལ་ཡང་། ཞིབ་འཇུག་གི་ཆེད་ཚུལ་མང་པོའི་ནང་ཆོག་དོན་གཉིས་ཀར་ནོར་འཛོལ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད་པའི་ཐད་དཔེ་མཆོན་རེ་གཉིས་ནང་གྲས་སྒྲོར་མོའི་ཚུལ་དུ་བྱུང་བཞིན་ཡོད་པ་ལགས་ན། མཁྱེན་ལུན་ཞིབ་འཇུག་པ་རྣམ་པས་བཀའ་སློབ་དགོངས་འཆར་ལྟར་སྒྲོལ་ཡོང་བ་ལྟ།

བཅ་ཆད་གཙོ་བོ། ཁམས་སོག་རྒྱ་སོག་མང་ལུ་ལ། མར་ལུ་ལ། རྒྱ་ནག་གྲང་གོ།

དང་པོ། ཁམས་སོག་ལ་རྒྱ་སོག་བྱིས་པ།

དོགས་གནད་ཡོད་སར་རྒྱ་མཆོན་བྲངས་ནས་དཔྱད་པ་དང་བཤོ་སྤང་བྱ་རྒྱུ་ནི་ཞིབ་

[༡] ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་སློབ་དཔོན་བཟེས་པ།
✉ topla0079@gmail.com

འཇུག་གི་དགོས་པར་གསུངས་ལ། དཔུང་པ་དང་བཤོ་སྒྲིང་བྱེད་པའི་གཞི་རྒྱ་ཆུགས་ས་གཙུག་པོ་དེ་དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ཡིན་པས་ན། བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པ་ཚོས་ཀྱང་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས། བོད་ཡིག་དང་། རྒྱ་ཡིག་དབྱིན་ཡིག་སོགས་ཀྱི་ནང་གསལ་བའི་ཡིག་ཆ་ཁག་ལ་གཤིབ་བསྟར་བྱ་དགོས་ལ། དེ་བས་ཀྱང་བོད་སྐད་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཁག་ལ་རུང་ཞིབ་ཆགས་ཀྱི་ལྟ་དགོས་པ་ལས། དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གང་རུང་ཞིག་ལག་ཏུ་འཐེབ་མ་ཐག་ཐམས་ཅད་བདེན་པར་འདྲིན་ནས་ཆོད་སྒྲུབ་བཞག་ཆོ། གནད་དོན་མང་པོ་ཞིག་གི་ཐད་ནོར་འདྲོལ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་འདུག

དཔེར་ན། རྒྱ་དབྱིན་རུ་སུ་གསུམ་གྱིས་དབྱིན་སྐྱོར་ལས་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་འགོ་སྟོན་དུ་བོད་གཞུང་དང་བྱམས་ལྷན་སྐྱོང་བྱང་དབར་འགལ་སྒྲུབ་བས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ ལོར་ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མ་གསང་བྱོལ་གནང་སྐབས། གསལ་ཅོག་སྟེང་ཕྱག་བསྟར་མའི་ཕྱག་བྲིས་ཤིག་འདྲིལ་གནང་མཛད་ཡོད་པའི་ནང་དོན་སྐོར་ལ། བྱམས་ལྷན་དགོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཚུལ་སྒྲིག་ཆོགས་ཚུང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་བཅུམས་པའི་《ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པའི་ནམ་ཐར་རིན་ཆེན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་》གཙོས། ཁོང་གི་སྐོར་ལ་ཆེད་ཚུལ་བྲིས་པ་པལ་མོ་ཆེའི་ནང་། ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་མཆོག་ནས་ཡལོང་ས་མཁན་ཆེན་དོ་རྩེ་འཆང་(ཡུལ་དབང་སྐྱོང་བཅུ་གསུམ་པ་)མཆོག་ནས་ཐུགས་རྗེ་ཚུང་བ་ཅི་ལ་སྲིད་ཀྱང་། གཤམ་འོག་ཞིབ་ལས་བྱེད་པོ་ནམས་ཀྱིས་མཛད་གཏད་བཅོས་ཏེ་སྐར་སྟོལ་ལ་མི་གནས་པའི་དམག་པོགས་བཞི་བུར་འགོལ་དཀྱི་བྱས་པ་དེ་དག་གི་ཐུབ་དམིགས་མེད་ཀྱི་རེ་ཞིག་རྒྱ་སོག་ཡུལ་གྱར་དང་ལྷན་ཁག་ལ་སྤོང་མོ་བྱེད་པར་འགོ་དགོས་ལུགས་འཁོད་ཡོད་པ།^[1] ཞེས་བཀོད་ཡོད་མོད།

དོན་དངོས་སུ་ཤིང་བྱི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ བོད་ལྗེ་ ༩ ཆོས་ ༡༩ ཉིན། བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་སྟོ་མང་མཆན་ཞབས་དོ་རྩེ་གཡིབ་(མཆན་ཞབས་དག་དབང་སྟོ་བཟང་)

[1] ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་སྟོ་བཟང་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མའི་ནམ་ཐར་རིན་ཆེན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ། རྟོན་ཆ། བྱང་གོ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༩ རྟོག་གྲངས་ ༩༥༦ ནང་གསལ།

ལ་བསྐྱལ་བའི་དམ་འབྱར་མའི་བཀའ་ཤོག་ཅིག་དེ་སྡོན་ཨ་ཁྱེས་མ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ངེས་སྟན་པ་ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་མཁས་དབང་དོ་སྤྲོས་བཟ་གིས་ཆེ་རིང་གིས་གྲུས་པར་མཁོ་འདོན་གནང་བ་དེའི་ནང་། ཁམས་སོག་གི་སྦྱིན་བདག་ཁག་བརྒྱད་དོ་ཆེན་བསྐྱལ་མ་དང་། མཐུན་རྒྱུན་དང་སྦྱིན་འདྲ་ཡོང་རེ་དང་བཅས་ཡུལ་གྱུ་ངེས་མེད་དུ་བསྐྱོད་ཐོན་མི་བྱ་ཐབས་མེད། ཅེས་འཁོད་འདུག དེ་བཞིན། སྐུ་ཞབས་ཀྱི་མི་མས་སྟོ་གྲོ་ལ་ན་ལ་(David Macdonald)ཀྱིས་བྱི་ལོ་ 1996 ལོར་བརྩམས་པའི་《Twenty years in Tibet》ཞེས་པའི་ནང་དུ་ཡང་། ཡཔཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་གཞིས་ཀ་ཅེ་ནས་དོག་ཐོན་མཛད་ཁར། ཏཱ་ལའི་སྤྲ་མ་ལ་འཕྲིན་ཡིག་ཅིག་བཞག་པ་དེའི་ནང་དུ། ཁོང་རང་ད་རེས་སོག་ཡུལ་དུ་འགྲོ་དོན་ནི་ཞལ་འདེབས་སྤོང་རྒྱུ་ཁོ་ནའི་དོན་དུ་མ་གཏོགས། བོད་སྡོངས་སུ་ཟིང་ཆ་སྤོང་རྒྱུའི་ཀྱན་སྤོང་གཏན་ནས་མེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་རེད།^[9] ཅེས་འཁོད་ཡོད། གོང་གསལ་ཡིག་ཆང་དེ་གཉིས་ལས། ཡཔཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་གསང་བྱོལ་གནང་ཁར་གསོལ་ཅོག་སྟེང་ཡ་རྒྱལ་དབང་བཙུག་པ་མཆོག་ལ་འཛིག་གནང་མཛད་པའི་བཀའ་ཡིག་དངོས་ནང་སོག་ཡུལ་ལམ་ཁམས་སོག་ཅེས་བྲིས་ཡོད་པ་ལས་རྒྱ་སོག་ཅེས་བྲིས་མེད་པ་ར་འཕྲོད་ཀྱི་འདུག

གཉིས་པ། མང་ཡུལ་དང་མང་ཡུལ་འབྲུལ་བ།

ཡང་རྗེ་བཙུན་མི་ལ་རས་པའི་འཁྲུངས་ཡུལ་མང་ཡུལ་གྱང་ཐང་དང་། མི་ལའི་སྐྱབ་སྤྱག་བྲག་དཀར་རྟ་སོ་ཞེས་པ་དག་དེང་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་གང་དུ་ངོས་འཛིན་དགོས་མིན་ཐད་སྟེན་པ་ལྷག་མུང་རྒྱལ་མཆོང་བ་ལྟར་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ངང་ནོར་འཛོལ་གྱི་ལམ་དུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་འདུག་པ་མཐོང་། དེ་ཡང་། ནོར་སྤིང་བོད་ཀྱི་རིག་

[9] David Macdonald. Twenty years in Tibet, p.296.

གཞུང་ཞིབ་འདུག་ལྟེ་གནས་ཁང་གི་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༡ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡ ནས་ ༡༠ བར་གྱི་
《འོ་ར་ལྷེ》གསར་ཤོག་གི་ནང་། གནས་མཆོག་བྲག་དཀར་རྩ་སོ་དབུ་མ་རྫོང་ནི་སྟོང་
མངའ་རིས་སྟོར་གསུམ་གྱི་ས་ཆ། མང་ཡུལ་ཆབ་གྱིས་བསྟོར་བའི་སྟོར་མཆོ་མངའ་
རིས་གུང་ཐང་།^[༤] ཞེས་མང་ཡུལ་གུང་ཐང་དང་བྲག་དཀར་རྩ་སོ་གཉིས་སྟོང་མངའ་
རིས་སྟོར་གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ་མར་ཡུལ་ཆབ་གྱི་སྟོར་བའི་གནས་སུ་ཡོད་པ་བཤད་འདུག་
པ་མཐོང་རྗེས། ས་ཡུལ་དོན་འབྲུལ་གྱི་གནས་ཚུལ་དེ་སེམས་གྱི་མ་བཟོན་པས་བདག་
གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༡ ལོའི་ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སྟོབ་གཉེར་ཁང་གི་《གཞུང་བཞད་སྒྲུ་
འདོན་ཐེངས་གཉིས་པའི་ནང་《མང་ཡུལ་ལ་བྱིན་ནམ། །རྩེ་མི་ལ་རས་པ་ཨེ་མཇུག།》
ཞེས་པའི་དབུད་ཐུང་ཞིག་གསལ་འདེབས་གྱི་ཚུལ་དུ་སྟེལ་ཡོད།

འོན་ཀྱང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ལོར་གཞིས་བཞུགས་གུང་ཐང་བསྟན་འཛིན་འོ་ར་
བྱས་བཅུམས་པའི་《མང་ཡུལ་མངའ་རིས་གུང་ཐང་གི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་》ཞེས་པའི་
ནང་། དེ་ཡང་བོད་ཡུལ་སྟོང་མངའ་རིས་ཀྱི་ཆ་སྟོན་མང་ཡུལ་གུང་ཐང་། ཞེས་མངའ་
རིས་སྟོར་གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ་དུ་གྱུར་བའི་ནང་ཆོན་སྐྱེའི་དང་། མང་ཡུལ། ཟངས་
དཀར་བཅས་སྟོར་གཅིག་གི་བྱེ་བྲག་ཏུ་གྱུར་བའི་ནང་གི་མང་ཡུལ་ཞེས་པ་དེ་ཡིན་
ཅིང་།^[༥] ཞེས་དང་། བདེ་ཆོས་ཡེ་ཤེས་སྟོབས་རྒྱལ་གྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༥ ལོར་བསྐྱིགས་
པའི་《བོད་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་པ་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྟན་
མེས་པོ་དབྱེས་པའི་མཆོད་རློན་》ཞེས་པའི་དེབ་དང་པོའི་ནང་། བྲག་དཀར་རྩ་སོ་དབུ་
མ་རྫོང་། དང་པོ། གནས་མཆོག་དེ་གང་དུ་ཆགས་པ་ལས་བོད་གངས་ཅན་གྱི་ལྗོངས་སུ་
སྟོང་མངའ་རིས་སྟོར་གསུམ། སྟང་མདོ་ཁམས་སྐང་དུག་བར་དབུས་གཙང་དུ་བཞི་བཅས་

[༤] འོ་ར་ལྷེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༡ ཟླ་ ༡ ནས་ ༡༠ བར། འོ་ར་ལྷེ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གཅེས་སྟོང་ཁང་། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
ཞིབ་འདུག་ལྟེ་གནས།

[༥] གུང་ཐང་བསྟན་འཛིན་འོ་ར་བྱ། མང་ཡུལ་གུང་ཐང་གི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་
ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༡ ཤོག་གཤངས་ ༡ ནང་གསལ།

བོད་ཀྱི་ན་གཞིན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་གྲས་སྒྲིབ་མོ།

གསུམ་ལས། རྟོད་མངའ་རིས་སྒྲོར་གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ། མང་ཡུལ་ཆབ་གྱིས་སྒྲོར་ཞེས་པའི་
ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་དང་^[༥] ཞེས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་གྱི་གསུངས་འདུག་ལ།

བསོད་བདེ་དམན་པ་ཞིག་ལ་ཉེ་བའི་ཆར་ཡང་ངོ་དེབ་གྱི་སྒྲུག་མིང་གྲང་
ཐང་ལ་མོ་ཞེས་པ་ཞིག་གིས། གྲུས་པར་བྱེད་གྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༠༡༡ ལོར་བོད་ཀྱི་དཔེ་
མཛོད་ཁང་ནས་དཔེ་སྐྱུན་ཞུས་པའི་《ཤེལ་དཀར་ཆོས་འབྱུང་》གི་སྤྱིང་བཙོན་དུ། ལ་
རྟོད་ཀྱི་རྟོག་གི་ནང་སྦྱིད་གྲོང་བཞག་འདུག་པ་དེ་ལོ་རྒྱུས་གསར་བཙོན་དང་འཁྱོག་
བཙོན་མ་རེད་དམ། སྦྱིད་གྲོང་ནི་གཙང་ལ་རྟོད་ལས་ལོགས་སུ་ཡིན་ཡིན་པ་རེད། དེ་ལ་
ལན་ཞིག་ཡོད་པ། ཞེས་པའི་འཕྲིན་ཡིག་ཐུང་དུ་ཞིག་བཏང་བྱུང་། ཁོང་ལ་ཡིན་མིན་
བདེན་ལུགས་ཇི་ཅམ་བཤད་ཀྱང་། ཉ་གསར་རྒྱུག་འདོད་དང་། བྱི་གསར་འབ་འདོད་
གྱི་བསམ་པས་ཁས་ལེན་གནང་རྒྱུ་ཡར་ཟད། ད་དུང་བདག་ལ་ཚུར་ཆོགས་གཏམ་དང་
སྟངས་སྟོངས་མེད་པའི་ཡ་ལ་བསྟན་འདོགས་འདྲ་མིན་བྱེད་གྱི་འདུག་སྐབས་དེར་གྲུས་པའི་
བསམ་པའི་ནང་ཆོས་རྗེས་སྐྱུ་པཎ་ཆེན་གྱིས་བཀའ་སློབ་གཅིག་བྲན་འོང་བ་ནི། དེང་
སང་དུས་ན་ལོ་གྲངས་ཆུན་འཁྱུར་ན། བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱང་གཙུག་གཏོར་ཇི་བཞིན་ཏེ།
ཤེས་རབ་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ལྗང་ཡངས་པ་ཡང་། གཞིན་ལུར་གྱུར་ན་ཆད་མར་འཛིན་པ་
དགོན། ཞེས་གསུངས་པ་དེ་རེད།

དོན་དངོས་སུ་ཁོང་ཆོ་ཆང་མས་མང་ཡུལ་(མར)དང་མང་ཡུལ་འདྲོལ། མངའ་
རིས་དང་མངའ་རིས་འདྲོལ་སོང་བ་ཞིག་ལོས་ཡིན། གཞན་དུ་མང་ཡུལ་ལམ་མང་ཡུལ་
སྦྱིད་གྲོང་གི་ཁུལ་རྣམས་དབུས་གཙང་རུ་བཞི་ལས་རུ་ལག་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ནི།
སྤྱར་རྒྱལ་བཙན་པོ་སྤོང་བཙན་སྐབས་དབུས་གཙང་རུ་བཞིར་རུ་རེ་ལ་ཡུལ་དཔོན་བཅུ་
དྲུག་ཡོད་པའི་སྒྲོར་གསུང་སྐབས། དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་སྤྱི་ཚམ་ལ་མཁས་པ་
ལྷུས་བཙམས་པའི་《ལྷུ་ཆོས་འབྱུང་》ལས། རུ་ལག་གི་ཡུལ་དཔོན་ཆུང་བཅུ་དྲུག་

[༥] བདེ་ཆོས་ལེ་ཤེས་རྟོགས་རྒྱལ། བོད་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་པ་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་མཛོར་བསྐྱེད་
མེས་པོ་དབྱེས་པའི་མཛོད་སྒྲིམ། དེབ་དང་པོ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ཤོག་གྲངས་ ༩༧ ནང་གསལ།

ལ། མང་ཡུལ་ལ།^[2] ཞེས་བྱུང་ལ། དཔལ་ལྷན་ས་སྐྱ་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་མངའ་རིས་
རྫོང་དགའི་ཁུལ་དེ་དབུས་གཙང་ཁྱི་སྐྱོར་བརྩུག་སུམ་གྱི་ཡ་གུལ་དུ་བྱངས་འདུག་པ་
ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཡས་མས་སུ་དཔོན་ཡིག་པ་སྟག་ཚང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོས་
བཅུམས་པའི་《རྒྱལ་རབས་མང་པོའི་ལེགས་བཤད་རྣམ་གྲངས་ཡིད་འཛིན་ཞོར་བུའི་
ཕྱིང་བ》ལས། དབུས་གཙང་ཁྱི་སྐྱོར་བརྩུག་སུམ་སུལ་བ་ནི། མངའ་རིས་རྫོང་ཁོའི་
འོག་གི། སློ་དོལ་རྫོང་གསུམ་ཁྱི་སྐྱོར་གཅིག་^[3] ཞེས་བྱུང་།

དེ་བཞིན་སྡེ་སྲིད་པག་མོ་གྲུ་པ་དང་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་
སྤར་བཞིན་དབུས་གཙང་གི་ཁོངས་སུ་བཅེ་བའི་ལུགས་སུ་བྱུང་འདུག་པ་ནི་གཙང་
སྟོན་ཏེ་རུ་ཀ་རུས་པའི་རྒྱན་(༡༩༥༩ ལོ་ ༡༩༠༩)ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠ ཡས་མས་སུ་བཅུམས་
པའི་《མི་ལ་རས་པའི་རྣམ་ཐར》ལས། རྗེ་བརྩན་མི་ལས་སྤྲ་མ་མར་པའི་བཀའ་ལན་
དུ། བདག་གཙང་ལ་སྟོད་ཀྱི་མི་སྒྲིག་པོ་ཆེ་ཅིག་ལགས། ཞེས་དང་། བཅན་པོ་བསྟན་
འཛིན་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་བཅུམས་པའི་《འཛམ་གླིང་རྒྱས་བཤད》
ལས། ལ་སྟོད་ཀྱི་ཆར་གཏོགས་པའི་མང་ཡུལ་སྐྱིད་གྲོང་དུ་གྲགས་པ་ཡོད་པ་དེར་རྩོ་
པོ་མཆེད་བཞིའི་ནང་ཆན་རྩོ་པོ་མ་ཏི་བཟང་པོའི་སྐྱ་བརྟན་བྱིན་རྒྱབས་ཀྱི་གཟི་འོད་
འབར་དང་།^[4] ཞེས་སོགས་བྱུང་བ་ལས་ཤེས་ནུས། གཞན་ཡང་། མང་ཡུལ་གྲུང་ཐང་
རོལ་བའི་རྡོ་རྗེའི་མཆན་གཞན་དུ་ལ་སྟོད་དགའ་བ་རྡོ་རྗེ་ཡང་ཁྱེ་བཞིན་འདུག་ལགས།

ད་ནི་དོན་གྱི་གནད་ཁ་རྟོག་ལ་བྱིལ་ནས་ཁྱེད་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་
གྱི་ཡ་གུལ་མང་ཡུལ་ལམ་ཡིག་ཆ་རྟེང་པ་མང་པོའི་ནང་མར་ཡུལ་ཞེས་འཁོད་པའི་
ཡུལ་སྡེ་དེ་ནི། བོད་སིལ་བུའི་སྐབས་མངའ་བདག་འོད་སྤང་གི་སྐས་དཔལ་འཁོར་

[2] མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ། རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུས་ལ། བོད་ཐོད་མེ་མི་དམངས་དཔེ་སྟེང་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ཞོག་ཁང་ས་ ༩༥༦།
[3] སྟག་ཚང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། རྒྱལ་རབས་མང་པོའི་ལེགས་བཤད་རྣམ་གྲངས་ཡིད་འཛིན་ཞོར་བུའི་ཕྱིང་བ།
ཀྲུང་གོ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྟེང་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༦ ཞོག་ཁང་ས་ ༡༩༩ ནང་གསལ།
[4] བཅན་པོ་མི་ཏན་སློ་བཟང་འཕྲིན་ལས། འཛམ་གླིང་ཆེན་པོའི་རྒྱས་བཤད་སྟོད་བརྩན་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་།
དཔེ་གཞུགས། ༡༩ ནང་གསལ།

བཅན་གྱི་བཅུན་མོ་ཆེ་བ་སྣམ་ནམ་བཟའ་ལེགས་བཅུན་གྱི་སྲས་ཚུང་བ་སྦྱིད་ལྡེ་ཉི་
མ་མགོན་གྱིས་མངའ་རིས་སྒྲོར་གསུམ་རང་གི་བྱ་སྟོང་གྱི་མགོན་གསུམ་ལ་བགོས་པ་
ལས། ཆེ་བ་དཔལ་གྱི་མགོན་ལ་མངའ་རིས་སུ་གནང་བའི་ས་ཁོངས་ཤིག་རེད་འདུག་ལ།
དེའི་བྱའ་ཁོངས་ནི་བསོད་ནམས་ཆེ་བརྟན་ཡོབ་སེ་དགེ་རྒན་གྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་
བཅུམས་པའི་《ལ་དྲགས་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་》ལས། འབངས་ཁྱ་ནག་བཅན།
ཤར་རུ་ཐོག་དང་གསེར་ཁ་ཤོག་ལད་གྱི་བདེ་མཆོག་དམར་པོ། མཆོམས་གྱི་ར་བ་དམར་
པོ། བམ་ལེ་ཡི་མིག་གི་ཕ་བོང་གཡག་ལྡེར་རྩོམ་པ་ཅན་ཡན། བྱང་གསེར་ཁ་མགོན་
པོ། རུབ་ཁ་ཆེའི་ལ་རྩ་རྒྱ་རྟོགས་རྣམས་ཡིན་ལ། ཞེས་བྱུང་ཞིང་། སྤུལ་དེ་རྣམས་ནི་དང་
གི་ཆར་ལ་དྲགས་དང་བོད་གྱི་རུ་ཐོག་གི་ས་ཁོངས་རྣམས་ཡིན་འདུག་པའོ།

མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་གི་མང་ཡུལ་ནི། བོད་སེལ་བུའི་སྐབས་འོད་སྤང་གི་སྲས་
དཔའ་འཁོར་བཅན་གྱི་ཚུན་མ་འཆིམས་བཟའ་བཅུན་ནིའི་སྲས་ཁྱི་བཀྲ་ཤིས་བཞེགས་
པ་ལས། སྲས་སྤྲད་གྱི་ལྡེ་གསུམ་བྱུང་བ་ལས་ཆེ་བ་དཔལ་ལྡེ་སྲས་ཆེ་བ་འོད་དཔལ་ལྡེས་
བཟུང་བའི་ས་ཡིན་པ་ནི། ཀ་ཐོག་རིག་འཛིན་ཆེ་དབང་ནོར་བུས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལས་
མས་སུ་བཅུམས་པའི་《བོད་རྩི་ལྟ་བཅན་པོའི་གདུང་རབས་མངའ་རིས་སྤྲད་མང་ཡུལ་
གྲང་ཐང་དུ་རྩི་ལྟར་བྱུང་བའི་ཚུལ་དེབ་གཏེར་དྲངས་ཤེལ་འཕུལ་གྱི་མེ་ལོང་》ལས། དེའི་
ས་ཆོགས་ནི་གྲང་ཐང་ལ་ཐོག་གངས་རི་རྩི་ལྟ་བཅན་ནས་བལ་པོའི་ཡུལ་མཆོམས་
ཉིང་ཕ་རི་ཡིན་པ་གསལ། མདོར་ན། མང་ཡུལ་ལམ་མར་ཡུལ་ནི་སྟོང་མངའ་རིས་
སྒྲོར་གསུམ་གྱི་ས་ཁོངས་སུ་ཡོད་པ་དང་། མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་གི་མང་ཡུལ་ནི་མངའ་
རིས་སྤྲད་དམ་གཅང་ལ་སྟོང་གྱི་ས་ཁོངས་སོ། འོ་ན། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ཁག་ཏུ་
མངའ་རིས་རྫོང་དགའ་ཞེས་སོགས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། དེ་ནི་སྟོང་མངའ་རིས་
སྒྲོར་གསུམ་ལས་ལོགས་སུ་གྱུར་བའི་མངའ་རིས་སྤྲད་ཅེས་པ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་ཡང་ཀ་
ཐོག་རིག་འཛིན་ཆེ་དབང་ནོར་བུས་མཛད་པའི་《བོད་རྩི་ལྟ་བཅན་པོའི་གདུང་རབས་

མངའ་རིས་སྤང་མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་དུ་ངེ་ལྟར་བྱང་བའི་ཚུལ་དེ་བ་གཏེར་དྲངས་ཤེལ་
འཕྱལ་གྱི་མེ་ལོང་། ། ཞེས་པ་སོགས་ལས། རྟོད་མངའ་རིས་སྟོར་གསུམ་དང་། མངའ་རིས་
སྤང་གྲང་ཐང་གཉིས་ཀྱི་བྱང་པར་ཡང་ཞེས་པར་གྱུར་རོ།

གསུམ་ལ། རྩ་ནག་དང་གྲང་གོའི་གོ་དོན་ཐ་དང་འཛིན་ལ།

བྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ཅམ་ནས་ད་ལྟའི་བར་རྩ་ནག་རྩལ་ཁབ་ཀྱིས་རང་གི་ངོ་བོ་གསར་དུ་
གཏན་འབེབས་བྱེད་སྐབས། རྩ་ནག་ནི་མི་རིགས་མང་བའི་རྩལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་
མ་ཟད། རྩ་དང་། བོད། སོག་པོ། ཤིན་ཅང་། མན་རྩ་གཙོས་པའི་མི་རིགས་ལྷ་བརྩུང་
དུག་ལས་གྲབ་པའི་སྤྱི་མཐུན་གྱི་རྩལ་ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོ་གཏན་འབེབས་ཀྱི་ཐ་སྟོད་ལ་གྲང་
གོ། ཞེས་གནའ་སྤྱོད་མོ་ནས་རྩ་ནག་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟོད་རྟེན་རུལ་དེ་
སྦྱར་ཏེ། གྲང་གོའི་བོད་ལྗོངས་དང་། གྲང་གོའི་ཞོ་སྟོན། གྲང་གོའི་འབྲི་གཡག་ ཅས་
བོད་ཀྱི་རྟོད་བརྩུད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མིང་གི་སྟོན་དུ་གྲང་གོ་སྦྱར་ནས་བོད་དང་བཅས་
པར་ཁོ་པ་ཆོའི་དབང་སྦྱར་ནི་ཁྲིམས་མཐུན་ཞིག་ཡིན་པ་བཟོ་ཐབས་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ལྷག་པར་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༠
ལོ་ནས་ལོ་བརྩལ་ཡི་རིང་གཙོ་གནད་ཞིབ་འཇུག་བྱ་གཞི་《བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་
དཔྱད་ཞིབ》ནང་། གྲང་གོའི་མི་དང་རྩ་མི་གོ་དོན་སོ་སོ་ཡིན་པ་དང་། བོད་མི་དང་རྩ་
མི་གཉིས་གྲང་གོའི་མི་ཡིན།^[10] ཞེས་ཆབ་སྲིད་དགོས་མཁོའི་ལོག་འགྲེལ་ཤུགས་ཆེན་
རྩལ་དང་རྩལ་བཞིན་པར་བརྟེན། བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནད་མཁན་མང་པོ་ཞིག་མགོ་
བོ་འཛོམས་པར་གྱུར་ནས། གྲང་གོ་ཞེས་པ་ནི་བོད་དང་བཅས་པའི་རྩ་ནག་གི་བཅན་འོག་
ཏུ་བརྩུག་པའི་མི་རིགས་སྤུང་མོང་ལ་བཅན་ཤིང་གྱི་བཏགས་པའི་ཐ་སྟོད་ཅིག་ཡིན་

[10] དབང་ཚྛོད་སོགས། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དཔྱད་ཞིབ། རྟོད་ཆ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། བྱི་ལོ་ ༢༠༠༡
ཤོག་གྲངས་ ༡༩ ནང་གསལ།

པར་བསམ་ན། རྒྱ་ནག་ལ་ཀྲང་གོ་ཞེས་འབོད་ན་ཆབ་སྲིད་ཐད་ནོར་འཛོལ་ཆེན་པོ་
ཞིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་འདུག འོན་ཏེ་ངོས་སུ་བོད་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་རྙིང་
པའི་ནང་ཀྲང་གོ་དང་། ཅི་ན། རྒྱ་ནག་གསུམ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་དངས་
ཡོད་པ་དང་། ཀྲང་གོ་འམ་རྒྱ་ནག་དང་བོད་གཉིས་ཐ་དད་སོ་སོ་བའི་ཡུལ་གྱི་ཞིག་ཡིན་
པ་རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆ་དང་རྙིང་ཁྲངས་རྣམས་སུ་གསལ་པོར་འབོད་འདུག

ཀྲང་གོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྟད་འདི་ལ་ད་པན་མི་ལོ་ ༡༠༠༠ ལྷག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་
ཅིང་། རྒྱ་མི་རིགས་གནས་སྡོད་ས་ཆའི་མིང་ནས་བྱུང་ཞིང་། གནའ་སྡེ་མོ་ནས་རྒྱ་ནག་
པ་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟད་ཅིག་ཡིན་པར་སྟངས་ཆོག་རང་སྟེང་གི་གོ་དོན་
ནི་ཡུལ་གྱའི་དཀྱིལ་དབུས་དང་། དབུས་ཁུལ། དབུས་ས། ཞེས་པ་དང་འབྲེམ་ཆུངས་
ཡིན།^[༡༡] ཞེས་བཤད། རྒྱ་ནག་ཅེས་པ་གནའ་སྡེ་མོ་ནས་བོད་པས་ཀྲང་གོ་(སྟོང་ཁུན)
ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟད་ཅིག་ཡིན་པས་ན། འོན་ཏེ་ཀྲང་གོ་དང་རྒྱ་ནག་ནི་དོན་གཅིག་
མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་ངེས་ཤིང་། «བོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོའི»ནང་“སྟོན་ཁུན་
རྩུང་ཀུས་དང་འབྲེམ་སྟོང་ཁུན་རྒྱལ་པོ། རྒྱ་སྐད་ལ་རྩུང་ཀུས་ཏེ་ཤར་ཕྱོགས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་
པོ་”^[༡༢]ཞེས་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་རྙིང་ཁྲངས་རྣམས་སུ་རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུན་
ཞེས་གསལ། རྒྱལ་དབང་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོས་སྟོང་ཁུན་ཞེས་པ་ཀྲང་གོ་ཞེས་པའི་
སྐྱུ་བྱུར་ཆག་སྟེ་སྐད་ཉམས་པ་ཞིག་རེད།^[༡༣] ཅེས་གསུང་པ་ནི་བོད་གནའ་རབས་པའི་

[11] དབང་རྒྱུད་སོགས། བོད་རྫོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དབྱུད་ཞིབ། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༡ ཞོག་
གྲངས་ ༡༩ ནང་གསལ།
[12] ཀྲང་དབྱེ་སུན་གྱིས་གཙོ་འགན་བཞེས་ནས་ཚོམ་སྒྲིག་བྱས། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལྷ་ ༡༡ སྟོང་
ཆ། ཞོག་གྲངས་ ༡༡༠༨ ནང་གསལ།
[13] ཆབ་སྲིད་ལམ་སྟོན། གཉིས་པ། བོད་གཞུང་ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས། ༡༩༩༩ ཞོག་གྲངས་ ༡༩༡༡ རྒྱལ་དབང་མཆོག་
གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལྷ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་གནས་མཆོག་རྗེ་གདན་དུ་གཞིས་ལུས་བོད་མི་བདུན་སྟོང་སྟོར་ལ་གནང་
བའི་བཀའ་སློབ།

སྐྱ་བསྐྱར་ཐང་རྒྱ་ཡིག་གི་ཐ་སྟངས་ཐང་གོ་ལ་(唐国)ལ་ཐང་གྲར།^[19] ཞེས་བསྐྱར་ཡོད་ན།
གྲང་གོ་(中国)ལ་སྟོང་ཁུན་ཞེས་བསྐྱར་ཡོད་ངེས་པ་ཞིག་ཏུ་བསམ་སོང་།

ཡང་རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུན་ཞེས་བྱང་བ་ནི་སྐྱ་ཞབས་ས་ཏེབ་^[20] ཅེས་འབོད་པ་
དང་འབྲེལ་བར་བོད་རྒྱའི་ཐ་སྟངས་མཉམ་དུ་སྒྲིལ་ནས་སྒྲས་པ་ཞིག་ལས། འོན་ཏེ་རྒྱ་ནག་
ཅེས་པ་བོད་སྐད་དང་སྟོང་ཁུན་ཞེས་པ་རྒྱ་སྐད། སྐྱ་ཞབས་ཞེས་པ་བོད་སྐད་དང་ས་
ཏེབ་ཅེས་པ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐད་ཡིན་པས་ན། འོན་གཅིག་པའི་སྐད་ཡིག་མི་འབྲེལ་གཉིས་
མཉམ་དུ་སྐྱར་ནས་སྒྲོས་པ་ཤིག་རེད། དེ་ཡང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་དབྱིན་ཇིའི་བཙན་
འཛུལ་དམག་བོད་ལ་ཡོང་སྐབས། བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་དང་དགོན་སྡེ་འགས་སྡེ་ལེན་
བྱས་པར་མི་དམངས་ཆོས་ཟུར་ཟུའི་དམངས་གཞས་སུ། དང་པོ་བསྟན་དབྱ་ཟེར་གྱིས།
ཁག་ཉིས་པ་ཕྱི་སྒྲིང་ཟེར་གྱིས། རྒྱ་གར་སྟོ་མོ་སྟོང་དུས། སྐྱ་ཞབས་ས་ཏེབ་ཟེར་གྱིས།^[21]
ཞེས་པའི་གནས་ཚུལ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ཁག་ཏུ་མངལ་རྒྱ་འདུག་པ་ལས་ཀྱང་
ཤེས་ནུས་སོ།

ཡང་རྒྱ་ནག་གི་ཞིབ་འདུག་པ་ཆོས་ཡོན་གོང་མའི་དུས་ཙམ་ནས་བོད་པས་
གྲང་གོར་སྟོང་ཁུན་ཞེས་འབོད་པའི་བོད་ཀྱི་སྐད་སྟངས་ཅིག་བྱང་།^[22] ཞེས་བཤད་མོད།
འོན་དངོས་སུ་བོད་པས་རྒྱ་ནག་ལ་སྟོང་ཁུན་(གྲང་གོ)ཞེས་དུས་རབས་བརྒྱ་པའི་ནང་ཙམ་
ནས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་པ་ནི། བཀའ་གདམས་པའི་སྤྲ་ཆེན་འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་
གནས་(ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༩ ནས་ ༡༠༦༩)ཀྱིས་བོད་སིལ་བུའི་སྐབས་བཙམས་པའི་《དཔལ་ལྷན་ཨ་

[19] དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚོམ། དེབ་གསུམ་པ། བོད་ལྗངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
༡༩༩༩ ཞོག་གངས་ ༣༩༩ ནང་གསལ།

[20] ཞུ་སྐབས་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མིང་དོན་རྒྱལ་རབས། བམ་པོ་༣། བོད་གཞུང་ཤེས་པར། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧
པར་ཐེངས་ ༥། ཞོག་ ༡༩༡ ནང་གསལ།

[21] ཞུ་སྐབས་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མིང་དོན་རྒྱལ་རབས། བམ་པོ་༣། བོད་གཞུང་ཤེས་པར། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧
པར་ཐེངས་ ༥། ཞོག་ ༡༩༡ ནང་གསལ།

[22] དབང་ཚོད་སོགས། བོད་ལྗངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དབྱེད་ཞིབ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༡ ཞོག་
གངས་ ༡༩ ནང་གསལ།

ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ཆོས་ཀྱི་འབྲུང་གནས་ཀྱི་ནང་། རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུན་^[19] བཟ། སྟོང་
ཀུན་^[20] ཞེས་བྱུང་། དེ་བཞིན་སྟོང་ཁུན་ནམ་གུང་གོ་(中国)དང་། ཅི་ན་(China)། རྒྱ་
ནག་གསུམ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཡིན་པ་ནི། དངུལ་ཚུ་སྒྲ་མ་ཆོས་བཟང་
ངམ་རྒྱ་སྒྲ་བླ་བྲང་(ཤ་ཤ་ཤ་ནས་ ༡༥༥༡)ཕྱི་ལོ་ ༡༥༠༩ ཡས་མས་སུ་བཅུ་མས་པའི་《མངོན་
བརྟེན་གྱི་བསྟན་བཅོས་རྒྱ་མཆོད་ཆུ་ཐེགས་》ལས། སྟོང་ཁུན་མ་དུ་ཅི་ན་ནི་རྒྱ་ནག་
མིང་ཡིན། བོད་འདི་ལ་སྟོང་ཁུན་གངས་ཅན་བསེལ་སྟོངས་ཟེར།^[21] ཞེས་བྱུང་བས་སོ།

དེ་ཡང་། སྟོང་ཁུན་ནམ་གུང་གོ་(中国)ཞེས་པ་རྒྱ་ནག་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་
པའི་མིང་དང་། ཅི་ན་(China)ནི་གནའ་དུས་རྒྱ་གར་བས་རྒྱ་ནག་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟོད་
གང་ཞིག་དེར་འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མས་རྒྱ་ནག་ལ་(China)ཞེས་འབོད་བཞིན་པ་
ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག་ཅིང་། མ་དུ་ཞེས་པ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐྱ་རང་སོར་བཞག་པ་དང་དོན་ལ་
ཆེན་པོ་ཞེས་པའོ། གལ་སྲིད་སྟོང་ཁུན་ཞེས་པ་གུང་གོ་(中国)ཞེས་པའི་སྐྱ་བྱར་ཉམས་
པ་ཞིག་མིན་དབང་དུ་བཏང་ཡང་། གུང་གོ་(中国)དང་སྐད་དོད་མཉམ་པའམ་དོན་
གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་རང་གིས་འདོད་པའི་ཅི་ན་(China)དང་
བོད་གཉིས་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ཡུལ་གྱི་ཐ་དད་སོ་སོ་བ་ཡིན་པར་འཕྲོད་ཀྱི་མི་འདུག་གཟ།

བོད་ཀྱི་ཡིག་བསྐྱར་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་རྒྱ་ཡིག་ནང་གསལ་བའི་སྟོང་ཁུན་ནམ་གུང་
གོ་(中国)ཞེས་པ་བོད་ཡིག་ནང་བསྐྱར་སྐབས། ཡུལ་དུས་ཀྱི་དབང་གིས་རྒྱ་ནག་ཅེས་
བསྐྱར་བ་དང་། གུང་གོ་ཞེས་སྐྱ་རང་སོར་བཞག་པ་གཉིས་བྱུང་ཡོད། དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་
༩༩ ལོར་བཅུ་མས་པའི་རྒྱ་ནག་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་《ཐང་དེབ་རྟིང་པ་(旧唐书)》

[19] འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས། དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ཆོས་ཀྱི་འབྲུང་གནས། གྲིས་མ།
ཤོག་གྲངས་ ༡༩ ནང་གསལ།

[20] རྫོ་ཐོ་ཆེན་པོ་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་བཞུགས་ལགས་སོ། ལུང་བསྟན་པའི་ཚུལ་རགས་རིམ་ཡིན་
ལགས། གྲིས་མ། ཤོག་གྲངས་ ༩ ནང་གསལ།

[21] དངུལ་ཚུ་སྒྲ་བླ་བྲང་། མངོན་བརྟེན་གྱི་བསྟན་བཅོས་རྒྱ་མཆོད་ཆུ་ཐེགས། བོད་སྟོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་།
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ཤོག་གྲངས་ ༡༡༡ ནང་གསལ།

《ལས། 吐蕃在长安之西八千里，…语讹谓之吐蕃。其候子孙繁昌，又侵伐不息，土宇渐广。历周及隋，犹隔诸羌，未通於中国。》^[17]ཞེས་པའི་ནང་གི་ཀྱང་གོ་(中国)ཞེས་པའི་རྒྱ་ཡིག་གི་ཐ་སྟད་དེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་དགོ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་ཐང་ཡིག་བོད་བསྐྱར་གནང་བ《དེབ་ཐེར་དཀར་པོའི》ནང་དུ་བཀོད་ཡོད་པ་དེར། རྒྱ་ནག་^[18] ཅེས་བསྐྱར་འདུག་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་སྟག་ལྷ་ཕུན་ཆོག་ས་བཀྲ་ཤིས་གྱིས་ཐང་ཡིག་བོད་བསྐྱར་མ《རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དང་ནང་གསལ་བའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་》ཞེས་པའི་ནང་དུ། ཀྱང་གོ་^[19]ཞེས་སྐྱ་རང་སོར་བཞག་འདུག དེ་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་དང་ཁུན་ཆིང་དབྱིང་གིས་བོད་བསྐྱར་བྱས་པའི《ཐང་ཡིག་གསར་ཉིང་ལས་བྱང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྲིད་ལུགས་》ནང་། ཀྱང་གོ་^[20]ཞེས་སྐྱ་རང་སོར་བཞག་འདུག

ང་ཆོས་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལས་ཀྱང་གོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྟད་ལ་ཞིབ་འདུག་བྱས་ཆོ། རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་དབང་བསྐྱར་བའི་རྒྱལ་ཁབ་གང་དེའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆའི་ནང་ཀྱང་གོ་གོ་ཞེས་འཁོད་པ་མཐོང་བུལ། དཔེར་ན། ཏུང་ཁེ་ཅན་(汤开建)དང་ལི་ཏུ་ཅན་(刘建丽)ཚོས་སྒྲིག་བྱས་པའི《སུང་རྒྱལ་རབས་དུས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་ཕྱོགས་བསྐྱར་(宋代土蕃史料集。)》ནང་དང་།^[21] ལི་འེ་ཅས་(黎桀)གྱིས་བཅུམས་པའི《མིང་གི་ལོ་རྒྱུས་(史明)》གཉིས་ཀྱི་ནང་། ཀྱང་གོ་^[22]ཞེས་གསལ་འདུག་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡

[17] 張昭遠、旧唐书第一六冊，卷一九一至卷二〇〇下，中华书局。

[18] དགོ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚོམ། དེབ་གསུམ་པ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ཞོག་གངས་ ༡༩༩ རང་གསལ།

[19] སྟག་ལྷ་ཕུན་ཆོག་ས་བཀྲ་ཤིས། རྒྱའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་གསལ་བའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ཞོག་གངས་ ༡ རང་གསལ།

[20] དཔལ་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་གྱི་གསུང་འདུལ། དེབ་བཞི་པ། བསྐྱར་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ཞོག་གངས་ ༩༥ རང་གསལ།

[21] 汤开建和刘建丽，宋代土蕃史料集，(一)四川民族出版社。P.11.

[22] 黎桀，史明，海桥出版社出版。第一篇。

བོད་ཀྱི་ན་གཞན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་ཁྱོད་མཐོང་མོ།

ནས་རྒྱ་ནག་མི་སེར་རྒྱལ་ཁབ་སྐབས་ཀྱི་《གཟའ་འཁོར་རེའི་བོད་སྐད་གསར་གནས་
ཨང་ ༡༩》ནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་ལིཊུ་མན་ཆིང་རྒྱ་ནག་ནས་བོད་དུ་ཡོང་བ་དང་
བོད་ནས་ཕྱིར་ལོག་སྐབས་《ཀ་སྐྱག་ཡུལ་ཕྱོགས་སོ་སོའི་གསར་འགྱུར་མེ་ལོང་》གི་ཚུལ་
སྒྲིག་པ་ཁུ་ཏུ་བ་སྐྱ་སྐྱ་མཐར་ཕྱིན་དང་དྲི་བ་དྲིས་ལན་བྱས་པའི་ནང་། གྲུང་གོའི་རྒྱལ་
ཁབ་དང་བོད་གཉིས་དབར་གྱི་ལོ་ ༡༠ སོང་བའི་དམ་ཆོག་གཙང་སེལ་ཐུབ་པ་བྱུང་
མིན་དྲིས་ལན་དུ། གྲུང་གོའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་བོད་གཉིས་དབར་སློ་མིང་འབྲིང་ཕུའི་
བཀའ་དོན་སྒྱུ་བོར་ཁུར་ཏེ་མཐུན་ལམ་གཙོ་འདོན་བྱེད་སློ་མ་ཟད།^[༡༥] ཅས་བྱུང་།

གོང་གསལ་གནས་ཚུལ་དག་ལས་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱིས་སྲིད་དབང་བསྐྱར་བའི་
སྲིད་གཞུང་ལ་གྲུང་གོ་ཞེས་བར་མ་ཆད་འབོས་པ་མ་ཟད། སྲིད་གཞུང་དེ་དང་བོད་
གཉིས་ནི་སྐྱ་བར་ཕྱི་གསུམ་དུ་ཐ་དད་སོ་སོ་བའི་ཡུལ་གྱ་ཞིག་ཡིན་པ་གསལ་པོ་འདུག
ཡང་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་རྒྱ་རིགས་ཞིབ་འཇུག་པ་ཆོས་བོད་འདི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་
དུས་སུ་གྲུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་བཤད་མོད། གནད་དོན་དེའི་ཐད་ལ་
བོད་རིག་པའི་མཁས་དབང་ཨི་ལི་ཨོ་ཁི་སི་སྤར་ལིང་གིས་(Elliot Sperling) ཀྱིས་བོད་
ཀྱི་གནས་བབས་ངོ་མ་ངེ་ཡིན་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གཞུང་འབྲེལ་ལོ་རྒྱུས་(ཡོན་རྒྱལ་རབས་
མགོ་རྟེན་ལོག་པའི་ལོ་གཅིག་རྗེས་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་བྱས་པའི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས)ནང་ཡོན་
རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མངའ་ཁུལ་རྒྱས་བཤད་བྱས་པའི་འབྲེལ་ཡོད་ལེའུ་ནང་བོད་བརྒྱུ་མེད་
པ་ལས་གསལ་པོར་བསྟན་ཡོད།^[༡༦] ཞེས་གསུང་པ་ལས་གསལ་པོར་མཁྱེན་རྒྱ་བཅས་
མཇུག་བསྟུ་བ་ལགས་སོ། །

[༡༥] གསར་འགྱུར་མེ་ལོང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལྷ་ ༡༠ ཆོས་ ༡༡ ཤོག་གངས་ ༩ པར་གསལ།

[༡༦] དུམས་པ་བསྟན་འཛིན་གྱིས་བོད་བསྟན། བོད་དོན་དག་སྒྲུལ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་དྲི་གཞི་བརྒྱལ་དྲིས་ལན། ལོ་
རྒྱུས་དེབ་ཕྲིང་ ༡༥། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥།